

Masteroppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige
universitet
Fakultet for samfunnsvitenskap og
teknologiledelse
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Marianne Skaar

Tilflytting fra by til bygd

En kvalitativ analyse av et bygdeutviklings-
prosjekts ideer diskutert i lys av tilflytteres
erfaring

Foto: Ingrid Langklopp

Masteroppgave i sosiologi

Trondheim, desember 2015

Tilflytting fra by til bygd

En kvalitativ analyse av et bygdeutviklingsprosjekts ideer diskutert i lys av tilflytteres erfaring

Marianne Skaar

Forord

Først og fremst vil jeg takke Ingrid Langklopp og Roar Svenning som har gjort prosjektet mulig. Takk for at dere tok meg godt i mot på Stokkøya, takket ja til intervju, stilte dokumenter til disposisjon og ikke minst hjalp meg å komme i kontakt med tilflyttere i Åfjord. Tusen takk til tilflytterne som stilte opp til intervju.

Jeg vil rette en stor takk til Marit S. Haugen som har veiledet meg gjennom masterprosjektet og som har gitt meg kontor plass på Norsk senter for bygdeforskning.

Hjertelig takk til Aksel Tjora og alle på Sosiologisk poliklinikk for et herlig fellesskap.

Jeg vil også takke kjæreste, venner og familie for motivasjon, gode diskusjoner og gjennomlesing av tekst.

Marianne Skaar

Trondheim, desember 2015

INNHold

1 INNLEDNING	1
1.1 Tema	1
1.2 Bakgrunn for valg av tema	1
1.3 Problemformulering og forskningsspørsmål	3
1.4 Casebeskrivelse: Bygda 2.0	4
1.4.1 Kontekst: Stokkøya i Åfjord kommune	6
1.5 Oppgavens struktur	6
2 TEORI OG TIDLIGERE FORSKNING	9
2.1 Begrepsavklaring: ruralitet og urbanitet	9
2.2 Tidligere forskning på flytting mellom by og bygd	11
2.2.1 Attraktive tilflyttere: kvinner og småbarnsfamilier	11
2.2.2 Flytting i et livsfaseperspektiv	14
2.2.3 Livsstilflytting og kontraurbanisering	15
2.2.4 Strategier i bygdeutviklingsarbeid	19
2.3 Teoretisk ramme	22
2.3.1 Teoretiske tilnærminger til flytteforskning	22
2.2.2 Studiens teoretiske rammeverk	23
2.2.3 Flytende modernitet (Bauman) og det høymoderne samfunn (Giddens).....	24
2.2.4 Identitet og valg	25
2.2.5 Fellesskap	26
2.2.6 Mobilitet.....	28
2.2.7 Den kreative klasse	29
3 METODE	33
3.1 Case-studie	33
3.2 Dokumentstudie	33
3.3 Dybdeintervjuer	35
3.3.1 Rekruttering av informanter og kriterier for utvalg.....	35
3.3.2 Gjennomføring av intervjuene	37
3.4 Bearbeiding av datamaterialet	40
3.5 Datamaterialets kvalitet	41
3.5.1 Pålitelighet	41
3.5.2 Gyldighet.....	42
3.5.3 Generaliserbarhet.....	42
3.6 Etske betraktninger	43
4 ANALYSE	47
4.1 Bygda 2.0 – et alternativt liv på landet	47
4.1.1 Ideen bak bygdeutviklingsprosjektet Bygda 2.0	47
4.1.2 Attraktive boliger for tilflyttere	49
4.1.3 Bygdeboksen – møteplass og arbeidsplass.....	53
4.1.4 Å virkeliggjøre ideen Bygda 2.0	56
4.2 Å flytte fra by til bygd	58
4.2.1 Ingen flukt fra byen.....	58
4.2.2 Arbeid - en forutsetning for flytting.....	60
4.2.3 Nærhet til naturen	63
4.2.4 Et enklere liv på bygda?	66
4.2.5 Midlertidig permanent	71
5 AVSLUTNING	79

5.1 Oppsummering av funn.....	79
5.2 På hvilken måte kan alternativ bostedsplanlegging gjøre bygda mer attraktiv for tilflyttere fra byen?	81
5.3 Veien videre	83
6 LITTERATURLISTE	85
VEDLEGG I: Informasjonsbrev til informantene.....	I
VEDLEGG II: Intervjuguide for tilflyttere allerede bosatt i Åfjord kommune.....	II
VEDLEGG III: Intervjuguide for personlig intervju av gründerne bak Bygda 2.0.....	IV
VEDLEGG IV: Intervjuguide for felles intervju av gründerne bak Bygda 2.0	V

1 INNLEDNING

«Vi ønsker å synliggjøre potensialet for hva et alternativt liv på landet kan inneholde(..). Vi tror at mange ønsker å bo i rurale strøk, men ikke nødvendigvis slik mange bygdesamfunn er bygd opp i dag. Vi vil gjøre det forståelig og attraktivt å bo på landet.»

(Gründerne, bygdeutviklingsprosjektet Bygda 2.0)

1.1 Tema

Tema for denne oppgaven er tilflytting fra by til bygd. Mange småsteder preges av fraflytting, og det er flere mennesker som flytter fra bygd til by enn omvendt. Ifølge Lønning og Teigen (2009) kan alternativ bostedsplanlegging være en mulighet til å gi rom for andre og nye måter å leve bygdelivet på. Det kan tenkes at dette kan bidra til at bygda fremstår mer attraktiv som bosted for flere som i dag for eksempel bor i byer.

I denne studien tar jeg utgangspunkt i prosjektet Bygda 2.0 som representerer et alternativt bygdeutviklingsprosjekt, og som vil utgjøre casen i studien av tilflytting fra by til bygd. Jeg vil diskutere ideene bak Bygda 2.0, og se disse i lys av tilflytteres ønsker og erfaringer med å flytte fra by til bygd. Bygda 2.0 har vært i byggefasen i løpet av arbeidet med denne oppgaven. Da jeg startet prosjektet var det ingen ferdigstilte boliger eller tilhørende bygg; ved avslutningen står tre boliger ferdig i tillegg til flerbruksbygget Bygdeboksen.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Siden 1970-tallet har det vært et eksplisitt mål å opprettholde hovedtrekkene i bosetningsmønsteret med spredt bosetning i landet. Bygdene skal være levende og alle skal kunne bosette seg der de selv har lyst. Dette kommer blant annet frem gjennom Stortingsmelding nr.13(2013) fra Distrikts- og regionaldepartementet, «Ta heile Noreg i bruk», som uttrykker et ønske om å bevare landets historiske og kulturelle arv, samt utnytte de menneskelige og naturgitte ressursene i hele landet. Her slås det fast at det er «folk som skaper attraktive stadar» (ibid: 42). Samtidig preges mange småsteder av fraflytting, og de typiske distriktsområdene har hatt en jevnt høy og vedvarende utflytting (Sørli 2006). Befolkningsveksten finner sted i de store byene og i de nærliggende områdene rundt. Dette gjør at flere barn vokser opp i byer, noe som påvirker selve utgangspunktet for de innenlandske flyttingene (Aure og Langset og Sørli 2012). Vi får en økt sentralisering selv

uten et sentralisert flyttemønster. Dette er også et globalt fenomen. Sentraliseringen kan ses i sammenheng med strukturelle endringer, og henger blant annet sammen med næringsutvikling, teknologisk utvikling og det at flere enn tidligere tar høyere utdanning (Sørli 2006). Etter endt utdanning vil en stor andel av de attraktive kompetansesarbeidsplassene være konsentrert rundt Oslofjordområdet og i de store byene (NOU 2011: 3). Mye av den tradisjonelle industrien på mindre steder har blitt lagt ned, eller produksjon er blitt flyttet til utlandet. I landbruket blir gårdene større, men samtidig færre, og de sysselsetter ikke like mange som tidligere.

Selv om det også er gode eksempler på at småsteder opplever vekst, er det en bred oppfatning at mange lokalsamfunn vil være avhengig av innflyttere for å veie opp for de som flytter ut og som ikke flytter tilbake (Sørli 2006, Lønning og Teigen 2009). For å gjøre det mer attraktivt å bo i distriktene, blir det stadig igangsatt tilflytting- og bygdeutviklingsprosjekter, gjerne med statlig finansiering og støtte fra aktører som Innovasjon Norge, Fylkeskommune, Fylkesmann og Riksantikvaren (Bringslid 2012: 10). Unge, spesielt de med høyere utdanning, blir sett på som særlig attraktive tilflyttere, blant annet i forbindelse med utvikling av privat og offentlig sektor, men også når det gjelder kultur- og samfunnsliv (Wiborg 2005). Tilflytting av småbarnsfamilier (og fremtidige småbarnsfamilier) vil også bidra til flere barn i barnehager og skoler, og at flere barn får en stedstilknytning til distriktene. Under Regjeringen Stoltenberg II ble det satt av 179 millioner kroner fra Kommunal- og regionaldepartementet til den fireårige Bolystsatsingen; disse ble bevilget til utviklingsprosjekt som skulle «skape attraktive lokalsamfunn», og da spesielt til prosjekter med «nasjonal overføringsverdi» (Kommunal- og Regionaldepartementet 2013).

I arbeidet med å skape «bolyst» og økt tilflytting spiller mange bygdeutviklingsprosjekt på forestillinger om en rural idyll; om «det gode liv på landet». Dette innebærer for eksempel stereotypier av bygda som stedet for de som ønsker seg ro og trygghet, mens det er byen som er stedet for karrieremuligheter (Grimsrud og Aure 2013). Det er mange små steder som deltar i konkurransen om den lille målgruppen av storbybeboere som antas at søker denne rurale idyllen. Selv om denne gruppen sannsynligvis utgjør en relativt liten andel i flyttestatistikken, dukker det ofte opp reportasjer i media om tilflyttere som har tatt arbeidet med seg og flyttet fra den hektiske storbyen til rolige omgivelser i distrikts-Norge (se for eksempel Aass 2015, Nilsson 2015, Schjøll 2015, Opland 2014). I Dagbladets reportasje «Bredbåndskolonistene» (Nilsson 2015), kan vi lese om flere som har flyttet fra byen til

bygda Selje på Stadt. Vi møter blant annet en familie på seks, avbildet på stranden med hvert sitt surfebrett under armen. Et annet bilde har følgende tekst: «Når mor og far ikke surfer designer de kashmirgensere og jobber med kommunikasjon». Slike reportasjer kan gi inntrykk av at flytting fra by til bygd er en større trend enn det flyttestatistikken forteller oss.

For å lykkes i arbeidet med å få flere tilflyttere, trekker Grimsrud og Aure blant annet frem at det nytter å «forankre tilflyttingsarbeidet i lokale behov», spesifisere en målgruppe og finne deres behov, og la være å bygge arbeidet på «"gamle" sannheter og tatt-for-gitt-kunnskap» (Grimsrud og Aure 2013: 10). Caset i denne oppgaven, Bygda 2.0, er et privat stedsutviklingsprosjekt som vil kombinere det urbane og rurale – det beste fra begge «verdener», plassert i en rural setting. Planene som ligger bak Bygda 2.0 rokker nettopp ved tatt-for-gitt-kunnskap i bygdeutvikling. Blant annet henvender prosjektet seg også til de som ikke har kjennskap til stedet fra før, i motsetning til mange bygdeutviklingsprosjekt som tar sikte på at utflyttere skal flytte tilbake.

Tilbakeflytting til bygda er et fenomen det er forsket mye på, men det er mindre forskning på *tilflytting* til distriktene (Lønning og Teigen 2009). Dette til tross for at det på mange mindre steder trengs flere nye tilflyttere hvis folketallet, og ønsket om spredt bosetting i landet, skal opprettholdes. En følge av dette fokuset på tilbakeflytting kan være at nye tiltak for få flere tilflyttere ikke blir identifisert og utviklet, og tilflyttingspotensialet i nye tilflyttere kommer ikke tydelig frem. Lønning og Teigen (2009) etterlyser derfor mer kunnskap og målrettet forskning på tilflytterne. I denne oppgaven vil jeg bruke begrepet tilflytter om de som flytter til et sted de tidligere ikke har vokst opp.

1.3 Problemformulering og forskningsspørsmål

Målet med denne oppgaven er å finne ut mer om hvilke kvaliteter ved alternativ bostedsplanlegging som kan gjøre det mer attraktivt å flytte fra by til bygd. Den overordnede problemstillingen er som følger:

På hvilken måte kan alternativ bostedsplanlegging gjøre bygda mer attraktiv for tilflyttere fra byen?

For å nærme meg denne problemstillingen vil det være hensiktsmessig å vite mer om hva alternativ bostedsplanlegging kan inneholde, og hvilke forhold som kan være av betydning for å tiltrekke tilflyttere fra by til bygd. Jeg har valgt å gjøre studien i Åfjord kommune, hvor det alternative bygdeutviklingsprosjektet Bygda 2.0 er etablert. Intervjuer med gründerne bak bygdeutviklingsprosjektet, dokumenter som presenterer Bygda 2.0 og intervju med syv tilflyttere vil utgjøre datamaterialet.

Jeg har definert følgende tre forskningsspørsmål for å belyse hovedproblemstillingen:

- *Hvordan ser gründerne for seg at Bygda 2.0 kommer til å gjøre bygda mer attraktiv?*
- *Hva har motivert tilflyttere fra by til bygd?*
- *Hvilke erfaringer har tilflytterne fra byen med å bo på bygda?*

Det første forskningsspørsmålet tar utgangspunkt i Bygda 2.0 som representerer et prosjekt med alternativ bostedsplanlegging, mens de to andre forskningsspørsmålene skal belyses ved hjelp av intervju med tilflyttere fra by til bygd.

1.4 Casebeskrivelse: Bygda 2.0

Bygda 2.0 er et privat¹ bygdeutviklingsprosjekt på Stokkøya i Åfjord kommune som gründerne Roar Svenning og Ingrid Langklopp står bak (heretter omtales gründerne ved fornavn). Tittelen på prosjektet, Bygda 2.0, spiller på de endringene gründerne ønsker å gjøre; de har jobbet frem ideen om en redefinerings av bygda som skal gjøre det mer attraktivt å bosette seg på bygda (Olufsen 2014). Bygda 2.0 skal utgjøre et område med flere funksjoner som til sammen skal bli en liten landsby. Denne skal bygges opp fra bunnen av, og det konkrete planleggingsarbeidet har pågått siden 2010.

På prosjektets hjemmeside², kan vi lese at prosjektet skal kunne brukes som et «pilotprosjekt», og et av målene er at det skal kunne «brukes som mal for økt bosetting og verdiskapning i hele distrikts-Norge». Prosjektet beskrives slik:

Prosjektet Bygda 2.0 kan enkelt beskrives som utvikling av en landsby. Vi ønsker å gjøre en samtidstolkning av den norske bygda med tanke på å øke verdiskapning og bosetting i utkanten. Dette skal vi gjøre gjennom å skape et unikt, fortettet, bærekraftig

¹ Selskapet Bygda 2.0 eies av Stokkøy Utbygging AS, Tiki Eiendom AS og Pir II AS, og prosjektlederne er Ingrid Langklopp og Roar Svenning.

² <http://www.bygda20.no/om-bygda-2-0-2>

og moderne bo- og arbeidsmiljø i fjæresteinene, med en bevissthet om hva som beveger seg i tiden og hva som kommer. (www.bygda20.no)

I 2011 utarbeidet Roar, Ingrid og arkitektkontoret Pir II en konseptstudie for å se nærmere på mulighetene for å realisere planene. De kom frem til at det var interesse for prosjektet og fortsatte utviklingsarbeidet. I desember 2013 ble området som skal utgjøre Bygda 2.0 godkjent regulert til bolig- og næringsområde, og byggingen ble igangsatt august 2014. Den første bygningen som ble satt opp er den såkalte Bygdeboksen som stod ferdig sensommeren 2015. Dette skal være et flerbruksbygg med plass til kultur- og næringsaktiviteter. Byggingen av det første boligprosjektet, med to utleieenheter stod ferdig sommeren 2015. I neste fase av utbyggingen er det videre planlagt ni leiligheter med ulike størrelser for utleie, og det er regulert boligtomter for salg. Arkitektur og mat er viktige virkemidler for utbyggingen av Bygda 2.0.

Gründerne bak Bygda 2.0 står sammen med Torild Langklopp bak reiselivsbedriften Stokkøya Sjøsender³ og Strandbaren som stod ferdig i 2009, samt utbyggingen av et hyttefelt med Kysthus⁴. Disse bygningene ligger en spasertur unna området hvor Bygda 2.0 skal bygges. Sjøsenderet og Strandbaren er basert på «natur, arkitektur, mat og opplevelser, og samspillet mellom disse» (Stokkøya Sjøsender, udatert). Sjøsenderet tilbyr overnatting, servering av kjøtt fra egen gård og lokal sjømat – inkludert tang og tare, og leier ut blant annet kajaker og sykler. Reiselivssatsingen er blitt entusiastisk omtalt lokalt og internasjonalt i medier som Adresseavisen (Gravås 2010, Okkenhaug 2010), Dagbladet (Isbrekken 2009), VG (Åsebø 2010), i britiske The Guardian (Iseard 2012) og CNN (2012, 1.juni). Det er særlig arkitekturen og de lokale matopplevelsene, samt beliggenheten på en hvit sandstrand langt unna byen, som blir trukket frem i disse omtalene. Også Bygda 2.0, og gründerne som står bak, har fått en rekke positive avisreportasjer, blant annet i Adresseavisen (Bjørn 2012, Kothe Næss 2014, Lundemo 2012), Aftenposten (Sørgård 2014) Dagens Næringsliv (Krogsrud 2013) og en åtte siders lang reportasje i svenske Dagens Industri (Styrgård 2013), til tross for at ingen bygninger var ferdigstilte.

³ Stokkøya Sjøsender eies og drives av Torild Langklopp, Roar Svenning, Ingrid Langklopp og Niels Stagegaard.

⁴ Kysthusene er privateide hytter tegnet av Pir II arkitekter. De er forholdsvis små og ligger integrert i naturen på Middagshaugen i nærheten av Stokkøya Sjøsender og Strandbaren på Stokkøya.

Bygda 2.0 har fått tildelt midler fra Bolystsatsingen i to omganger; i 2011 mottok prosjektet 1,5 millioner kr, og i 2013 fikk det 750000kr i støtte. Innovasjon Norge var med og finansierte forprosjektet som gikk ut på å kartlegge mulighetene for nærings- og forskningsaktiviteter i området. I tillegg er prosjektet blitt trukket frem i eksempelsamlingen «Aktiv distrikts- og regionalpolitikk» som er et vedlegg til Stortingsmeldingen «Ta heile Noreg i bruk» (Distrikts- og regionaldepartementet 2013). Dette viser at Bygda 2.0 er et prosjekt som det er politisk interesse å støtte opp under.

1.4.1 Kontekst: Stokkøya i Åfjord kommune

Stokkøya ligger litt over tre mil fra kommunesenteret Årnes i Åfjord kommune, og 12 mil fra Trondheim. Øya er 16,7 km² og har omtrent 300 innbyggere. Den fikk fastlandsforbindelse med bru over til Stokksund i 2000. Fra Trondheim tar det litt over to timer å kjøre – inkludert en fergetur fra Flakk på Byneset til Rørvik på Fosen. Med buss tar turen tre og en halv time. På hverdagene går det to daglige bussavganger mellom Trondheim og Stokkøya, en om morgenen og en om ettermiddagen. Øya er populær på fritidsmarkedet (Krogstad 2013).

Åfjord er en kommune med et stort areal på 955km², noe som også innebærer store avstander. Nærmeste barneskole fra området hvor Bygda 2.0 bygges er Stokksund oppvekstsenter, som ligger rundt 8km unna. Skolen stod ferdig i 2012 og har rundt 70 elever. Kommunens videregående skole ligger i Årnes. Kommunen strekker seg fra havet og opp til fjellet, og har et svært variert terreng. Dette gjenspeiler seg i arbeidsmarked og næring i området; primærnæringen står sterkt med tradisjonelt landbruk med dyrehold, skogbruk i innlandet og noe fiske langs kysten (Thorsnæs 2014). Over 90 prosent av blåskjellproduksjonen i landet finnes i Åfjord kommune. Bygg- og anleggsindustrien er stor, og det er også mindre bedrifter innen næringsmiddel- og trevareindustri. Tall fra Statistisk sentralbyrå (2014) viser en forholdsvis jevn balanse mellom inn- og utflyttinger i kommunen de siste ti årene. Når det gjelder befolkningssammensetning er det lavest andel personer mellom 24 og 36 år.

1.5 Oppgavens struktur

I det påfølgende kapitlet vil jeg først avklare begrepene urbanitet og ruralitet, før jeg gir en gjennomgang av relevant tidligere forskning på feltet. Her viser jeg at flytting gjerne er blitt sett i et livsfaseperspektiv, hvor ønsker og preferanser for bosted endrer seg i takt med livsløpet. I litteraturen som omhandler flytting fra by til bygd er livsstil et sentralt begrep.

Flytting til bygda i et livsstilperspektiv innebærer en mulighet til å leve en annen livsstil enn i byen. En forestilling om en rural idyll er en utbredt strategi for å trekke til seg livsstilflytere. Videre presenterer jeg den teoretiske rammen med utgangspunkt i modernitetsforståelsene til Zygmunt Bauman og Anthony Giddens. Jeg har strukturert teoridelen tematisk, og tar for meg identitet og valg, fellesskap og mobilitet. Også Richard Florida sin teori om den kreative klasse trekkes inn for å belyse hvorfor noen steder blir mer attraktive enn andre.

I kapittel 3 går jeg gjennom den metodiske tilnærmingen. Jeg har benyttet meg av både dokumenter og intervjuer i denne case-studien, og vil redegjøre for hvordan jeg har gått frem for å samle inn disse dataene. Jeg argumenterer for metodiske valg jeg har tatt underveis, og beskriver hvordan dataene er analysert. Videre diskuterer jeg dataenes kvalitet, generaliserbarhet og gir til sist noen etiske betraktninger.

I kapittel 4 presenteres og analyseres datamaterialet. Kapitlet er todelt. Den første delen er en analyse av hvordan gründerne ser for seg at Bygda 2.0 skal gjøre bygda mer attraktiv, sett i lys av teori og tidligere forskning presentert i kapittel 2. I den andre delen av analysen legger jeg vekt på tilflytterne. Jeg presenterer og analyserer deres flyttemotiv og erfaringer med å bo på bygda, ut fra tidligere forskning, teori, og i lys av funnen i analysen av Bygda 2.0.

I det avsluttende kapittel 5 vil jeg oppsummere de viktigste funnene fra analysen. Jeg svarer her kortfattet på hvert av forskningsspørsmålene, før jeg hever blikket og svarer i mer generelle trekk på hovedproblemstillingen. Til sist gir jeg noen forslag til videre forskning.

2 TEORI OG TIDLIGERE FORSKNING

I dette kapitlet vil jeg presentere studiens teoretiske rammeverk. Jeg vil først presentere analytiske tilnærminger til begrepene ruralitet og urbanitet. Dette ligger til grunn for at det skal være meningsfullt å snakke om motsetningene som begrepene by og bygd utgjør. Jeg vil deretter trekke frem enkelte tidligere forskningsbidrag på flytting mellom by og bygd. Hensikten med dette er å vise hvilke problemstillinger som har fått oppmerksomhet innenfor temaet tidligere, og plassere min studie i forhold til disse. I gjennomgangen av tidligere forskning vil begreper som «livsstilflytting», «livsfasebygda» og «tilflytterhierarkiet» forklares; disse vil jeg benytte meg av i analysen og drøftingen. Videre presenterer studiens teoretiske rammeverk som tar utgangspunkt i de nye samfunnsdiagnosene med Baumans flytende moderne og Giddens høymoderne samfunn. Identitet, fellesskap og mobilitet er relevante begreper. Når det gjelder mobilitet, har Mimi Sheller og John Urry et relevant teoretisk bidrag; de kritiserer samfunnsvitenskapen for å ha vært for a-mobil, og hevder at mobilitet faktisk er det vanlige, og ikke stedfasthet. Til sist vil jeg trekke inn Floridas kreative klasse som perspektiv for hvorfor noen steder blir sett på som mer attraktive enn andre.

2.1 Begrepsavklaring: ruralitet og urbanitet

I min studie av tilflytting fra by til bygd vil forståelsen av ruralitet og urbanitet være relevant for analysen av tilflytternes opplevelser med å flytte fra by til bygd, og ideene bak bygdeutviklingsprosjektet Bygda 2.0.

Begrepet ruralitet kan betraktes som det idealtypiske ytterpunktet til urbanitet. Begrepsparet ruralitet og urbanitet kan relateres til de mer hverdagslige begrepene bygd og by. Disse blir gjerne presentert gjennom to ulike par av motsetningsfulle bilder: bygda som idyll preget av trygghet, ro og vakre landskap i motsetning til byen som presenteres som farlig, forurenset og støyende. Det andre bildet viser bygda som tradisjonell, kjedelig og med stor sosial kontroll, mens det moderne og spennende finnes i byen, hvor tilbudet er variert og det er rom for ulike verdisyn (Berg og Lysgård 2004, Villa 2012). Selv om disse bildene er i endring, blir den rurale idyll fremstilt som «det gode liv på landet» og svært ofte brukt i bygdeutviklingsarbeid, samtidig som de negative assosiasjonene ved byen trekkes frem (Flø 2010, Villa 2012, Grimsrud og Aure 2013). I arbeidet med å få flere tilflyttere blir livet på bygda ofte presentert som noe helt annerledes, motsatt, av hva byene kan tilby.

Ved å ta i bruk begrepet «ruralitet» kan man på en mindre ladet og mer presis måte vise at den rurale dimensjonen består av mer enn det dagligdagse synet på hva «bygda» er (Haugen og Stræte 2011). Begrepene forutsetter hverandre; «det rurale konstitueres gjennom det urbane, og det urbane gjennom det rurale» (Sørhaug og Vareide 2013:19). Det er flere definisjoner på hva ruralitet og urbanitet er, og hvordan begrepene kan operasjonaliseres. Haugen og Stræte (2011:12f) tar for seg tre analytiske dimensjoner av begrepet: den geografiske dimensjonen, næringsstruktur, og den sosiale konstruksjonen av ruralitet. Den geografiske dimensjonen omfatter det territorielle; hvor ruralt et sted er kan beskrives ut fra avstand til nærmeste by eller tettbygd strøk, og ut fra befolkningstetthet. Når det gjelder næringsstrukturen har typiske rurale steder vært preget av primærnæringer og andre naturbaserte næringer. Med industrialisering og modernisering har dette endret seg slik at i dag er offentlig sektor og annen tjenesteyting blitt en stor del av næringsvirksomheten i rurale områder, selv om primærnæringen fremdeles er tilstede i ulik grad. I tillegg er rurale områder også plasser for rekreasjon og fritid, noe som gir grunnlag for en opplevelsesnæring basert på naturressurser. I den sosiale konstruksjonen av ruralitet er det forestillinger og fortellinger av hvilke muligheter og begrensninger som finnes i det rurale som vektlegges. Det kan knyttes til identitet, livsstil, holdninger og verdier, og hvordan det rurale oppfattes individuelt (Haugen og Stræte 2011:11). De påpeker at denne fortolkende dimensjonen av ruralitet gjør at det rurale kan løsrives fra det geografiske.

Hovedtilnærmingene til begrepet ruralitet endret seg siden 1970-tallet. Det rurale (og urbane) som sosialt og kulturelt konstruerte kategorier er en forståelse som har dominert internasjonal bygdeforskning siden 1990-tallet (Berg og Lysgård 2004, Flø 2013). Skiftet fra hovedsakelig å være opptatt av det sosio-økonomiske, altså materielle faktorer, til å legge vekt på det sosio-kulturelle blir gjerne omtalt som den kulturelle vendingen i bygdesosiologien (og andre samfunnsvitenskaper) (Flø 2010). I et slikt sosialkonstruktivistisk perspektiv kan vi si at meningskonstruksjonen av det rurale og urbane vil være med på å forme stedene, siden de påvirker sosial praksis (Berg og Lysgård 2004). For eksempel vil individuelle konstruksjoner av byen og bygda kunne ha en innvirkning på hvor man velger å bosette seg, og hvilke arbeidsmuligheter man ser for seg finnes på stedet. Hvordan mulighetene for arbeid i rurale områder bedømmes trenger ikke nødvendigvis å samsvare med hvordan arbeidsmarkedet faktisk er (Haugen og Stræte 2011). Ut fra en slik oppfatning av at det finnes ulike konstruksjoner av ruralitet og urbanitet som eksisterer side om side, argumenterer Berg og Lysgård (2004) for at det er fruktbart å snakke om ruraliteter og urbaniteter i flertall. De

påpeker også at selv om ruralitet og urbanitet forstås som kulturelt konstruerte kategorier, så er ikke dette kun representasjoner; de er «forankret i (fortidige og nåtidige) sosiale, kulturelle og økonomiske strukturer og sosial praksis "der ute"» (Berg og Lysgård 2004: 63). Jeg vil ta utgangspunkt i Haugen og Stræte sine tre analytiske dimensjoner av begrepet ruralitet. I denne studien vil jeg se på hvilke forståelser av det rurale som uttrykkes i ideene bak Bygda 2.0, og i fortellingene fra tilflytterne.

2.2 Tidligere forskning på flytting mellom by og bygd

Forskning på flytting mellom urbane og rurale strøk har hatt ulike innfallsvinkler og interesseområder opp gjennom årene. På 1970, 1980 og 1990-tallet handlet de fleste undersøkelsene om flytting fra distriktene og om mulig tilbakeflytting. Det var særlig den såkalte «kvinneflukten» fra distriktene som ble tema for mye forskning (Giskeødegård og Grimsrud 2014). På 2000-tallet gikk tallet på undersøkelser av flytting fra distriktene ned, samtidig som det ble vist større interesse for flytting til distriktene (Giskeødegård og Grimsrud 2014).

Lønning og Teigen (2009) hevder at begrepsbruken i litteraturen om tilflyttere og tilbakeflyttere ofte er upresis; i flere av studiene er begrepet «tilflytter» benyttet når utvalget i studiene mer presist kan defineres som tilbakeflyttere ved at de er oppvokst på stedet. De påpeker også at et trekk ved flere av studiene på feltet er at de er bestillingsverk. Disse er for eksempel gjort på bestilling fra styresmaktene (nasjonalt, regionalt, lokalt) og gjerne utført i forbindelse med tilflyttingsprosjekt eller statlige distriktsmeldinger. Selv om temaet for denne studien er tilflytting, vil jeg her presentere noe av den tidligere forskningen som er gjort på flytting til distriktene, som særlig har dreid seg om tilbakeflyttere, kvinner og i senere tid småbarnsfamilier, samt såkalt livsstilflytting. Hensikten med dette er å vise hvilke forskningsspørsmål som har vært aktuelle, og å sette min studie i et perspektiv av tidligere forskning. Også analyser og evalueringer av til(bake)flyttingsprosjekt er her interessante å trekke frem, siden det viser hvem som har blitt ansett som attraktive til(bake)flyttere til rurale strøk, og dermed altså hvem det er blitt satset på.

2.2.1 Attraktive tilflyttere: kvinner og småbarnsfamilier

På 1970-tallet ble det gjort mange studier av unge kvinners flytting fra bygd til by (Rye 2007, Giskeødegård og Grimsrud 2014). Som utflyttere har de også vært attraktive som potensielle

til(bake)flyttere, og hvordan kvinner skal trekkes til bygdene har fått mye oppmerksomhet på feltet. Den observerte «kvinneflukten» fra distriktene ble sett i sammenheng med den økende sentraliseringen. Arbeidsmarkedet er blitt trukket frem som en forklaring på hvorfor flere kvinner enn menn flyttet fra distriktene; behovet for arbeidskraft i primærnæringene minket i takt med økt mekanisering som gjorde at arbeidskraftbehovet minket, mens det økte i typiske «bynæringer» (Giskeødegård og Grimsrud 2014). Fra 1980-tallet økte rekrutteringen til høyere utdanning (både fra bygd og by) markant, og det var jenter fra perifere kommuner - særlig primærnæringskommuner, som i størst grad valgte høyere utdanning (Heggen 2008). Utdanningsforskjellene mellom by og bygd ble med dette mindre, men kjønnsforskjellene på området ble større på bygda. Gutter fra de perifere områdene er de som i minst grad har satset på utdanning. Selv om rekrutteringen til høyere utdanning samlet sett flatet noe ut på 2000-tallet, har jenter fra perifere områder fortsatt en økning i motsetning til gutter i samme områder. Kvinner har også vært mindre bofaste enn menn, de har for eksempel i større grad flyttet til partnerens hjemsted når de får barn, samt at flere kvinner enn menn jobber i offentlig sektor, og dermed har mulighet til å finne jobb «alle steder» (Sørli 2006). Grimsrud (1999a, 1999b referert i Giskeødegård og Grimsrud 2014) fant i en studie at kvinneflukten fra utkantkommuner hadde minket på slutten av 1990-tallet; kommunene tapte netto færre kvinner, noe som skyldes økt bofasthet blant kvinner, samt at flere kvinner kom flyttende til.

«Kvinneflukten» fra distriktene bidro til at det utover 90-tallet var mange (tilflyttings)prosjekter rettet direkte mot å få flere kvinner til å flytte (tilbake) til distriktene. Giskeødegård og Grimsrud (2014) har tatt for seg rekruttering av innbyggere til distriktene i et kjønnsperspektiv, og studien indikerer at kvinner blir brukt som et virkemiddel for distriktsutvikling. Dette setter forskerne i sammenheng med det politiske målet om å opprettholde bosetningsmønsteret i distriktene. Argumentet som benyttes i rekrutteringsarbeidene for å få flere kvinner til bygdene er (implisitt) at kvinnene vil komme hele lokalsamfunnet til gode; barn, menn, andre kvinner og eldre vil ha godt av at det flytter flere kvinner til stedet. Slik det fremstår blir kvinnene koblet til den reproduktive rollen som mor og omsorgsperson, og dermed ikke direkte for kvinnenes egen del at de er spesielt ønsket til bygdene (ibid).

Siden 1990-tallet er det blitt satset mer på rekruttering av familier med små barn til distriktene. Giskeødegård og Grimsrud (2014) hevder at dette tyder på en fremdeles satsing på kvinner og det blir nå fordekt gjennom å henvende seg til småbarnsfamilier. Ifølge Grimsrud

(2011, sitert i Giskeødegård og Grimsrud 2014) blir det lagt liten vekt på jobbmuligheter i rekruttering av småbarnsfamilier, noe som kan bidra til et tradisjonelt kjønnsrollemønster på bygda hvor mødrene ikke jobber fulltid og er hjemme med barn. Et tradisjonelt kjønnsrollemønster på bygda kan også bidra til at tradisjonelle kvinner blir værende (både tilflyttere og de som er oppvokst på bygda), mens de som ikke finner seg til rette i denne rollen ikke flytter tilbake, eller flytter derfra igjen (ibid).

Satsingen på småbarnsfamilier kommer tydelig frem i Grimsrud og Aure (2013) sin studie av til(bake)flyttingsprosjekt i norske kommuner. Selv om omtrent 80% av distriktskommunene driver⁵ med tilflyttingsarbeid og ønsker seg flere innbyggere, viser studien at ikke alle som ønsker å flytte til distriktene blir sett på som like attraktive tilflyttere. Ut fra sine funn skisserer de et tilflyttingshierarki hvor de som kanskje trenger det mest, får minst hjelp i tilflyttingsprosessen, mens de som i mindre grad har behov for tilrettelegging får mye hjelp. Dette tolker de som at noen blir sett på som mer verdifulle til(bake)flyttere. Øverst i dette hierarkiet er *tilbakeflytterne*, gjerne med stor familie. Selv om disse har kjennskap til plassen og stedet fra før, legges det ned mye arbeid for å få utflyttere til å flytte hjem igjen. Videre er de *norske, nordiske og europeiske barnefamilie*ne som ønsker en landlig livsstil en attraktiv målgruppe. Norske og europeiske *barnefamilier som hovedsakelig flytter på grunn av arbeid* er ikke en eksplisitt målgruppe i tilflyttingsarbeid, men barnefamilier blir uansett betraktet som attraktive og som man håper blir værende på stedet. De *unge single* havner lenger nede i tilflytterhierarkiet med antakelsen om at disse kun kommer til å bli boende en kort periode før de flytter videre. Unntak fra dette er de unge single som kommer tilflyttende i forbindelse med regionale traineeordninger, eller til steder som satser på unge som liker «bratt friluftsliv». Nederst i hierarkiet finner vi *de som faller utenfor* både tilflyttingsarbeidet og den norske distriktsdiskursen. Flyktninger, asylsøkere, arbeidsinnvandrere og de såkalte «lykkejegerne» - de over 45 år som ser for seg å bo en kortere periode på bygda, er plassert i denne siste kategorien.

Når tilbakeflyttere med familie er øverst i tilflyttingshierarkiet, henger dette sammen med en antakelse om at oppvekst på bygda vil gi en større tilbøyelighet til å bosette seg på bygda når de selv er blitt voksne og skal stifte familie. Flere studier (se for eksempel Wiborg 2008, Villa 2005) viser at tilbakeflytternes motivasjon for å flytte til bygda i småbarnsfasen ofte er at de

⁵ Eller har drevet med tilflyttingsarbeid de siste ti årene.

ønsker den samme trygge oppveksten for sine barn som de selv hadde; oppvekst i bygda blir av tilbakeflytterne sett på som bedre enn oppvekst i byen. Haugen og Villa (2008) påpeker i en studie av ungdoms syn på by og bygd at økende sentralisering, hvor færre barn vokser opp på bygda, vil kunne bidra til å skape flere myter- og mindre kunnskap om bygdene. De fant at ungdom på bygda vektlegger de gode oppvekstforholdene som de selv har hatt, mens bygda fremstår som mindre attraktiv for byungdom. Når flere barn vokser opp i byene får færre barn tilknytning og bånd til distriktene, og det blir mindre kunnskap om hvordan det er å bo i distriktene (Sørli 2006).

Felles for de som er langt nede i tilflytterhierarkiet er at de forventes å flytte videre og ikke bli boende på bygda på lengre sikt. Det er en utbredt oppfatning at det beste for lokalsamfunnet er at de som bor der- og kommer flyttende til, blir værende på sikt; dette kan vi for eksempel se i stortingsmeldingen «Ta heile Noreg i bruk»: «I eit attraktivt lokalsamfunn finn både tilflyttarar og fastbuande seg til rette og ynskjer å bli verande» (Distrikts- og regionaldepartementet 2013: 41). Grimsrud og Aure (2013) setter spørsmålsteget både ved denne normen om bofasthet, og ved det manglende fokuset på de som er lavere i tilflyttingshierarkiet. Det kan se ut til at kommunene ønsker seg vellykkede og ressurssterke tilflyttere fremfor tilflyttere som kan potensielt være en utgift for kommunen.

2.2.2 Flytting i et livsfaseperspektiv

Flytting kan betraktes i et livsfaseperspektiv, hvor de ulike livsfasene kan være med på å forklare (individuelle) bostedspreferanser (Villa 2002, Sørli 2006). Villa (2002) viser hvordan bygda blir brukt og oppfattes på forskjellige måter gjennom livsfasene. I noen livsfaser, som småbarnsfasen, fremstår bygda særlig attraktiv som bosted. Villa typologiserer de ulike generasjonene gjennom livsløpet som utflyttere, tilbakeflyttere, de globale besteforeldrene og sein-urbanister. Utflytterne reiser til byen i slutten av tenårene for å ta høyere utdanning. Her får de nye venner, og føler at de ikke lenger har like mye til felles med de som ble igjen i bygda. Utflytterne tenker gjerne at de kan forandre bygda ved å sammen skape et godt miljø med sine nye urbane verdier hvis flere flytter tilbake; for eksempel tar de avstand fra det de oppfatter som bygderasismen. Tiden i byen kan ha gitt dem et annet perspektiv på hjembygda, og dermed også kanskje en annen forståelse av det rurale enn de som alltid har bodd på bygda. Utflytterne er altså potensielle tilbakeflyttere på sikt, men siden de har tatt høyere utdanning er det ikke nødvendigvis et godt jobbmarked på stedet.

Tilbakeflytterne er særlig småbarnsforeldre som trivdes godt i byen, men som i denne livsfasen ønsker bygdelivets kvaliteter som nærhet til familien, naturen, og en mindre stressfylt hverdag. De ønsker ikke å bo i de mest perifere områdene, og setter pris på å ha byens tilbud og opplevelser ikke alt for langt unna. Når det gjelder de globale besteforeldrene er disse fremdeles yrkesaktive, og benytter fritiden til både å reise, bruke naturen hjemme og å nyte livet på hytta. Noen av tilbakeflytterne og noen av de globale besteforeldrene blir etterhvert sein-urbanister i pensjonsalderen. De liker bygdelivet, men velger å bosette seg i en lettvent leilighet i byen, samtidig som de bedriver friluftsliv på hytta når de ønsker det. Begrepet livsfasebygda viser at bygda oppfyller ulike ønsker gjennom livet. Det viser også til en mobilitet gjennom livsløpet.

2.2.3 Livsstilflytting og kontraurbanisering

Mye av den nyere forskningen som omhandler flytting til bygda tar for seg flytting tilbake til hjemlassen (se for eksempel Wiborg 2008), men dette er ikke nødvendigvis et trekk ved livsstilflyttere. Vektlegging på tilhørighet til stedet kan relateres til en forståelse av at flytting til bygda i stor grad handler om stedsidentitet og «røtter». For tilflyttere som flytter til et sted de tidligere ikke har bodd, vil «røtter» og stedstilhørighet fra før antakelig spille en liten rolle som flyttemotiv⁶. Derimot kan stedets kvaliteter, som for eksempel natur og klima, være av større betydning. Bo- og flyttemotivundersøkelsen fra 2008 viser at hvilke motiv som blir oppgitt i forbindelse med flytting, har endret seg siden 1972, som var sist en slik undersøkelse ble gjennomført (Aure et al. 2011). Undersøkelsen fra 2008 viser blant annet at motiv knyttet til bolig, sted og familie har økt på bekostning av arbeid; dette blir forklart med at når det er lett å finne arbeid, vil flyttingen begrunnes med andre motiv, selv om arbeid fremdeles vil være viktig.

Begrepet livsstilflytting brukes gjerne om flytting som først og fremst er motivert av mulighetene som stedet gir for en bestemt livsstil. Flytting fra urbane til rurale strøk i et livsstilperspektiv, innebærer antakelsen om at stedet man flytter til kan tilby en annen livsstil enn det byen gir mulighet for. Slik begrepet gjerne brukes i den norske litteraturen (for eksempel Sørhaug og Vareide 2013), vil betydningsfulle kvaliteter for en livsstilflytter være for eksempel nærhet til naturen, lite forurensing og småskala samfunn med mindre skoler og færre mennesker. Hvilke forestillinger og oppfatninger man har av det rurale og urbane spiller

⁶ Det kan selvsagt være at tilflyttere har «røtter» på stedet de flytter til.

her inn. I norsk kontekst har forskning på livsstilflytting særlig tatt for seg flytting til småbruk, både når det gjelder innenlandsflyttinger og migrasjon fra europeiske land. Når det er snakk om livsstilflytting på tvers av landegrenser, blir gjerne begrepet livsstilmigrasjon brukt (Benson og O'Reilly 2009).

I internasjonal forskning har livsstilflytting blitt diskutert i forbindelse med fenomenet kontraurbanisering⁷. Kontraurbanisering blir brukt om personer med middelklassebakgrunn som ønsker å flytte fra byen til bygda for å leve en annen livsstil enn i byen, noe som også er et trekk ved livsstilflytterne (Lønning and Teigen 2009). Økt fleksibilitet i arbeidslivet og utvikling i infrastruktur er med på å gjøre denne typen flytting fra by til bygd mulig (Flø 2013). Mitchell (2004) skisserer tre former for kontraurbanisering: eks-urbanisering, «displaced» urbanisering, og anti-urbanisering. Eks-urbanisering viser til et ønske om å leve i et ikke-urbant (altså i et ruralt) område samtidig som man beholder båndene/tilknytningen til byen gjennom jobb, for eksempel gjennom daglig pendling. «Displaced» urbanisering beskriver flyttemotiv til rurale strøk hvor det ikke er stedet i seg selv som er motivet bak flyttingen, men heller tilgang på gunstige boliger eller jobbtilbud. Den tredje kategorien, anti-urbanisering, innebærer et ønske om å bo et annet sted enn byen – et sted med landlige kvaliteter som trygghet og lite kriminalitet, og disse personene ønsker gjerne en livsstilforandring.

Kontraurbanisering er en trend som er observert blant annet i England og til dels USA, mens det i Norge ikke har vært en trend (Grimsrud 2011, Flø 2013). Britisk og nordamerikansk forskning har vist at det særlig har vært pensjonister som flytter til varmere strøk (såkalte «snowbirds»), og velstående mennesker som flytter til bygda på grunn av belastende boligmiljø i sentrum (Aure al. 2011). Kontraurbanisering er et begrep som i liten grad har blitt tatt i bruk i den norske litteraturen. Valvåg (2003) har brukt det fornorskede begrepet «moturbanisering» i sin studie av flytting fra by til distriktskommunen Tranøy. I artikkelen «Moturbanisering som postmoderne fenomen» vil hun få frem at «[g]jennom å spille på lag med strømninger i tida om at vi som enkeltindivider har større frihet til å velge, kan vi som planleggere, politikere og forskere kanskje åpne mulighetene for at flere føtter blir i og peiker mot distriktssamfunnene» (ibid: 11). Utvalget i studien flytter tilbake til hjembygda etter å ha

⁷ Engelsk: counterurbanization

bodd i byen i flere år, og kan derfor betegnes som tilbakeflyttere, og er dermed ikke et godt eksempel på kontraurbanisering, slik begrepet blir brukt i internasjonal forskning.

Flø (2013) trekker frem mulige grunner til at kontraurbanisering ikke er et utbredt fenomen i Norge: kanskje er tilgangen til natur og friluftsliv i norske byer god - med nær bymark og en utbredt hyttekultur, og kanskje gjør muligheten til å bo i enebolig med hage også i byene at ikke så mange opplever trengselen som kan oppleves i millionbyer i andre land. I landene hvor kontraurbanisering kan ses, er det gjerne til de omkringliggende områdene rundt storbyene at livsstilflytterne velger å bosette seg. Baldersheim (2014) har sett på betydningen av steds kvalitet som nordmenn tillegger sine hjemsteder. Han finner at over 90% av respondentene fremhever natur- og friluftstilbud i tillegg til ren luft og rent vann som egenskaper de verdsetter der de bor – og dette gjelder både i bygd og by. Nordmenn oppgir altså å være fornøyde med tilgangen til natur også i byene. Det kan se ut til at kontraurbanisering er et mindre beskrivende begrep for norske forhold. Benson og O'Reilly (2009) argumenterer for at kontraurbanisering bør ses som en form for det mer samtlende begrepet livsstilmigrasjon. Selv om nordmenn opplever at de har et godt naturtilbud og god luftkvalitet også i byen, vil det å flytte ut fra byen kunne gi mulighet for å leve en annen livsstil enn i byen. Å flytte fra byen til et småbruk vil for eksempel gi mulighet til å leve en livsstil med dyrehold og egen næringsvirksomhet, som kan fremstå som en motsetning til livet i byen.

Rapporten «Mange vil ha, men få vil selje» (Mæland 2005), tar for seg småbruk som ressurs for bosetting i distriktet gjennom å analysere Småbruksprosjektet i Vest-Telemark. Prosjektet, i regi av Vest-Telemark Næringsutvikling, gikk ut på å identifisere tomme småbruk i området og videreformidle disse til nye eiere, og resulterte i at 75 familier⁸ flyttet til ledige bruk. Rapporten viser at det kan være utfordrende å finne småbruk til salgs, noe som grunner i at mange eiere ønsker å beholde gården i slekten, samt gjerne selv vil benytte gården til fritidsbruk. Studien har også sett nærmere på hvem de småbruksinteresserte er gjennom spørreskjema fylt ut av personer som kan tenke seg å flytte til et småbruk. I rapporten omtales småbruksinteressentene⁹ som livsstilflyttere. Med Mitchell (2004) sin typologisering kan et slikt valg også omtales som anti-urbanisering. For omtrent halvparten av disse var ikke

⁸ For omtrent 30 av gårdsbrukene skjedde eierskiftet innen familien (Mæland 2005)

⁹ De småbruksinteresserte er ikke blitt rekruttert til å være med i studien, de har selv funnet spørreskjemaet på Internett.

brukets geografiske beliggenhet vesentlig, men derimot var stedets kvaliteter og dets muligheter for å leve en ønsket livsstil av særlig betydning. Selv om de småbruksinteresserte er en sammensatt gruppe, er de fleste i studien bosatt i større byer (særlig rundt Oslofjordområdet), de har høyere utdanning med god økonomi, og de er ofte unge familier med flere barn. Bedre bomiljø og nærhet til natur blir oppgitt som motivasjon for å flytte fra byen til bygda; mange er av den oppfatning at bygdelivet gir en bedre oppvekst for barna enn det byen kan tilby (Mæland 2005). Fleksibiliteten som frie yrker gir kan vi også se i dette utvalget; halvparten av småbruksinteressentene oppgir at husholdets inntekt kan dekkes av egenetablert næringsvirksomhet og/eller arbeid som kan flyttes med til et nytt sted. Mange av respondentene har etablert egen næringsvirksomhet som er stedsuavhengig, eller har konkrete planer om å starte opp næringsvirksomhet.

Sørhaug og Vareide (2013) har utført et forprosjekt for Telemarksforskning hvor livsstilmigrasjon som ressurs og utfordring for norske distriktskommuner er tema, med migranter fra Nederland til Norge som case for studien. Studien tar utgangspunkt i Benson og O'Raily (2009) sine tre kriterier i definisjonen av begrepet livsstilflytter: de som flytter har relativt god økonomi, motivet for flytting er en form for selvrealisering som innebærer en livsstilsendring, og stedet de flytter til muliggjør denne livsstilsendringen. Bakgrunnen for prosjektet er den økte tilflyttingen av livsstilmigranter særlig fra Nederland til norske distriktskommuner utover 2000-tallet. I 2003 økte tilflyttingen fra Nederland brått, noe som kan ses i sammenheng med at selskapet Placement ble opprettet samme år (Sørhaug og Vareide 2013). Placement driver tilflytting- og rekrutteringsprosjekter¹⁰ og har spesialisert seg på tilflytting fra Nederland, Belgia og Tyskland. Studien tar blant annet for seg tilflytternes motiv for å bryte med ett sted (hjemlandet) for å så skape en tilhørighet et annet sted. Sørhaug og Vareide viser at selv om livsstilmigrantene ser for seg å leve resten av livet sitt i Norge, beholder de gjerne tilknytningen til hjemlandet sitt, uten noe ønske om å bli norske statsborgere. De har identiteter- og tilhørighet til flere plasser, og mobiliteten blir en del av deres sosiale liv. Et aspekt som også kommer frem i studien er at flere kommuner erfarer at livsstilmigrantene flytter til andre steder eller tilbake til hjemlandet. Dette settes i sammenheng med kommunens vertskapsfunksjon og at det er nødvendig med et godt apparat for å ta imot og tilrettelegge for disse tilflytterne.

¹⁰ Placement selger tjenestene til kommuner som satser på tilflytting av livsstilmigranter.

Livsstilflytting kan også ses i sammenheng med livsfaseflytting; i enkelte livsfaser kan livsstilflytting fremstå som mer aktuelt, som for eksempel i småbarnsfasen, slik Villa (2002) viser.

2.2.4 Strategier i bygdeutviklingsarbeid

Det er særlig to strategier som er utbredt i arbeid med bygdeutvikling (Grimsrud og Aure 2012). Den ene strategien appellerer til «drømmen om det gode liv» hvor den idylliske og tradisjonelle bygda vektlegges. Den andre strategien appellerer til de «urbane» med urbane kvaliteter som kulturhus og kafeer. De to strategiene kan ses opp mot det dikotomiske bildet av by og bygd.

Drømmen om det gode liv (natur og friluftsliv som attraksjon)

Mange distriktskommuner markedsfører seg med vakker natur og muligheter for å drive friluftsliv. En undersøkelse (Grimsrud og Aure 2012) blant kommunene i det distriktpolitiske virkeområdet viser at et stort antall av kommunene oppgir som sine tre viktigste salgsargumenter i tilflyttingsarbeidet: *godt oppvekstmiljø, livskvalitet/fred og ro og vakker natur/mulighet for friluftsliv*. Slike argumenter passer inn i en forestilling om en rural idyll. Som vist i kapitlet over, er dette flyttemotiver som livsstilflyttere gjerne oppgir som viktige. Den urbane middelklassen, livstilflytterne, er også ofte målgruppen når bygdene skal markedsføre seg for å få flere tilflyttere. Flere har satt spørsmålsteget ved hvem bygdene utvikles for, og hvem sine verdier som blir lagt til grunn i utviklingen av fremtidens bygder (Aasetre 2010, Flø 2010, 2013).

Dei rurale grendene konkurrerer med kvarandre om ei gruppe som kanskje ikkje finst. Dei konkurrerer om de unge para. Dei konkurrerer om dei ressurssterke småbarnsforeldra med frie yrker og med ei draging mot den rurale idyll. Dei konkurrerer om dei som skal ha funne byane for krevjande og som lengtar etter frisk luft og trygge omgivnadar i pakt med den «naturlige» ruraliteten. (..) Og reiskapen i konkurransen er kulturøkonomi. (Flø 2010: 24)

Flø (2010) skriver om den nye distriktpolitikken, hvor satsingen på distingverende symbolprodukt og iscenesetting av det lokale skal gjøre bygde-Norge mer attraktiv for blikket utenfra (sentrumsblikket). Denne utviklingen henger sammen med den kulturelle vendingen i bygdesosiologien, og samfunnets endring fra industrielt til post-industrielt. Her er begrepet forbruk sentralt. «Nye» næringer, som økoturisme, gårdsturisme og lokalprodusert nisjemat får innvilget økonomisk støtte, for eksempel fra Innovasjon Norge, til fordel for mer

tradisjonell næring. Noen bønder går for eksempel fra å være primærnæringsprodusenter til å bli turistverter; Brandth og Haugen (2008) viser med Goffmans dramaturgiske metafor hvordan gårdsbruket blir en scene for den urbane gårdsturisten. Bygdeturisme og bygdeutviklingsprosjekt som spiller på at bygda er en kulisse for sentrumsblikket, bidrar «til konstruksjonen av ein simulert ruralitet som inngår i den kontinuerlige definisjonen av kva det rurale er og kva det skal være» (Flø 2013: 162). Både Flø (2013) og Aasetre (2010) peker på at tradisjonelle rurale interesser på denne måten blir utfordret av et utenfra-blikk på hva det rurale er; følgene kan være at bygdesamfunn blir tilpasset den urbane middelklassens idealer i stedet for lokale tradisjoner, og at hverdagslivet til de som bor (og alltid har bodd) på bygda blir oversett.

Munkejord (2011) finner i sin studie av friluftslivets betydning for innflyttere i Finnmark at dette ikke oppgis å være en sterk motivasjon for å bosette seg i fylket. Likevel utgjør naturen en viktig dimensjon for mange. Hun definerer tre kategorier ut fra informantenes fortellinger om friluftsliv; de tomtefaste, nærområdebrukerne og overskriderne. For de tomtefaste er friluftsliv lite viktig og hadde ingen betydning for at de bosatte seg i Finnmark. Heller ikke nærområdebrukerne vektlegger naturen som flyttemotiv, men de bruker nærområdet aktivt til turgåing, fiske og bålbrekking i fjæra. «Overskriderne» reiser på lengre turer til fots, sjøs eller på ski, med større oppakking over flere dager. For overskriderne er friluftsliv sentralt for hverdagstrivselen, og dette var også av betydning da de valgte å bosette seg i Finnmark. Samtidig ser de ikke for seg å bli boende der for alltid – det er mange steder i Norge med fin natur. I Munkejords materiale er det ikke mange som faller inn under kategorien «overskridere», men de har til felles at de er oppvokst i Norge, har høyere utdanning og er yngre voksne eller småbarnsforeldre. Dette stemmer godt overens med beskrivelsen av livsstilflyttere, som definert av Benson og O’Raily (2009). Noen av overskriderne forteller at de er overrasket over hvor få som praktiserer deres form for friluftsliv; de er bare på slike turer sammen med andre tilflyttede «søringer». Overskriderne ser på seg selv som friluftsmennesker, noe verken de tomtefaste eller nærområdebrukerne gjør. Likevel er flere, inkludert de tomtefaste, opptatt av naturen som en *estetisk ramme*. Noen av informantene påpeker at de jo er omsluttet av naturen også i sin egen stue, og dermed ikke trenger å drive med friluftsliv for å oppleve naturen. Selv om friluftsmulighetene ikke hadde avgjørende betydning for nærområdebrukernes bosetting i fylket, bidrar bruken av naturen til positive stedsopplevelser.

Kultur som attraksjon

Den andre strategien i bygdeutvikling hviler på en utbredt oppfatning av at kultur skaper stedsattraktivitet. Begrunnelsen for dette er at når arbeid ikke er flyttemotivet, er man fri til å flytte hvor man vil, og det rettes dermed mer oppmerksomhet til stedets attraktivitet og kultur som faktor (Vareide og Kobro 2012). Kultur blir slik sett kanskje ikke den avgjørende faktoren for tilflytting, men kan bidra som en trivselsfaktor. I Munkejords (2011) studie kommer det frem at flere av tilflytterne, særlig de tomtefaste som ikke la vekt på natur som flyttemotiv, har mer urbane preferanser og sier at de heller ønsker seg kafeer enn tilgang til natur og friluftsliv. Å bruke kultur som attraksjon kan betraktes som en motsetning av kontraurbanisering og det å spille på den mer tradisjonelle idyllen som forbindes med «det gode liv».

Hompland (2011) bruker begrepet rurbanisering om utviklingen av tettsteder fra 1960-tallet, som skyldtes innflytting utenfra i forbindelse med nyetableringer, men også flytting fra andre deler av kommunen. Dette var blant annet en følge av nasjonal politikk og standardisering av kommunale tjenester. Rurbanisering vil si en urbanisering av livsmåte, næringsveier, kulturformer og forbruksmønster, men uten at det dannes store byer (Hompland 2011: 31). By og bygd ble likere hverandre blant annet i næringsstruktur, forbruk og boformer; bygdebyene kan ikke beskrives som verken klassisk by eller klassisk bygd. Hompland (2011: 33) beskriver en *nasjonal homogenisering*, hvor lokalsamfunnene mister sine særpreg til fordel for et nasjonalt kultur- og forbruksmønster, samtidig som det skjer en *lokal heterogenisering*, som innebærer en oppsplitting av sosiale miljø i delkulturer. Naboskap og nærmiljø er ikke lenger det som nødvendigvis gir grunnlag for fellesskap, man konstruerer heller fritt sine nettverk. Siden bygdebyene er blitt stadig likere, er behovet for steds kvalitet, stedsidentitet og særpreg økt for å skille seg ut for å tiltrekke seg tilflyttere og turister. Hompland påpeker at i jakten på særpreg fremstår mottoene og strategiene som paradoksalt like hverandre. Dette er også noe Grimsrud og Aure (2012) trekker frem.

Kommuner som oppgir at de har tatt i bruk virkemidler som kulturtilbud og bygdemiljø/sosialt miljø i tilflyttingsarbeid har gjerne kombinert dette med arbeid som virkemiddel (Grimsrud og Aure 2012). Dette er ofte flyttemotiv som er viktige for personer med høy utdanning. Sogndal trekkes frem som et eksempel hvor flere ulike aktører har satset på kompetansearbeidsplasser og kultur, i kombinasjon med bratt fjellsport, som har ført til en forholdsvis sterk vekst av tilflyttere.

2.3 Teoretisk ramme

I det foregående kapitlet presenterte jeg ulike forskningsbidrag med mål om å vise sentrale temaer og funn i tidligere forskning på flytting mellom by og bygd, samt utdype relevante begrep som jeg vil benytte meg av i analysen og drøftingen. Jeg vil nå kort gå gjennom teoretiske tilnærminger til flytteforskningen, før jeg presenterer det som vil være denne oppgavens teoretiske ramme.

2.3.1 Teoretiske tilnærminger til flytteforskning

Innen flytteforskningen har det både nasjonalt og internasjonalt tradisjonelt vært to dominerende teoretiske retninger: makroperspektiv og mikroperspektiv (Fosso 2004, Rye 2006, Aure et al. 2011). I et makroperspektiv står *beskrivelser* av flyttemønstre sentralt. Disse forklares gjerne statistisk ut fra strukturelle endringer, som for eksempel endring i næringsstruktur. I et mikroperspektiv legges det vekt på *årsaksforklaringer* til hvorfor mennesker flytter. Årsaksforklaringene kan igjen deles inn i to motstridende tradisjoner, henholdsvis de som handler om strukturelle forhold og de som tar for seg rasjonalitet og handling for å forklare hvorfor mennesker som individuelle aktører flytter (Fosso 2004, Aure et al. 2011). På mikronivå blir årsaksforklaringene ofte sett ut fra menneskers egne begrunnelser for hvorfor de flytter. Også såkalte «push and pull»-teorier har blitt brukt i flytteforskningen både på mikro- og makronivå; disse forklarer flytting som et resultat av at noen faktorer skyver innbyggere bort fra stedet, mens andre faktorer trekker tilflyttere (Sørli 2006). Som gjennomgangen av tidligere forskning viser, har norsk flytteforskning vært dominert av forklaringer begrunnet ut fra strukturelle eller økonomiske forhold; nedgangen i folketallet (særlig for kvinner) på mindre steder har blitt forklart som en følge av blant annet økt utdanning og mangel på interessante arbeidsplasser i bygdene. Etter den kulturelle vendingen på 1990-tallet har det sosialkonstruktivistiske perspektivet på flytting fått gjennomslag, og det er blitt mer vanlig å ta utgangspunkt i teorier om menneskers liv (Fosso 2004).

Flere har forsøkt å overskride skillet mellom aktørorienterte og strukturorienterte forståelser ved å knytte de sammen. Et innflytelsesrikt bidrag her er Anthony Giddens sin strukturasjonsteori (Aure et al. 2012). I et slikt perspektiv vil det være mindre fruktbart å skille mellom mikro og makro (og subjekt- og objektforståelse), siden aktør og struktur har en gjensidig påvirkning. Dette innebærer at individuelle handlinger er med på å reproducere

strukturen ved at handlinger gjentas, men strukturene kan også påvirkes og endres gjennom aktørenes handlinger. I nyere norsk kvalitativ flytteforskning finnes det også en mer pragmatisk praksisorientert tradisjon som forsøker å koble aktør- og strukturperspektivet (Aure et al. 2012). I denne tilnærmingen forstås flyttehandlinger som et resultat av aktørens kunnskap, kjennskap og preferanser slik de selv forstår sin egen situasjon, som igjen er preget av strukturerende faktorer. De strukturerende faktorene kan for eksempel være endringer i arbeidsmarkedet, teknologi, normer, kulturelle konstruksjoner; disse strukturene virker «i og gjennom den sosiale personen: flytteren» (Aure et al. 2012:67).

2.2.2 Studiens teoretiske rammeverk

De gamle klassikerne i sosiologien, Weber, Marx, Durkheim, Simmel og Tönnies, introduserte de første samfunnsdiagnosene med helhetlige beskrivelser av sin samtid. De var opptatt av hvordan de sosiale relasjonene endret seg i forbindelse med overgangen fra jordbrukssamfunn til industrisamfunn i andre halvdel av 1800-tallet. Nyere innflytelsesrike samfunnsdiagnostikere som Bauman, Giddens og Beck hevder at vi lever i en «ny» modernitet som skiller seg markant fra det gamle industrisamfunnet. Denne nye moderniteten beskrives av disse som henholdsvis flytende moderne, høymoderne og det andre moderne. Disse samtidsdiagnosene har mange felles trekk, blant annet en oppfatning av at samfunnet er preget av individualisering, globalisering og økt mobilitet med følger for menneskelige relasjoner og samfunnets struktur.

De nye samfunnsdiagnosene vil være relevante for temaet i denne studien: flytting fra by til bygd, og jeg har valgt å benytte meg av Baumans og Giddens modernitetsteori. Jeg vil strukturere teoripresentasjonen rundt temaene identitet og valg, fellesskap og mobilitet. Når det gjelder fellesskap vil jeg trekke inn Tönnies klassiske idealbegreper *gemeinschaft* og *gesellschaft*. Sammenhengen mellom mobilitet og individualisering i samfunnet ser jeg på ut fra Baumans moderniseringsteori og Urry som hevder at vi står ovenfor et nytt mobilitetsparadigme. Til sist presenterer jeg Floridas teori om den kreative klassen, som han hevder er betydningsfull for at noen steder blir attraktive, mens andre ikke er det. Den videre teoretiske fremstillingen er tematisk strukturert etter identitet og valg, fellesskap, mobilitet og til sist stedsattraktivitet. Jeg vil først kort tegne opp Baumans og Giddens nye modernitet.

2.2.3 Flytende modernitet (Bauman) og det høymoderne samfunn (Giddens)

Bauman (2006) bruker begrepet flytende modernitet og viser med metaforen om flytende og faste stoffer hvordan det moderne opptrer og kan anses som en ny fase i modernitetens historie. Den nye «flytende» og «lette» moderniteten skiller seg fra den forrige «faste», «solide» og «tunge» ved at det nye alltid er i bevegelse og ikke kan holdes i sin opprinnelige form. Det som er felles for begge fasene er «den obligatoriske og tvangsmessige, pågående, ustoppelige, stadig ufullstendige *moderniseringen*» (Bauman 2006:43). Det moderne er å alltid ligge foran seg selv, og prosjektet er å konstant forbedre samfunnet. Den forrige moderniteten var en sosial modernitet, hvor de tradisjonelle samfunnsstrukturene skulle erstattes, men hvor de nye strukturene fremdeles skulle være faste (jmfør Det kommunistiske manifest). Bauman hevder at det er særlig to trekk som skiller den nye moderniteten fra den forrige; den moderne illusjonen at det er mulig å endre samfunnet til det perfekte blir i den nye moderniteten brutt ned, i tillegg til at pliktene og oppgavene som omfatter forbedringen av samfunnet blir individualisert. Dette innebærer en diskursendring; individet er blitt referanserammen der det tidligere var samfunnet som var i sentrum.

Bauman bruker metaforene *pilegrimen* og *nomaden* for å vise endringen fra fast til flytende modernitet. Jeg forstår disse metaforene som generelle samfunnstrekk ved den forrige moderniteten og den nye. Pilegrimen har på forhånd lagt målet sitt; hun vet derfor hvor hun skal, og at veien er lang for å komme frem. Nomaden i den flytende modernitet har derimot ingen fast rute og reiser fra sted til sted. For nomaden er selve reisen målet. De handler ikke om å komme frem, for dette vil innebære at det endelige valget er tatt. Dette gir et bilde på samtiden som flyktig. For eksempel skriver Bauman at «‘korttids-’ har erstattet ‘langtidsbegrepet’ og gjort det momentane til sitt endelige ideal» (Bauman 2006:154).

Giddens (1996) beskriver et høymoderne, også kalt senmoderne samfunn, som kjennetegnes blant annet av at individenes valgmuligheter er mange, og at det hele tiden kreves at man må ta aktive valg. Dette er det refleksive samfunn. Tradisjoner, som tidligere ble tatt for gitt, blir i det moderne utfordret og mister sin naturlige autoritet. Dette gjør at individenes valg blir stadig viktigere for å opprettholde selvidentiteten. Giddens skriver en samtidsdiagnose over det moderne som innebærer en reorganisering- og adskillelse av tid og rom, hvor det lokale ikke lenger bare er lokalt (ibid:28). Tidligere var tid og rom forbundet med selve stedet, mens i det moderne strekker seg utover dette, slik at det er mulig å koordinere aktiviteter på tvers av store avstander. Dette gjør at sted og avstander ikke begrenser sosiale relasjoner.

2.2.4 Identitet og valg

Individualiseringen av samfunnet er et trekk ved både Baumans flytende moderne og Giddens høymoderne samfunn. Bauman forklarer individualiseringen som en nedbryting av sosiale strukturer og tradisjoner, altså det som tidligere var «fast». I den forrige moderniteten var menneskers identitet gitt på forhånd og noe man var «født inn i». I den flytende moderniteten er identiteten blitt en «oppgave» som aktørene skal utføre (Bauman 2006: 47). Dette gjør identiteten flyktig; «Søken etter identitet er en stadig kamp for å stoppe eller forsinke flyten, få væsken til å størkne, gi det formløse form» (Bauman 2006: 105). Individualiseringen fører ifølge både Bauman og Giddens til at identiteten er noe hver enkelt person må ta ansvar for gjennom å hele tiden ta valg.

I det nye moderne beskriver Bauman menneskene som *forbrukere* i motsetning til den forrige moderniteten hvor de var *produsenter*. Forbrukernes valgmuligheter er uendelig mange. Gjennom metaforen «shopping» illustreres forbrukersamfunnet vi lever i. Shopping er her ikke bare beskrivende for valg av varer i butikkene, men på alle områder i livet – på arbeid, i fritiden og i kjærligheten. I et slikt bilde blir også bosted noe man «shopper». Bauman (2006:94) hevder at «koden som formulerer vår «livspolitik» er hentet fra shoppingens pragmatikk», og den synes umulig å komme unna. Vi overveier de ulike valgmulighetene, velger og velger bort ulike alternativer, og ønsker å få mest mulig ut av de valgene vi tar. Enkelt personer får med dette en rett til å velge «sine egne modeller for lykke og en egnet livsstil som de selv vil» (Bauman 2006:44). Men denne individualiseringen innebærer også en plikt til å velge, noe som gjør at hver enkelt får et personlig ansvar for eget liv og konsekvensene av sine valg. Dette gjelder også de negative følgene, men dette gjelder i mindre grad for de ressurssterke. Å være ressurssterk betyr «frihet til å velge og vrake, men også kanskje viktigst – friheten fra å måtte ta følgene av gale valg og dermed frihet fra de mindre appetittlige sidene ved et liv fylt av valgmuligheter» (Bauman 2006:112).

Giddens (1996) hevder, i likhet med Bauman, at individets selvidentitet må kontinuerlig skapes aktivt. I det senmoderne skjer identitetsskapingen gjennom alle de store og små valgene mennesker til stadighet blir tvunget til å ta. Giddens legger vekt på det refleksive; selvidentiteten er «*selvet som det refleksivt forstås af personen på baggrund af vedkommendes biografi*» (Giddens 1996: 68, kursiv i originalen). Identiteten skapes altså ikke utelukkende gjennom handling og valg, men også gjennom hvordan mennesket forstår seg

selv som person og som en del av sin egen biografi. Biografien er en konstruert (og rekonstruert) fortelling om selvet, som knytter sammen fortid, nåtid og fremtid til en helhet.

I det senmoderne er menneskets livsstil en viktig del av å skape og gjenskape selvidentiteten (Giddens 1996: 81). Giddens definerer livsstil som rutiniserte praksiser som er blitt en mer eller mindre integrert del av oss og som underbygger vår selvidentitet (ibid). Livsstilen kommer til uttrykk gjennom hverdagslige gjøremål, som for eksempel hva vi velger å spise, hvordan vi kler oss og hvem vi er sammen med. Hvor vi velger å bo og hva vi arbeider med vil også være valg som skaper selvidentitet og livsstil. Det er viktig å fremstå som en helhetlig og autentisk person; gjennom livsstilen fremstår alle de hverdagslige valgene som en helhet. Giddens påpeker at våre handlingsrom henger sammen med blant annet hvilket arbeid vi har. Han presiserer også at mennesker har ulike handlingsrom; selv om valgmulighetene er mange, betyr det ikke at alle valgmulighetene er åpne for alle. Det er heller ikke nødvendigvis slik at alle valgmuligheter blir vurdert til enhver tid. I tillegg til at handlingsrommet varierer, er det også mange valgmuligheter som ikke blir vurdert fordi de kan oppfattes som et brudd med den valgte livsstilen (1996: 82). Ifølge Giddens er det vesentlig for selvet å kommunisere sin identitet til omverdenen og få bekreftelse på valgene. I den forbindelse vil fellesskap med andre kunne være viktig, og det er tema for neste kapittel.

2.2.5 Fellesskap

«Community» er et sentralt begrep innen sosiologien, uten at det finnes en dekkende oversettelse til norsk (Schiefløe 2003: 347). Begrepet omfatter former for *fellesskap* og brukes gjerne om tre ulike fenomen: det kan være et geografisk avgrenset *lokalsamfunn*, en *felles tilhørighet* som for eksempel kan være basert på interesser eller religion, og et *opplevd fellesskap*. Sistnevnte er basert på sosiale kvaliteter som identifikasjon, samhold eller forpliktelser uten nødvendigvis geografisk nærhet. Schiefløe påpeker at også opplevde *lokale fellesskap* kan oppstå, for eksempel i forbindelse med utvikling av kvaliteter i nærområdet, slik som dugnader, lokale organisasjoner eller kulturelle arrangementer. Tradisjonelt i sosiologien har man gjerne sett på *lokale fellesskap*, med utgangspunkt i alle de tre egenskapene (felles bosted, tilhørighet og samhold) (Schiefløe 2003). Jeg vil hovedsakelig gå ut fra denne mer brede forståelsen av fellesskap.

Fellesskap er et begrep som gjerne blir diskutert i forbindelse med Ferdinand Tönnies (1887, sitert i Bø 2005) begrepspar *gemeinschaft* og *gesellschaft*. Disse viser til distinksjonen mellom to typer menneskelig samvær beskrevet med utgangspunkt i sosiale bånd. *Gemeinschaft* kjennetegnes av et tett samfunn, hovedsakelig med varige og emosjonelle relasjoner mellom menneskene. Statusforholdene er her tilskrevet ut fra tradisjon. Et trekk ved *gemeinschaft* er at alle kjenner alle, noe som gjør at menneskene fremstår som *hele* personer. *Gesellschaft* derimot, kjennetegnes av mer instrumentelle og forretningsmessige relasjoner. Her har man ikke personlig kjennskap til andre, bortsett fra noen få, og menneskene fremstår derfor som fragmenter av sine ulike roller. Disse rollefragmentene kommer til syne i ulike situasjoner, uten at man ser hele personen slik som ved *gemeinschaft*.

Tönnies brukte den anonyme storbyen som eksempel på *gesellschaft*, og ofte blir begrepene benyttet om henholdsvis by og bygd (i likhet med begrepsparet rural og urban), og til å beskrive overgangen fra intime småsamfunn til upersonlige storsamfunn. Til tross for dette må *gemeinschaft* og *gesellschaft* betraktes som idealtyper av samfunn. I dagens sosiologi blir begrepene benyttet for å beskrive ulike aspekter ved relasjoner, eller ved moderne samfunn, som preges av både tilhørighet til sted og slekt (*gemeinschaft*) og forretningsmessige relasjoner (*gesellschaft*) (Skirbekk and Tjora 2014).

Rollepleksitet viser til dynamikken i nettverksrelasjoner, og kan ses i sammenheng med Tönnies idealtyper (Schieffloe 2003). Begrepet tar utgangspunkt i hvor mange *roller* man kjenner en og samme person i. Rolleunipleksitet vil si at man kun kjenner personen i en rolle, som for eksempel at man kjenner legen utelukkende i hennes rolle som lege. Dette er en enfibret kontakt. Hvis man derimot kjenner en person i flere roller, kalles dette rollemultipleksitet eller flerfibret kontakt. Dette vil innebære at man kjenner legen også i rollen som for eksempel nabo og foreldrekontakt. Slike relasjoner blir også omtalt som sterke (multiplekse) og svake (uniplekse) bånd (Granovetter 1973). Jo flere bånd, desto sterkere vil relasjonen preges av påvirkning og kontroll. Multiplekse relasjoner vil være et trekk ved Tönnies *gemeinschaft*, mens uniplekse relasjoner vil være typisk for *gesellschaft*.

Ifølge Bauman får nedbrytingen av de sosiale strukturene og individualiseringen i det flytende moderne konsekvenser for fellesskapet i samfunnet. Han hevder at det er en ny type usikkerhet i dagens samfunn, og denne utgjør en «sterkt individualiserende makt» som splitter opp i stedet for å samle (Bauman 2006:179). Mangel på felles interesser som fungerer

samlende setter Bauman i sammenheng med den gjeldende kortidsmentaliteten. Dette kan eksemplifiseres gjennom endring i arbeidslivet. I det stabile industrisamfunnet ga arbeid en langvarig trygghet; det var for eksempel vanlig å jobbe ved samme arbeidsplass store deler av livet. Lysgaards (1964, sitert i Skorstad 2002) arbeiderkollektiv er et eksempel på dette; han beskriver en gjensidig identifisering mellom fabrikkarbeiderne, hvor felles interesser blir normstyrende. I det flytende moderne er derimot arbeidsmarkedet «fleksibelt», og felles interesser kommer på bekostning av individuelle. Bauman sammenligner samtidens arbeidsplass med en campingplass, hvor man kan slå seg ned for kortere tid. Hvis forventningene ikke innfris eller hvis det dukker opp bedre tilbud et annet sted, kan man bare forlate campingplassen (Bauman 2006: 180). Dette er en parallell man kan trekke til alle områder i livet, som for eksempel nabolag hvor det er hyppig inn- og utflytting.

2.2.6 Mobilitet

Mobilitet er et kjernebegrep hos både Bauman og Urry for å forstå samfunnsendringer fra det faste og forankrede til det flytende og flyktige.

Teknologisk utvikling har bidratt til at både mennesker og materialer verden over i stadig økende grad er i bevegelse. Sheller og Urry (2006) kritiserer samfunnsvitenskapen for å ha vært for a-mobil og oversett følgene av den akselererende mobiliteten i samfunnet. I tillegg til fysisk bevegelse, bidrar ny informasjon- og kommunikasjonsteknologi til ulike typer av virtuell «reising», som gir nye former for kontakt mellom mennesker over store avstander. Urry identifiserer et nytt mobilitetsparadigme på tvers av samfunnsfaglige disipliner. Mobilitetsparadigmet problematiserer at det *sedentære* (som vil si stillstand og permanens) blir sett som det normale og ideelle, når mobilitet faktisk er det normale. Bauman er en av teoretikerne som Urry viser til som en del av det nye mobilitetsparadigme (Urry 2007).

Grimsrud og Aure (2012) har analysert kommuners tilflyttingsarbeid i lys av kritikken som det nye mobilitetsparadigmet retter mot det stedfaste. De viser at bofasthet mer eller mindre bevisst blir oppfattet som det normale, og selve målet, i tilflyttingsarbeidet. Dette til tross for at statistikk tydelig viser at flytting i løpet av livet er det normale. De påpeker videre at bofasthet er knyttet til idylliske forestillinger om et lite, trygt og stabilt samfunn, og at flytting og pendling i et slikt bilde kan betraktes som avvik.

Bauman setter den økende mobiliteten i sammenheng med den gjensidige avhengigheten i forholdet mellom arbeid og kapital. Den forrige moderniteten var mer stedbunden; kapitalen var «tung» og bundet opp til for eksempel fabrikker og maskiner som vanskelig kan flyttes på. I det flytende moderne «reiser kapitalen lett uten annet enn kabinbagasje – stresskoffert, bærbar pc og mobiltelefon» (Bauman 2006: 182). I tillegg hevder Bauman at de store kildene til fortjeneste i stadig større grad er *ideer* fremfor *materielle objekter*. Kapitalen er eksterritorial, men Bauman påpeker at den nok ikke er like uavhengig som mange ønsker, siden lokale krefter som institusjoner virker bremsende.

Jeg har tidligere presentert Baumans metafor om pilegrimen og nomaden. Han tar videre i bruk metaforene *turist* og *vagabond*, som begge er former for nomader, til å vise at ikke alle har de samme opplevelsene av mobilitet. Jeg ser på disse metaforene som generelle, og vil benytte de som idealtyper. Turisten reiser fritt i sin søken etter opplevelser og for å oppfylle sine lyster. I motsetning til den privilegerte turisten som reiser fordi hun vil, reiser vagabonden fordi hun må. Vagabonden opplever ikke de samme mulighetene som turisten, og har dermed mindre kontroll over eget liv. Bauman peker på sosiale ghettoer, mennesker drevet på flukt og innsatte i fengsler som eksempler på vagabondens ufrivillige immobilitet. Gjennom disse metaforene viser Bauman hvordan ulike forutsetninger gir ulikt forhold til tid og rom. De privilegerte kan sies å overskride det romlige og lever mer i tiden, mens taperne lever i rommet. Overført til temaet flytting kan dette kanskje særlig ses i forbindelse med arbeidssituasjonen til de som flytter. Noen har et mobilt arbeidsliv og kan flytte etter egne lyster (turisten), andre opplever ikke samme mobilitet og flytter ut fra hvor det er behov for arbeidskraft (vagabonden).

2.2.7 Den kreative klasse

Richard Florida (2012) definerer en ny sosial klasse, den kreative klassen, som han argumenterer for at har en sentral posisjon i forbindelse med steders økonomiske utvikling, og dermed også stedsattraktivitet. Den kreative klassen har flere likheter med Baumans beskrivelse av den privilegerte turisten. Florida viser til den utbredte oppfatningen av at globalisering og informasjonsteknologi gjør at sted blir mindre betydningsfullt enn tidligere, men hevder at nettopp det motsatte er tilfelle. *Sted* og *community* er viktigere nå enn det noen gang har vært. Den kreative klassen samler seg på steder hvor de får realisert seg selv; bostedet er en del av deres identitet.

Florida definerer den kreative klassen ut fra hvilken type arbeid man har, og ikke ut fra utdanning. De kreative jobbene er de som har følgende funksjon: «create meaningful new forms» (Florida 2012:38). Eksempler på slike yrker er forskere, ingeniører, professorer, designere, arkitekter, forfattere og kunnskapsarbeidere blant annet innen høyteknologi. Noe av det som kjennetegner arbeidssituasjonen er fleksibelt arbeid, men samtidig også lange arbeidsdager. Dette henger sammen med et uklart skille mellom arbeid og fritid, hvor arbeidet er en del av identiteten. For den kreative klasse er frihet og utfordringer også ønskelig i arbeidslivet.

Florida ser et sett normer og verdier som er gjeldende for den kreative klassen. De verdsetter individualitet og motsetter seg tradisjonelle gruppeorienterte normer, og vektlegger det individuelle uttrykket. De setter kvalitet i arbeidet høyt, arbeider hardt og vil bli anerkjent for det de er gode på (meritokrati). Videre er mangfold og åpenhet svært viktig; den kreative klassen verdsetter miljø som er åpne for alle uansett etnisitet, kjønn, seksuell legning eller livsstil. Florida ser den kreative klassen i sammenheng med Ingleharts beskrivelse av postmaterielle verdier; de har høy økonomisk kapital, og skårer høyt på selvrealiseringsverdier (fremfor overlevelsverdier) og sekulær-rasjonelle verdier (fremfor tradisjonelle verdier).

Florida hevder at *teknologi*, *talent* og *toleranse* (omtalt som de 3 T-ene) er viktig for økonomisk utvikling av byer, og forklarer hvorfor noen byer blir større, mens andre ikke blir det. Ifølge Florida, flytter ikke den kreative klassen til et sted på grunn av det han benevner som tradisjonelle grunner - det som byer gjerne skilte med: bygninger som sportsstadioner og kjøpesenter, motorveier og turiststrøk. De ønsker at stedene er åpne for mangfold av alle slag og å bo på steder som bekrefter deres identitet som kreative. Mye av det som gjør steder attraktive, er at kreative mennesker ønsker å bo der (Florida 2012: 186). Dette er en slags høna-egget-problematikk. Florida mener at det er *både* jobber og mennesker som gjør stedene attraktive; det er ikke et spørsmål om enten- eller. Videre har den kreative klassen gjerne en løs geografisk tilknytning til steder; åpenhet til nye mennesker vil da innebære at det kan være lett å komme i kontakt med andre på stedet man flytter til. Et trekk ved den kreative klassen er ifølge Florida at de ikke ønsker langvarige forpliktelser verken i jobb, eller i for eksempel kjærlighetsforhold, og derfor vil steder med arenaer for å møte nye mennesker være attraktivt.

Ifølge Florida (2012: 393) er tettbygde byer den økonomiske nøkkelen og den sosiale enheten «the Creative Age» må organiseres rundt. Samtidig påpeker han at steds kvalitet, fortetting, fotgjengervennlig, åpenhet og mangfold er elementer som alle typer samfunn, både forsteder og byer, kan dra nytte av. Florida tar også opp spørsmål om stedsattraktivitet i rurale områder. Han refererer til en studie av såkalte ikke-metropoler i USA som fant at den *rurale kreative klassen* utgjorde 20% av arbeidslivet i disse områdene, sammenlignet med 30% i storbyene. Den rurale kreative klassen hadde i mindre grad høyere utdanning enn de i storbyen. Stedene med høy konsentrasjon av den rurale kreative klasse hadde en tendens til å være steder med universitet eller høyskoler, og særlig med *attraktive landskap* som for eksempel fjell og innsjøer. Her kan det trekkes en parallell til litteraturen om livsstilflyttere.

Florida sine bøker har blitt møtt med stor interesse og fått innflytelse i USA (Isaksen 2005), men han er også blitt kritisert for sine analyser. Glaeser (2004) hevder at den kreative klassen omfavner det samme som human kapital (utdanningsnivå), og kritiserer Florida for å behandle disse to begrepene som ulike. Han påpeker at det ikke er noe nytt at høy human kapital gir regional vekst. Floridas analyser er basert på empiri fra Nord-Amerika, og er derfor blitt kritisert for at teoriene vanskelig lar seg overføre til andre forhold. De siste årene har denne tilnærmingen til stedsutvikling har fått et visst gjennomslag hos norske policymakere, men har også blitt kritisert (Hauge og Skogholt 2009). Blant annet har Isaksen (2005) testet den ut på norske forhold, og finner at tilnærmingen er forholdsvis lite anvendelig her til lands. Hauge og Skogholt (2009) påpeker at man vil møte utfordringer ved å anvende perspektivet på regional utvikling i Norge, men trekker særlig frem Floridas tilnærming til «the mating market», som interessant. «The mating market» innebærer at mulighetene for å finne en potensiell partner kan være av betydning når det gjelder valg av bosted. Hauge og Skogholt mener at en slik tilnærming bør inkluderes i analyser av stedsattraktivitet. De trekker også frem at et Florida-perspektiv kan gi innspill til hvilke faktorer som bør vektlegges når det gjelder immaterielle faktorer i forbindelse med at sosiale konstruksjoner av sted har innvirkning på folks flytteavgjørelser.

3 METODE

I dette kapitlet redegjør jeg for forskningsprosessen og de ulike valg som er tatt med hensyn til metode, datainnsamling og bearbeiding. Jeg vil først begrunne valg av case, presentere studiens datagrunnlag som utgjør både dokumenter og intervjuer, og jeg vil gjøre rede for utvalget. Videre vil jeg vurdere kvaliteten på dataene gjennom å diskutere dataens gyldighet og pålitelighet og jeg vil vurdere i hvilken grad studien er generaliserbar. Til sist vil jeg reflektere over de etiske hensynene som er tatt.

3.1 Case-studie

En case-studie er en form for avgrensning av et prosjekt som har en allerede eksisterende grense, og kan benyttes for å «generere kunnskap om selve casen» (Tjora 2012: 35). Jeg ønsker å generere kunnskap om det alternative bygdeutviklingsprosjektet Bygda 2.0. Valg av case kan gjøres med ulike utgangspunkt; en strategi er at den er avvikende innenfor tematikken, på en god eller dårlig måte (Flyvberg 2007:396). Bygda 2.0 er ved flere anledninger trukket frem som et eksempel på en ny og alternativ måte å tenke bygdeutvikling på (se for eksempel Kommunal- og Regionaldepartementet 2013), og vil kunne beskrives som *avvikende*. Dette var også utgangspunktet for min nysgjerrighet på prosjektet.

Alle former for datagenerering kan benyttes i en case-studie (Tjora 2012). Jeg har valgt dokumentstudie og dybdeintervju for å generere data, og vil videre gjøre rede for disse valgene.

3.2 Dokumentstudie

Siden bygdeutviklingsprosjektet ikke er ferdig bygget, vil jeg se på planene og ideene som ligger til grunn for prosjektet. Jeg fant det derfor hensiktsmessig å gjøre en studie av dokumenter hvor Bygda 2.0 blir presentert. Det finnes en rekke dokumenter hvor Bygda 2.0 sine planer kommer frem, og det har vært nødvendig å gjøre en avgrensning.

Et utvalgsriterium har vært at dokumentene skal være offentlig tilgjengelig over internett, slik at denne informasjonen er tilgjengelig for potensielle tilflyttere. Undersøkelsen bygger hovedsakelig på fire dokumenter; hjemmesiden til Bygda 2.0¹¹, en brosjyre¹² som blant annet

¹¹ www.bygda20.no

er elektronisk tilgjengelig via hjemmesiden, og to utfylte søknadsskjemaer til Kommunal- og Regionaldepartementet for Bolyst-midler i 2011¹³ og 2013¹⁴ som er tilgjengelig gjennom Distriktssenteret sine hjemmesider. Siden dokumentene som er brukt i analysen er beregnet på et annet formål enn forskning, er det nødvendig å sette de i en kontekst; når de er skrevet, av hvem, for hvem og til hvilket formål (Tjora 2012). Dette er material som gründerne selv har produsert; de har valgt hvordan prosjektet skal fremstilles, uten at det er fortolket gjennom andre (som for eksempel journalister). Både hjemmesiden og brosjyren henvender seg aktivt til leseren og fremstår som tekster som markedsfører prosjektet til potensielle innbyggere. Søknadsskjemaene for Bolyst-midler er skrevet med hensikt om å søke midler til finansiering av prosjektet. I søknadsskjemaet må spesifikke spørsmål om blant annet målgruppe og formål med prosjektet besvares, og det er åpent for å flytte ut dette i fri tekst. Dette gjør at dokumentet egner seg godt til dokumentanalyse, siden gründerne må sette ord på hva planene er og hvorfor prosjektet skal få finansiering. I prosessen har jeg også benyttet meg av annet skriftlig materiale, som for eksempel artikler i aviser, tidsskrifter og magasiner, som supplement for å få mest mulig informasjon om caset. Disse supplerende dokumentene har jeg ikke systematisk analysert.

Hjemmesiden til Bygda 2.0 er utformet som en blogg, og her dokumenteres blant annet byggeprosessen. Det første innlegget på bloggen ble lagt ut 10. oktober 2011. Der kan vi i korthet lese at Innovasjon Norge har bidratt med midler til et forprosjekt som skal «kartlegge de mest potente nærings- og forskningsaktiviteter for området». Siden har det jevnlig dukket opp kortere og lengre innlegg, både med og uten bilder. Flere av innleggene dokumenterer fremgang og milepæler i prosjektet. Noen innlegg lenker til avisartikler hvor Bygda 2.0 er omtalt, eller andre avisartikler som Bygda 2.0 vil formidle til sine lesere. I tillegg er det fem korte informasjonstekster som man kan navigere seg inn på fra toppmenyen på forsiden av bloggen. Disse har titlene «Om Bygda 2.0», «Mat», «Arkitektur», «Bygdeboksen» og «Boligprosjekter». En utfordring ved å bruke blogg som deler av datagrunnlaget er at det kommer nye innlegg fortløpende. Jeg har dermed valgt å la innlegget datert til 24.april 2015 være det siste som inkluderes i datamaterialet fra bloggen. Dette utgjør totalt 46 innlegg.

¹² http://bygda20.webprosjekt.com/arkiv/Bygda-2.0_Brosjyre-2012.pdf

¹³ <http://48vlp12642pa30ejq72t9ozh.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2013/04/aafjord-kommune.pdf>

¹⁴ <http://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2011/09/Bygda-2.0.pdf>

Frekvensen på nye blogginnlegg i løpet av 2015 har vært beskjeden; frem til 24.april ble det publisert kun fire innlegg.

3.3 Dybdeintervjuer

I tillegg til dokumentene baserer jeg analysen på intervjuer med de to entreprenørene og sju tilflyttere til Åfjord kommune. Jeg ønsket å intervju gründerne for å få mer informasjon enn det dokumentene kan fortelle, samt få informasjon som dokumentene ikke dekker. Gjennom intervjuene med tilflytterne ønsker jeg å få frem individuelle flyttehistorier, og deres bakgrunn og erfaring med å ha flyttet fra by til bygd. Formålet med å intervju tilflytterne er å få mer kunnskap om flytting fra by til bygd, og å benytte deres fortellinger til å belyse caset Bygda 2.0 Jeg vil videre presisere utvalgsriteriene og legge frem hvordan intervjuene ble gjennomført.

3.3.1 Rekruttering av informanter og kriterier for utvalg

Valg av informanter i kvalitative studier er basert på strategisk utvalg, der informantene har visse kvalifikasjoner som er strategiske ut fra problemstillingen (Thagaard 2002: 53).

På forhånd hadde jeg ingen kjennskap til verken Stokkøya eller personene bak Bygda 2.0 annet enn det jeg hadde lest i media og på hjemmesiden deres på internett. Jeg sendte en forespørsel til en av gründerne, og fikk positiv respons på prosjektet mitt og at gründerne ville stille opp til intervju.

Utover gründerne, var det nødvendig å finne personer med kjennskap til Bygda 2.0. Utvelgelsen av tilflyttere i denne studien er gjort på bakgrunn av hvem som var tilgjengelige for meg som forsker, og kan derfor også (mer presist) beskrives som et såkalt tilgjengelighetsutvalg (ibid). Gründerne hjalp meg i prosessen med å rekruttere informanter, noe som var helt avgjørende, siden jeg selv ikke hadde forutsetning til å vite hvem som har vist interesse for Bygda 2.0. Ettersom det kan stilles etiske spørsmål knyttet til det å innhente kontaktinformasjon til alle interessentene i Bygda 2.0, ble løsningen at en av gründerne, Ingrid, sendte ut mitt informasjonsbrev på e-post til personer som kunne være aktuelle, og ba dem ta kontakt (med henne eller meg) dersom de var interessert i å delta eller ønsket mer informasjon om undersøkelsen. Slik fikk jeg på forholdsvis kort tid gjort avtaler med personer som ellers kunne være vanskelig og tidkrevende å komme i kontakt med. Det kan også tenkes

at terskelen for å stille opp som informant er lavere når gründerne bak Bygda 2.0 tar kontakt, siden informantene kjenner disse fra før. Dette kan gi et tegn til potensielle informanter om at de er positive til forskningsprosjektet.

Ulempen med utvalgsmetoden er at jeg ikke selv har hatt kontroll over utvelgelsesprosessen. I utgangspunktet ønsket jeg å rekruttere personer som vurderer å flytte inn i Bygda 2.0 når bygningene etter hvert står klare. Det viste seg å være utfordrende å skaffe informanter ut fra denne kvalifikasjonen, noe som blant annet kan ha sammenheng med at byggingen ikke var igangsatt på dette tidspunktet, og at det var usikkert når boligene kom til å være innflytningsklare. Jeg opplevde derfor at jeg i forkant av datainnsamlingen måtte utvide de opprinnelige kriteriene for utvalg, og også inkludere personer som var tilflyttere til Åfjord kommune og som hadde vist generell interesse for Bygda 2.0, uten at de nødvendigvis hadde meddelt at de ville flytte inn i leilighetene som bygges der.

I tillegg til de to gründerne kom jeg gjennom Ingrid i kontakt med ni tilflyttere; to menn og syv kvinner. Jeg visste svært lite om informantene på forhånd, og gikk inn i studien med en åpen og nysgjerrig tilnærming. I tillegg til at jeg utvidet utvalgsriteriene *før* rekruttering av informanter, avgjorde jeg også å avgrense oppgaven *i etterkant* på bakgrunn av kriteriene for strategisk utvalg. Etter endt datainnsamling hadde jeg intervjuer med syv tilflyttere (to menn og fem kvinner), en deltids arbeidsinnvandrer og en tilbakeflytter. Denne kategoriseringen er basert på informantenes stedstilknytning. De to sistnevnte intervjuene skilte seg markant ut. Arbeidsinnvandrerens jobber i servicebransjen i Åfjord, men benytter fritiden i ei bygd i en annen kommune, og pendler mellom disse to bygdene. Hun har ikke tidligere bodd i by, og uttalte blant annet (med latter i stemmen): «Jeg hater jo byer, jeg trives veldig godt på landsbygda og synes det er ganske kjipt å være i en by». Tilbakeflytteren er vokst opp i Åfjord kommune. Hun flyttet hjemmefra i forbindelse med videre skolegang, og flyttet fra en norsk storby tilbake til Åfjord. Hennes entusiasme for både by og bygd gjorde at jeg først ønsket å inkludere denne informanten i analysen, men hennes stedstilknytning gjør at hun skiller seg ut fra tilflytterne. For å spisse tematikken i studien valgte jeg å basere meg på datamaterialet fra *tilflytterne*. Utvalget kan derfor beskrives som et tilgjengelighetsutvalg, men det er samtidig også et strategisk utvalg ettersom jeg har valgt ut informanter etter kriterier som svarer til problemstillingen: *tilflyttere* fra byen til bygda.

Informantene har jeg valgt å kalle Astrid, Bendik, Carsten, Dorte, Erika, Fanny og Grete.

Disse syv tilflytterne har alle en generell interesse for Bygda 2.0. De har flyttet fra byen til bygda, og på intervjutidspunktet bodde alle i Åfjord kommune. Noen er oppvokst i rurale strøk (bygder, bygdebyer), men flyttet til en by i forbindelse med videregående skolegang, og alle har bodd hele eller store deler av livet sitt i en by. En informant (Grete) har slekt i området, men har ikke selv bodd der tidligere. To av informantene (Erika og Fanny) flyttet ikke direkte fra byen til Åfjord kommune, men flyttet først fra byen til en annen distriktskommune før de flyttet videre til Åfjord.

Tre av informantene kan tenke seg å flytte inn i Bygda 2.0 når det står klart. En ville vurdert å flytte dit, men har bestemt seg for å flytte fra Åfjord til et foreløpig ubestemt sted. To informanter (Dorte og Carsten) hadde på intervjutidspunktet bestemt seg for å flytte tilbake til byen etter et år på bygda; for disse var ideen om Bygda 2.0 et trekkplaster da de tok avgjørelsen om å flytte til Åfjord. Den siste informanten (Grete) er positiv til Bygda 2.0, men kunne ikke tenke seg å flytte dit. Bendik, Carsten og Dorte er i 30-årene, Astrid, Erika og Fanny er 40-årene og Grete er i 50-årene. To av informantene (Fanny og Grete) flyttet fra byen til Åfjord kommune etter at ungene hadde blitt voksne og flyttet hjemmefra, mens de andre flyttet mens barna var små eller gikk på småskolen.

Jeg vil peke på noen svakheter i rekrutteringen av utvalget til studien. Som vist, hadde jeg i utgangspunktet liten kontroll over utvalget, noe som gjorde at jeg valgte å avgrense materialet i etterkant. Jeg har heller ikke kommet i kontakt med personer som kan se for seg å flytte til Bygda 2.0 uten å ha meldt sin interesse til entreprenørene. I utvalget mitt er det ingen som bor i byen; alle informantene har allerede tatt steget og flyttet fra byen til bygda. Dette innebærer at de finner bygda attraktiv nok til at de ønsker å flytte dit, selv uten at Bygda 2.0 står klar. Samtidig er utfallet av denne utvelgelsesprosessen at alle informantene har erfaringer med å flytte fra byen og med å være tilflytter i samme kommune. Dette kan gjøre empirien fra tilflytterne mer sammenlignbar, siden tilflytterne har erfaringer med å flytte til det samme området.

3.3.2 Gjennomføring av intervjuene

Alle intervjuene med entreprenørene og tilflytterne ble gjort i Åfjord kommune med unntak av ett intervju i Trondheim. På grunn av reisetiden fra Trondheim til Stokkøya, som tar rundt

to og en halv time, var det en fordel å gjennomføre flere intervjuer samme dag. Siden all kontakt med informantene i forkant gikk gjennom en av entreprenørene, foreslo jeg fire aktuelle datoer som passet for meg. Informantene var svært fleksible, noe som gjorde at jeg fikk konsentrert intervjuene i Åfjord til to intensive dager med en ukes mellomrom. Her snakket jeg med seks personer den ene dagen og fire den andre. Ved begge anledningene kjørte jeg ut til Stokkøya kvelden i forveien og overnattet der, slik at jeg kunne starte intervjuene tidlig på morgenen dagen etter. Selv om det i utgangspunktet var ønskelig med færre intervjuer per dag, opplevde jeg at dette var den mest hensiktsmessige måten å gjennomføre datainnsamlingen på.

Stedet hvor intervjuene gjøres kan være av stor betydning, og ved å la informantene selv velge sted kan man legge til rette for en trygg intervjusituasjon (Tjora 2012). Jeg møtte tilflytterne på deres arbeidsplasser, med unntak av ett intervju på kafe i Trondheim og to intervju som ble gjennomført på Stokkøya Sjøsender. Også gründerne ble intervjuet på Stokkøya Sjøsender. Intervjuene som ble gjennomført på Stokkøya Sjøsender ble gjort i resepsjonen, som på de aktuelle tidspunktene opplevdes som en cafe hvor det var flere personer i lokalet som satt og snakket sammen. Her var det noe mer støy; dette opplevdes ikke til sjenanse under selve intervjuet, men det kommer frem på lydopptakene som var litt mer anstrengende å transkribere enn de som ble utført i stille rom. På de andre arbeidsplassene fant informantene rom (grupperom, møterom) hvor vi satt uavbrutt. Intervjuet som fant sted i Trondheim var med en informant som bor i Åfjord kommune, men som befant seg i Trondheim i forbindelse med jobb. Vi møttes, etter forslag fra informanten, på en stor kafe hvor vi kunne sitte litt for oss selv. Dette fungerte etter min oppfatning bra; det var få andre gjester i lokalet, og lite støy.

Intervjuene ble lagt opp med en delvis strukturert tilnærming, som vil si at temaene er fastlagt på forhånd, men at rekkefølgen er fleksibel og kan bestemmes underveis i intervjuet (Thagaard 2002:85). Temaene jeg ønsket informasjon om hadde jeg skrevet ned i en intervjuguide (vedlegg II-IV) bestående av hovedtemaer og undertemaer med stikkord, samt noen konkrete spørsmål, slik at jeg kunne benytte meg av disse hvis informanten viste seg å være av den stille typen. Jeg utarbeidet to ulike intervjuguider, en til bruk i møte med gründerne og en for tilflytterne. Siden tilflytterne befant seg i ulike (flytte)situasjoner, for eksempel hadde noen av informantene allerede bestemt seg for å flytte fra Åfjord kommune,

så jeg behov for å tilpasse intervjuguiden med noen ekstra stikkord og spesifikke spørsmål til hvert intervju. Alle intervjuene ble tatt opp på diktafon etter samtykke fra informantene.

Et dybdeintervju kan deles inn i tre faser hvor man først begynner med enkle og konkrete oppvarmingsspørsmål, og så går videre til refleksjonsspørsmålene som er kjernen i intervjuet, før man avrunder med spørsmål som normaliserer situasjonen (Tjora 2012:112f). Jeg opplevde at oppvarmingsspørsmålene om oppvekst og flyttehistorikk, som er konkrete og greie å svare på, ga en god start på intervjuet. De fleste informantene var svært interessert i å snakke om temaene i intervjuguiden; jeg fikk inntrykk av at de hadde tenkt nøye gjennom avgjørelsen om å flytte fra byen til bygda, og reflekterte over dette i intervjuene. Jeg opplevde å være noe mer bundet til intervjuguiden i de første intervjuene, men frigjorde meg mer fra guiden etter hvert.

To av intervjuene ble gjennomført som fellesintervju med to personer samtidig. Det ene fellesintervjuet ble gjort med gründerne som jeg ønsket å snakke med både sammen og hver for seg, og intervjuguiden er derfor delt opp i en personlig- og en felles del (vedlegg III og IV). Den personlige delen med en av informantene ble tatt før fellesintervjuet, og den andre personlige samtalen ble tatt da fellesintervjuet var over. Dette gjorde jeg for å få vite mer om deres individuelle bakgrunn, nåværende situasjon og deres individuelle erfaringer og syn på byen og bygda. Det andre fellesintervjuet ble gjennomført med et par som hadde flyttet fra byen (til Åfjord kommune) sammen med barna sine. Også her stilte jeg individuelle spørsmål om bakgrunn og oppvekst, men i dette tilfellet var begge informantene til stede, slik at den personlige sekvensen antakeligvis ble kortere enn den kunne vært hvis jeg hadde satt av tid alene med hver av dem. Siden intervjuene ble gjennomført i løpet av deres arbeidsdag, ble dette vanskelig. I prosessen med å sortere datamaterialet la jeg merke til at jeg satt igjen med flere sitater fra en av partene (Dorte), mens jeg ikke har like mange sitater fra den andre (Carsten).

Jeg hadde en positiv erfaring med å intervju to personer som kjenner hverandre godt samtidig. «Dybdeintervjuene har gjerne den frie, uformelle samtalen som ideal, noe som lett kan forstyrres av intervjuguiden» (Tjora 2012: 135). Jeg opplevde begge fellesintervjuene i stor grad som en samtale som gled lett mellom informantene. Intervjuguiden fungerte som en sjekkliste for å forsikre meg om at vi gikk gjennom alle temaene; flere av temaene og stikkordene i guiden ble tatt opp til samtale uten at jeg hadde introdusert dem. En informant

brøt eksempelvis ut «Nå tar vi over hele intervjukjemaet ditt her!», etter at de to hadde diskutert et tema seg imellom og videre beveget seg inn på et nytt tema. Behovet for å stille oppfølgingsspørsmål var liten siden de ofte utdypet hverandre. Jeg opplevde informantene som samstemte, men at det også var rom for ulike meninger.

3.4 Bearbeiding av datamaterialet

Intervjuene transkriberte jeg i sin helhet etter at alle intervjuene var unnagjort. Informantene mine kommer fra ulike steder og har ulike dialekter og språk. Jeg valgte å skrive ut intervjuene på bokmål, både av hensyn til informantene - slik at de ikke skal bli gjenkjent på bakgrunn av dialekt, men også for å gjøre empirien lettere å arbeide med for min egen del. Jeg omsatte til bokmål underveis i transkriberingen, men beholdt den muntlige fremstillingen; alle gjentakelser av ord, pauser, «hm-er», og formuleringer ble skrevet ned. Jeg byttet ut flere dialektord med dagligdagse ord på bokmål, men jeg vil påstå at meningen i utsagnet likevel er beholdt. Jeg anser det ikke som noe tap å miste dialekt-særpreget til informantene i dette tilfellet. Det er forskjell på det muntlige og skriftlige språket; Kvale og Brinkmann (2012: 195) påpeker at «det ordrette transkriberte muntlige språket kan fremstå som usammenhengende og forvirret tale». Det kan for eksempel være vanskelig å vite når en setning begynner og slutter i det muntlige språket. I transkripsjonene mine var mange uttalelser veldig lange, og med hyppig bruk av komma. Disse har jeg i de gjengitte sitatene stykket med opp til kortere setninger. Sitater som er gjengitt i teksten har jeg bearbeidet til et noe mer skriftlig språk.

Jeg tok utskrift av både transkripsjonene og dokumentene (blogginlegg og søknader), og startet med å lese gjennom tekstene flere ganger for å bli kjent med datamaterialet. Underveis noterte jeg umiddelbare tanker og laget meg flere tankekart over sammenhenger jeg la merke til. Analysekapitlet er todelt, hvor den første omhandler Bygda 2.0, med utgangspunkt i dokumentstudiet og intervjuene med gründerne, som til sammen utgjør et bredt materiale. Den andre delen er basert på intervjuene med tilflytterne. Også analyseprosessen har delvis vært todelt, siden jeg behandlet datamaterialet i de to analysekapitlene separat. Jeg gikk induktivt til verks og gjennomførte en tekstnær koding (Tjora 2012). Dette gjorde jeg ved hjelp av markeringer og kommentar-funksjonen i Microsoft Word. Kodene sorterte jeg i kategorier, som jeg videre jobbet med å presisere gjennom å slå sammen noen av kategoriene og dele opp andre. I denne analysefasen vil gjerne et stort antall koder kunne utelates, siden det nå er problemstillingen som er styrende for hva som er relevant (Tjora 2012: 185). Jeg

erfarte at problemstillingen måtte justeres i denne fasen av prosjektet. Thagaard (2002) påpeker at mange forskere regner utformingen av problemstilling som den vanskeligste siden ved forskningsprosessen, og at dette arbeidet må ses på som en kontinuerlig prosess. Det er viktig å ha en presis nok problemstilling i startfasen for å vite hva undersøkelsen skal fokusere på, samtidig som forskeren må være åpen for videreutvikling av problemstillingen ut fra hva det empiriske materialet viser. Det var i arbeidet med kategoriseringen at hovedproblemstillingen min ble spisset, og det var her avgjørelsen om å konsentrere analysen omkring tilflytting fra by til bygd ble tatt¹⁵. Dette ble gjort både ut fra det empiriske materialet, men også etter hvert som jeg fikk mer kunnskap om tidligere forskning på feltet. Ifølge Tjora (2012: 185) vil kategoriene som en hovedregel danne utgangspunktet for hovedtemaene vi vil ha i analysen. De kategoriene jeg endte opp med har fungert strukturerende for gangen i analysekapitlet.

3.5 Datamaterialets kvalitet

For å oppnå mest mulig troverdig forskning, må kvaliteten til dataene diskuteres. Jeg benytter meg av kriteriene *pålitelighet*, *gyldighet* og *generaliserbarhet*, som kan brukes som indikatorer på kvalitet i kvalitativ forskning (Tjora 2012).

3.5.1 Pålitelighet

Pålitelighet i forskningen handler om at det skal være en intern logikk gjennom hele forskningsprosjektet (Tjora 2012). Dette innebærer å redegjøre for forhold internt i undersøkelsen og hvilken betydning disse har hatt. I metodekapitlet har jeg vist åpenhet omkring innhenting og analyse av datamaterialet, og begrunnet hvilke valg jeg har tatt underveis i forskningsprosessen.

Forskerens engasjement og kunnskap om tematikken i studien kan være en ressurs, og det er viktig å reflektere over hvilken innvirkning dette kan ha på studien for å styrke påliteligheten (Tjora 2012). Min interesse for prosjektet startet da jeg tok emnet Bygdesosiologi og regionalpolitikk ved NTNU høsten 2012. Da ble jeg gjort oppmerksom på Bygda 2.0, ble interessert i planene deres og begynte å lese de sporadisk oppdaterte innleggene på bloggen. Jeg syntes prosjektet skilte seg positivt ut fra andre bygdeutviklingsprosjekt jeg hadde sett, og

¹⁵ Jeg snevret her inn kriteriene for utvalg, og utelot dermed datamaterialet fra to av de opprinnelige informantene i analysen. Dette materialet var med i starten av prosessen med koding og sortering.

tenkte at dette var noe jeg selv kunne vurdert hvis jeg skulle flyttet fra byen. Jeg er på mange måter antakelig selv i målgruppen for Bygda 2.0; jeg er oppvokst i by, har tilbragt mye fritid i rurale omgivelser, og opplever at jeg har mulighet til å flytte fra der jeg bor nå hvis jeg hadde ønsket. Min bakgrunn gjør at jeg har noe til felles med tilflytterne jeg har intervjuet, men jeg er i en annen livsfase enn mine informanter. Jeg er blant annet yngre, student uten fast jobb, og har ikke barn.

Påliteligheten i studien styrkes ved å klargjøre hvilken informasjon som kommer frem direkte fra datagenereringen og hva som er forskerens analyse og tolkning av dette (Tjora 2012). Siden intervjuene er tatt opp med diktafon og transkribert i sin helhet, har det vært mulig å gjengi direkte hva informantene har sagt. I analysen benytter jeg meg hyppig av direkte sitater for å gjøre informantenes stemme tydelig. Dokumentene jeg har benyttet meg av i analysen ligger åpent tilgjengelig på internett. Ved bruk av sitater fra disse, refererer jeg fortløpende til direkte web-lenke i fotnote, slik at leseren kan oppsøke kilden og har derfor mulighet til selv å vurdere mine tolkninger og konklusjoner.

3.5.2 Gyldighet

Gyldighet i forskning handler om at det er en logisk sammenheng mellom utformingen av prosjektet, funnene og spørsmålene som stilles (Tjora 2012). Ifølge Kvale (1997 sitert i Tjora 2012) kan vi snakke om *kommunikativ* og *pragmatisk* gyldighet, hvor førstnevnte testes i dialog med forskersamfunnet, mens pragmatisk gyldighet omhandler hvorvidt forskningen fører til forbedring eller endring. I samfunnsvitenskapen er man hovedsakelig opptatt av den kommunikative gyldigheten. Ifølge Tjora (2012) er den viktigste kilden til høy gyldighet at forskningen foregår innenfor rammene av faglighet og er forankret i relevant forskning på feltet. Dette vil si at vi vurderer gyldigheten av våre tolkninger og funn opp mot tidligere forskning, aktuelle teorier og perspektiver på feltet, noe jeg har etterstrebet. Gyldigheten kan styrkes ved å være åpne om forskningsprosessen gjennom å redegjøre for valgene som er tatt (2012). Dette har jeg gjort gjennom metodekapitlet.

3.5.3 Generaliserbarhet

Det er ulike forståelser for hvordan kvalitetsindikatoren generalisering kan benyttes i kvalitativ forskning. I kvalitative studier må man bruke begrepet generalisering på en annen måte enn i kvantitative studier, hvor man benytter en statistisk form for generalisering som

kan si noe om sammenhengen mellom et utvalg og en hel populasjon. Case-studier er blitt kritisert for at de i liten grad kan generaliseres og dermed ikke bidrar til vitenskapelig utvikling. Flyvbjerg hevder dette er en misforståelse, og at case-studier blant annet er særlig godt egnet til å identifisere «svarte svaner» som tilsynelatende er hvite (Flyvbjerg: 393). Dette er fordi case-studien er designet for å gå i dybden, som kan bidra til at forskeren kan se forbi det som betraktes som en allmenn gyldighet.

Thagaard (2002) bruker begrepet overførbarhet i kvalitative studier, som vil si om tolking og funn fra en studie kan ha relevans i en annen sammenheng. Tjora (2012) bruker begrepet generaliserbarhet også i kvalitative studier, som innebærer hvorvidt undersøkelsen har gyldighet utover de tilfellene som er blitt utforsket. Han skisserer tre former for generalisering i kvalitativ forskning: naturalistisk generalisering, moderat generalisering og konseptuell generalisering. I denne studien sikter jeg mot en konseptuell generalisering, med mål om å heve blikket fra den empiriske casen for å si noe mer generelt ved funnene (Tjora 2012). Jeg ønsker å si noe mer generelt om tilflytting fra by til bygd, og hvordan alternativ bostedsplanlegging kan legge til rette for at det skal bli mer attraktivt for denne målgruppen å flytte til bygda. Dette gjenspeiles i hovedproblemstillingen i studien, som indikerer at jeg vil heve blikket fra den aktuelle casen, mens forskningsspørsmålene tar utgangspunkt i selve casen Bygda 2.0.

3.6 Etiske betraktninger

Thagaard (2002) knytter forskerens etiske ansvar i kvalitative studier til tre hovedprinsipp; informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser av å delta i forskningsprosjekter. Jeg vil her gjøre meg opp noen betraktninger omkring de etiske prinsippene i min studie.

Intervjuene er gjort med informert samtykke, som innebærer at deltakerne skal være informert om undersøkelsens formål og hvordan studien skal gjennomføres, i tillegg til at forskeren forsikrer seg om at de involverte deltar frivillig og er informert om muligheten til når som helst å trekke seg (Kvale og Brinkmann 2012). Denne informasjonen presenterte jeg i et informasjonsskriv (vedlegg I) som ble sendt til potensielle informanter i forbindelse med rekrutteringen. I starten av hvert intervju gjentok jeg dette og påpekte muligheten til å trekke seg også i etterkant av intervjuene, og jeg fikk muntlig bekreftelse på at informantene samtykket.

Jeg har i størst mulig grad lagt til grunn et prinsipp om konfidensialitet, som innebærer at informantene har rett til beskyttelse av sitt privatliv (Thagaard 2002). Jeg forsikret informantene om at de, og det de fortalte, skulle anonymiseres etter beste evne. Siden informantene er tilflyttere til en navngitt kommune, og med et navngitt bygdeutviklingsprosjekt som case, kan dette være utfordrende. Rekrutteringen har også skjedd gjennom gründerne bak Bygda 2.0, og de har derfor oversikt over hvem som har deltatt i studien. Selv om kommunen er forholdsvis stor, kan tilflyttere gjerne være ekstra synlige siden de kommer utenfra. Temaet flytting fra by til bygd kan i utgangspunktet anses å ikke være utpreget sensitivt, men erfaringer og opplevelser med å være innflytter i et lite lokalsamfunn kan være det. Særlig hvis opplevelsene er negative. Ved noen anledninger ble sensitive samtaleemner tatt opp av informantene, og de understreket at de ikke ønsket å bli gjenkjent, som følgende uttalelser er eksempler på: «men du kan nesten ikke skrive det», «Hvis du sier det så vet alle hvem [familien vår] er», og «Hvis dette skal bli litt anonymt, så tror jeg ikke du kan skrive alt dette her, men jeg kan bare fortelle det til deg». Dette gjaldt for eksempel familieforhold og fortellinger om aspekter ved å bo på et lite sted hvor alle kjenner alle. Informantene ønsker altså å fortelle dette til meg, men vil ikke at informasjonen skal gjenkjennes og knyttes til dem. Jeg opplevde at de stolte på at jeg ville behandle deres fortellinger med konfidensialitet, og dette har jeg strebet etter i presentasjonen av empirien.

Det kan tenkes at annen informasjon, selv om informantene ikke eksplisitt understreket det, kan være svært gjenkjennende. Jeg har tatt flere grep for i størst mulig grad anonymisere informantene uten at det skal gå på bekostning av vesentlig informasjon. For det første har jeg gitt alle et fiktivt navn. Jeg har kalt informantene Astrid, Bendik, Carsten, Dorte, Erika, Fanny og Grete. Jeg har valgt å ikke samle mye gjenkjennbar informasjon på ett sted, og har dermed ikke presentert en oversikt over informantene i form av karakteristikk som alder, utdanning, tidligere bosted, hvor lenge de har bodd i kommunen og deres familiesituasjon. En slik oversikt kunne vært nyttig for leseren, men kan også gå på bekostning av informantenes anonymitet. I tilfeller hvor jeg anser slik informasjon som særlig relevant, presenterer jeg det fortløpende i teksten. Som nevnt, gjengir jeg også alle sitater på bokmål blant annet av hensyn til informantenes anonymitet. Siden jeg har et forholdsvis lite utvalg og flere av informantene

kan være bekjente av hverandre¹⁶, kan det tenkes at informantene gjenkjenner hverandre i analysen.

Anonymisering av data er ikke alltid hensiktsmessig i presentasjon av forskning; noen ganger vil dette kunne gå på bekostning av vesentlig informasjon i analysen (Tjora 2012). I min studie vil dette gjelde caset Bygda 2.0 og gründerne bak. Etter avtale har jeg ikke anonymisert gründerne, og jeg har derfor tilbudt dem sitatsjekk for å forsikre meg om at de samtykker gjengivelsen av sitatene i teksten. De har også gitt meg samtykke til å benytte meg av de skriftlige dokumentene.

Siden datainnsamlingen omfatter behandling og midlertidig lagring av personopplysninger, ble studien meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS, før datainnsamlingen fant sted. Som avtalt er alle personopplysninger slettet og datamaterialet er anonymisert.

¹⁶ Som har sammenheng med metoden som jeg valgte for å rekruttere informanter.

4 ANALYSE

I dette kapitlet presenterer og analyserer jeg empirien som ligger til grunn for oppgaven. Analysen består av to deler. I den første delen tar jeg for meg ideen Bygda 2.0 som jeg analyserer med utgangspunkt i teorien som er presentert. Datagrunnlaget vil her være dokumenter som omhandler Bygda 2.0 (hovedsakelig hentet fra bloggen www.bygda20.no) og intervju med gründerne Ingrid og Roar. Funnene fra dette vil jeg ta med videre i analysens andre del, hvor tilflytternes fortellinger om flytting fra by til bygd er i sentrum.

4.1 Bygda 2.0 – et alternativt liv på landet

I denne analysedelen vil jeg analysere planene og *ideene* som kommer frem i bygdeutviklingsprosjektet med utgangspunkt i mitt første forskningsspørsmål: *Hvordan ser gründerne for seg at Bygda 2.0 kommer til å gjøre bygda mer attraktiv?*

Jeg har delt denne første analysedelen inn i fire underkapitler. Først vil ta for meg ideen som ligger til grunn for bygdeutviklingsprosjektet, før jeg meg planene om henholdsvis boligbygging og flerbruksbygget Bygdeboksen som blant annet skal romme muligheter for arbeidsplasser i Bygda 2.0. Til sist ser jeg på hvordan gründerne virkeliggjør og formidler en idé om Bygda 2.0 allerede før noen bygg stod ferdige.

4.1.1 Ideen bak bygdeutviklingsprosjektet Bygda 2.0

Roar sier at noen av ideene som ligger bak Bygda 2.0 har vært i tankene lenge. Han er oppvokst på Stokkøya, og på 1980-tallet snakket han med venner om mulighetene for det han i dag beskriver som en «oppgradert hippieversjon» av bygda:

Den gangen var det mange i omgangskretsen min som jobbet med journalistikk, fotografi, kunst, musikk... Som egentlig ikke var så prisgitt hvor de bodde – i hvert fall ikke den gangen. Og så var det jo sånn at en del av de jeg kjente begynte å få barn. Og det å kunne bo i nærheten [av hverandre] hvor man hadde trygge sosiale rammer, for enda var man så ung at man hadde den der voldsomme utfartstrangen. Så ideen om å ha en kjerne av folk, som da laga trygge sosiale rammer, og så kunne en reise bort når man ville - det var liksom en utopia idé. Den datt jo av. Realitetene innhenta jo oss alle. (Roar)

Med yrker som i stor grad opplevdes som stedsuavhengige hadde kompisene mulighet til å flytte hvor de ville. Ved å bo i nærheten av hverandre kunne de dele på utstyr som for eksempel fax og kopimaskin, som ikke hver enkelt hadde behov for eie selv. Når Roar trekker frem et ønske om trygge sosiale rammer var dette noe som ble særlig aktuelt i livsfasen hvor

flere ble foreldre. De trygge sosiale rammene kunne innebære å hjelpe hverandre i hverdagen, for eksempel med å passe hverandres barn når det var behov for det. Selv om de løse planene ikke ble en realitet, har ideene blitt med videre. Roar overtok senere familiens campingplass som han utviklet til Stokkøya Sjøsenter og Strandbaren i samarbeid med kona Torild. Ingrid har vært arbeidende styreleder siden 2006. Her bestemte de seg for å legge vekt på natur, mat og arkitektur i utbyggingen og markedsføringen, og opplevde at satsingen ble vellykket. De samme virkemidlene er videreført i utviklingen av Bygda 2.0.

Ingrid sier at de må «lage noe som gjør at folk trives med å bo her, og synes det både er spennende og interessant». I en brosjyre¹⁷ blir Bygda 2.0 presentert slik:

Vi ønsker å vise hva et alternativt liv på landet kan inneholde og gi et nytt perspektiv til begrepet «det gode liv». Bygda 2.0 handler om etablering av sosiale strukturer, moderne boformer, bruk av fornybar energi, matkultur og naturopplevelser. Alt dette sammen med et fremtidsrettet miljø for næringsliv og forskning, med en sammensetning og kompetanse, som i seg selv er innovativ. Vår kompromissløse holdning er at bygda og livet som leves der til sammen skal utgjøre en helhet.

Bygda 2.0 vil altså gi et *alternativt* perspektiv på det gode liv på landet. Grimsrud og Aure (2013) finner i sin studie av tilflyttingsarbeid i norske distriktskommuner at ideen om det gode livet på landet, med vekt på godt oppvekstmiljø og livskvalitet, er dominerende. De påpeker at resultatet fra undersøkelsen gir «inntrykk av at de fleste kommunene tenker nokså tradisjonelt med hensyn til hva som trekker folk til distriktene» (Grimsrud og Aure 2013: 152). I brosjyren til Bygda 2.0 brukes derimot ord som moderne, fremtidsrettet og innovativt, noe som viser en avstand fra mer tradisjonelle virkemidler i tilflyttingsarbeidet. Dette stemmer godt overens med bygdeutviklingsstrategien som vil appellere til de «urbane». Bygdeutviklingsstrategier som spiller på drømmen om det gode liv, tegner gjerne et bilde av bygda som en overlegen kontrast til byen. Bygda 2.0 tar derimot utgangspunkt i at det tradisjonelle gode liv på bygda vil kunne appellere til flere ved å inkludere urbane elementer i rurale omgivelser.

Bygda 2.0 retter seg hovedsakelig mot *tilflyttere* fra byer. I søknaden¹⁸ om Bolystmidler for 2013 blir primærmålgruppen for prosjektet beskrevet slik: «Bosettere som ikke finner bygda attraktiv nok i dag, men som har et ønske om et bostedsalternativ til urbane strøk. I tillegg eksisterende bygdeboere som ønsker en annen boform». Jeg vil i de tre påfølgende kapitlene

¹⁷ http://bygda20.webprosjekt.com/arkiv/Bygda-2.0_Brosjyre-2012.pdf

¹⁸ <http://distriktsenteret.no/wp-content/uploads/2011/09/Bygda-2.0.pdf>

som omhandler henholdsvis bolig, arbeid og livsstil, ta for meg hvordan gründerne ser for seg at det kan bli mer attraktivt å bosette seg på bygda.

4.1.2 Attraktive boliger for tilflyttere

Grimsrud og Aure (2013) fant i sine casestudier at mangel på akseptable boliger har vist seg å være en flaskehals for tilflytning, og i mange tilfeller en større utfordring enn forutsett av de som arbeidet med å få flere til(bake)flyttere. Nettopp et behov for boliger var utgangspunktet for utbyggingen av Bygda 2.0. Roar sier at de har en stor utfordring med å finne boliger til ansatte i forbindelse med en økt reiselivsaktivitet på Stokkøya Sjøsender, men også til andre som vil bosette seg i området. I tillegg ønsker gründerne å utvikle en bygd som gjør at enda flere velger å flytte dit, og her er attraktive boliger med moderne boformer et virkemiddel. Hva dette innebærer i det aktuelle caset, vil jeg nå se nærmere på ved å analysere planene for boligutforming og bebyggelse.

«God arkitektur er et nøkkelord for at Bygda 2.0 skal bli et attraktivt sted for å bo og leve», kan vi lese på bloggen¹⁹. Hva som betraktes som «god» arkitektur er svært subjektivt, og vil kunne være et uttrykk for identitet. Arkitektkontoret Pir II blir beskrevet som «hovedarkitekter» i Bygda 2.0, og har tegnet de første byggene som er ført opp. Det er også de som har tegnet Strandbaren og de såkalte SUB-lugarene som tilhører Stokkøya Sjøsender, samt Kysthusene, som er små hytter i funkis-stil som er plassert på Middagshaugen på Stokkøya. Disse eksisterende byggene kan vise hva Bygda 2.0 sikter til med tanke på «god» arkitektur. Ved at et anerkjent arkitektkontor tegner byggene kan det tenkes at byggene blir synliggjort og får mer oppmerksomhet, og på denne måten når ut til mennesker som er bosatt andre steder og som er interessert i arkitektur. Dette er en effekt som har vært vellykket for Stokkøya Sjøsender og Strandbaren, noe medieoppmerksomheten som er nevnt innledningsvis viser.

Det er planlagt ulike former for boliger i Bygda 2.0, og utbyggingen skal skje i flere faser. De to første boenhetene som føres opp er basert på et boligkonsept kalt «Spillebrettet», hvor kjøperen kan velge mellom forhåndsdefinerte «spillebrikker». Dette er presentert på bloggen²⁰ som en «fleksibel bolig som kan endres og utvides over tid, slik at boligen kan tilpasses etter

¹⁹ <http://www.bygda20.no/arkitektur>

²⁰ <http://www.bygda20.no/boligutvikling/boliger-i-bygda-2-0-pa-stokkoya>

antall beboere, livssituasjon, drømmer, behov og økonomi». Det vil være mulig å for eksempel bygge en mindre bolig i første omgang, for så å utvide med en «spillebrikke» til hvis det senere er ønskelig med flere rom. Ifølge Bauman (2006) var langtidsplanlegging et trekk ved det moderne, mens i det flytende moderne er det stadige omskiftninger og det kortsiktige som er gjeldende. Gjennom «spillebrettet» kan kjøperne dermed bygge en bolig som passer deres umiddelbare behov, selv om disse skulle komme til å forandre seg etter hvert.

Det er også skisseprosjektet et «bryggerekkehus» med leiligheter i ulike størrelser på eksempelvis 30 m², 65 m² og 130 m². Boenhetene som bygges er forholdsvis små sammenlignet med øvrig bebyggelse i spredtbygde strøk, som er dominert av eneboliger. Det bygges altså ikke kun familieboliger, men også boliger som egner seg for par uten barn, eller en person. Særlig sistnevnte er en målgruppe som er lavt plassert i tilflytterhierarkiet (Grimsrud og Aure 2013), noe som blant annet ses i sammenheng med at unge single antas å ikke bli boende på stedet lenge. Derimot er (potensielle) småbarnsfamilier svært attraktive i norske tilflyttingsprosjekt. Ved å bygge leiligheter på 30 m², er det tydelig at Bygda 2.0 også satser på flere målgrupper enn kun småbarnsfamilier. Mindre boenheter kan også være egnet for de som eventuelt bor to (eller flere steder), som for eksempel sesongarbeidere eller prosjektarbeidere.

Utleieboliger vil være et tilbud i Bygda 2.0, og i søknaden²¹ til Bolystmidler 2013, begrunner gründerne dette:

Leilighetsbygget er viktig for å senke barrierene for etablering i dette nye området. Ved å tilby utleieenheter (av ulike størrelse, men alle med viktige arkitektoniske kvaliteter og stedlige fortrinn), vil tidlige innflyttere kunne ta en raskere beslutning og komme tidligere enn hvis et bolighus skal kjøpes og bygges.

I tillegg til at tilflyttere vil kunne flytte på et tidligere tidspunkt, vil de også få mulighet å se om de trives før de eventuelt kjøper sin egen bolig. Samtidig som barrieren for å flytte fra by til bygd senkes, kan det tenkes at barrieren for å flytte tilbake til byen også blir lavere ved å leie bolig på bygda. Dette vil kunne medføre at innbyggerne i Bygda 2.0 skiftes ut fra tid til annen. Grimsrud og Aure (2012) påpeker at flytting kan oppfattes som et avvik når stedfasthet er normen som knyttes til et stabilt og lite samfunn. Dette til tross for at mobilitet og ikke

²¹ <http://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2011/09/Bygda-2.0.pdf>

stedfasthet er det normale, slik Urry (2007) argumenterer for. På bloggen²² til Bygda 2.0 kommer det til syne et ønske om stedfasthet når de skriver at de «vil lage en ny versjon av bygda, – en versjon som gjør det attraktivt å bosette seg og bli». Selv om ønsket er at de tilflyttende skal bli boende, ser gründerne ikke nødvendigvis negativt på at noen også flytter videre etter en stund:

Roar: Vi vil åpenbart ha en del *drifters* som kommer og går. Og kommer tilbake. Og noen kommer ikke til å komme tilbake... Men det er mer at det ligger en mulighet for å slenge ut ankeret.

Ingrid: Ja, herlighet. Sånn skal det jo være. Det er jo bare positivt at det blir litt flyt av forskjellige folk.

Når Roar sier at det er *åpenbart* at det vil være noen «drifters», er dette fordi Bygda 2.0 legger til rette for at tilflyttere kan se om de trives på stedet før de eventuelt tar valget om å bli boende på lang sikt. Bygda 2.0 kan med dette bidra til å utfordre normen om stedfasthet. *Drifters* som Roar omtaler kan sammenlignes med Baumans *turister* – de mobile og privilegerte som har anledning til å reise dit de selv ønsker. Når Roar sier at det ligger en mulighet til å ankre er dette for kortere eller lengre tid. I et perspektiv hvor bofasthet er det ideelle vil *turisten*, som kanskje flytter videre etter kort tid, kunne stå i motsetning til en oppfatning av trygt og godt som kvaliteter ved det gode liv på bygda. Sett i lys av Florida (2012) sin argumentasjon vil det kunne være positivt at noen kommer og går. Florida hevder at den kreative klasse har en løs geografisk tilknytning, og ønsker å bo på steder som er åpne for nye mennesker. Et sted hvor noen nye flytter til og noen flytter fra, samtidig som noen blir over lengre perioder, kan tenkes å bidra til mangfold og åpenhet (toleranse), som ifølge Florida er viktig for attraktive steder. Selv om ikke nødvendigvis alle kommer til å bli boende på lengre sikt, understreker gründerne at Bygda 2.0 skal være et sted for *fastboende*. Stokkøya er et populært sted for fritidsboliger, og i en reportasje i Dagens Næringsliv (Krogsrud 2013) forteller Roar om en mulig form for frivillig boplikt²³ i Bygda 2.0. Dette vil kunne forhindre at boligene blir brukt som fritidsbolig. Argumentet for en slik ordning er blant annet å skape forutsigbarhet for de som skal bo der.

Et sosialt bomiljø er et av aspektene ved Bygda 2.0 som gründerne ser for seg at kan gjøre bygda mer attraktiv som bosted. Et grep Bygda 2.0 gjør for å skape et mer sosialt bomiljø er å

²² <http://www.bygda20.no/om-bygda-2-0-2>

²³ Åfjord kommune har ikke boplikt.

bygge *fortettet*. For eksempel er de to første husene som føres opp tilknyttet hverandre²⁴ med felles takterrasse og en felles sportsbod med bad. Dette gjør at naboene må forholde seg aktivt til hverandre. Dette vil kunne legge til rette for naboskap og fellesskap basert på geografisk nærhet. Roar peker på at bygdas struktur ikke har forandret seg i takt med samfunnets endring; familiebruk hvor generasjoner jobber- og bor nær hverandre er ikke lenger den utbredte boformen i de norske bygdene. Gårdsbrukene er blitt større, men det er færre som bor og jobber på gårdene. Mange steder gir dette store geografiske avstander, også for de som jobber i andre sektorer og ikke driver gårdsbruk. På Stokkøya bidrar også hyttebebyggelsen til at det er langt mellom de bebodde boligene. Ingrid sier at det å bo langt fra nærmeste nabo kan bli ensomt i lengden: «Hvis du kommer fra byen og flytter ut på landet - drømmer kanskje om litt mer fred og ro for en periode, så tror jeg det fort blir nok fred og ro. Og så får du lyst til å ha noen folk rundt deg». Som det kommer frem i sitatet fra Ingrid, kan det tenkes at en fortettet bebyggelse er interessant også for de som i utgangspunktet er motivert av fred og ro på bygda. For mange innebærer fred og ro å bo skjermet fra nærmeste nabo, noe som blant annet ble oppgitt som et viktig flyttemotiv i Mæland (2005) sin studie av livsstilflyttere. Den geografiske dimensjonen av begrepet ruralitet handler om avstand og lav befolkningstetthet (Haugen og Stræte 2011). Bygda 2.0 sin fortattede bebyggelse kan utfordre ideen om den typiske rurale idyll.

Selv om bebyggelsen skal være fortettet, er nærhet til naturen en viktig kvalitet ved boligene som bygges: «Å kunne oppleve Stokkøyas unike natur hjemme i egen bolig og på arbeidsplassen er en viktig premiss for arkitekturens form»²⁵. Det er særlig havet som fremheves av naturopplevelser i området, slik som i dette innlegget på bloggen²⁶:

På Stokkøya har du mektig trøndersk kystnatur like utenfor døra, både på land og på sjøen. Beliggenheten mot sørvest gir optimale solforhold fra tidlig formiddag til sent på kveld, men stedets kanskje aller beste kvalitet er nærheten til sjøen og utsikten mot storhavet, Linesøya, skipsleia og fastlandet.

Bygda 2.0 har fått dispensasjon til å bygge i strandsonen, og de to boligene som er oppført er bygget på påler i fjæra. Vindusflatene i boligene er store, uten innsyn og de er vendt mot havet. Naturen skal kunne oppleves også inne i hjemmet. Dette viser at nærhet til naturen ikke nødvendigvis er en motsetning til tett bebyggelse i Bygda 2.0. Vakker natur og friluftsliv er

²⁴ Definert som «bolig med utleieenheter».

²⁵ <http://www.bygda20.no/arkitektur>

²⁶ <http://www.bygda20.no/boligprosjekter>

utbredte argumenter som blir brukt i tilflyttingsarbeid (Grimsrud og Aure 2013). Dette gjelder også i markedsføringen av Bygda 2.0, men det er likevel ikke en tradisjonell rural idyll som presenteres. For eksempel kan vi i brosjyren²⁷ se et stort bilde av utsikten fra Sossvika, med mørke og lunefulle skyer på himmelen. Over bildet står det et utsagn fra Roar: «Her får du mye vær for pengene». Det er også værhardt på Stokkøya, og dette inkluderes i markedsføringen av stedet.

Naturen, og da særlig sjøen, er også sentral i forbindelse med de aktivitetene som har fått plass i flerbruksbygget Bygdeboksen, som vil være tema for neste kapittel.

4.1.3 Bygdeboksen – møteplass og arbeidsplass

På bloggen²⁸ kan vi lese at gründerne vil «utvikle en bevisst symbiose mellom bosetning og næring». Dette fremstår som en kjerne i ideen Bygda 2.0; det er ikke bare boliger som skal bygges fortettet, også muligheter for næringsliv og arbeidsplasser skal finne sted nært boligene. På bloggen²⁹ beskrives Bygdeboksen slik:

Bygdeboksen blir en innovativ møteplass for folk fra forskjellige bransjer og disipliner i næringslivet, og fra ulike kunnskaps- og forskningsmiljø. Bygdeboksen vil huse et co-working område, maker space (verksted), et gastronomisk verksted med blant annet bakeri, et bryggeri og et stort, spennende lokale for kurs, konferanser, kulturarrangement og for større private arrangement.

Bygdeboksen kobler ideen om et sosialt bomiljø med næringsliv i et fysisk bygg som skal være en møteplass både for ulike fagmiljøer, men også for innbyggerne mer generelt gjennom for eksempel kulturarrangement. Florida (2012) hevder at arenaer for å møte nye mennesker er med på å gjøre steder attraktive – særlig for den såkalte kreative klassen. Slik sett kan møteplasser være av særlig betydning for tilflyttere. Dette blir også poengtert i en kvantitativ undersøkelse (Vareide og Kobro 2012) av sammenhengen mellom nettoinnflytting og kulturtilbudet i kommunene, som viser at kafetetthet har en signifikant påvirkning på flytting, mens kultur³⁰ ikke har det. Forskerne setter dette i sammenheng med at kommuner med høy tilflytting har innbyggere med løsere tilknytning til stedet, og dermed kan ha et større behov for sosiale møteplasser. Slike møteplasser er dette Oldenburg (1999) kaller tredjeplasser, som

²⁷ http://bygda20.webprosjekt.com/arkiv/Bygda-2.0_Brosjyre-2012.pdf

²⁸ <http://www.bygda20.no/om-bygda-2-0-2>

²⁹ <http://www.bygda20.no/naeringsprosjekter/bygdeboksen-pa-stokkoya-klar-til-bruk-i-august-2015>

³⁰ Målt ut fra en kulturindex (idrett er utelatt).

er et uformelt møtested, som for eksempel en kafe, uten for hjemmet (førsteplassen) og jobb (andreplassen). Ifølge gründerne er også den eksisterende Strandbaren en slik uformell møteplass. Tidligere hadde Strandbaren hovedsakelig åpent om sommeren, men nå er den åpen alle helger hele året og daglig fra påske og ut oktober. Med Bygda 2.0 ønsker gründerne at det skal være mer «liv» i området, også på vinteren.

Flytteforskning viser at mange av de unge som flytter fra bygda til byen i forbindelse med høyere utdanning. Ifølge Bo- og flyttemotivundersøkelsen (Aure et al 2012) oppgir denne gruppen arbeid som et motiv for å videre bosette seg i byer etter endt utdanning.

Bygda 2.0 ønsker å være et sted hvor de med høyere utdanning skal ønske å flytte og arbeide. De gir ikke konkrete jobber i Bygdeboksen, men tilbyr her *et sted å jobbe*. For at det skal være aktivitet der, må innbyggerne selv være med på å skape aktiviteten ved å for eksempel ta med seg sitt eget arbeid, eller engasjere seg i pågående prosjekter. Dette kommer også frem i målgruppen til prosjektet. I tillegg til tilflyttere som ikke finner bygda attraktiv nok i dag, er en annen primærmålgruppe for prosjektet definert slik³¹: «Gründere/motorer som har kompetanse, vilje og gjennomføringsevne til å starte egne prosjekter/næring. Gjerne basert på forretningsidéer som eksisterer i Bygda 2.0». Jeg vil videre her ta et nærmere blikk på to av aktivitetene i Bygdeboksen, coworkingområdet og det gastronomiske verkstedet MatLab, som viser hvordan arbeidslivet skal inkluderes i Bygda 2.0.

I brosjyren³² til Bygda 2.0 omtales MatLab som et «gastronomisk møtepunkt og verksted for næring, forskning og utdanning». Det er særlig uutnyttede ressurser i havet, eksempelvis tang og tare, som fremstår sentralt her. På en av sidene i brosjyren er det nær bilde av kråkeboller, og over bildet står følgende tekst: «Fremtidens spiskammer ligger i havet». Før Bygdeboksen stod klar hadde MatLab/Bygda 2.0, sammen med Stokkøya Sjøsenter, et samarbeid med Sintef Fiskeri og havbruk om et prosjekt som omhandlet bruk av tang og tare i mat. Dette viser at Bygda 2.0 skal være et sted hvor en skal utnytte lokale naturressurser, noe som tradisjonelt har vært viktig for bygdene. Dette gjelder også i Åfjord kommune, hvor havet er og har vært en viktig ressurs. En rapport fra Møreforskning (Chapman, Stévant og Larssen 2015:37) slår fast at makroalger er en «sunn, lokal og potensiell bærekraftig biologisk ressurs» som er i ferd med å bli en ny og viktig næring i Norge. I tillegg til arkitektur er utvikling og innovasjon (utnytte naturressursene til for eksempel nye matprodukter) et av

³¹ <http://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2011/09/Bygda-2.0.pdf>

³² http://bygda20.webprosjekt.com/arkiv/Bygda-2.0_Brosjyre-2012.pdf

virkemidlene som Bygda 2.0 tar i bruk for å få flere tilflyttere, og da særlig tilflyttere som inngår i Florida (2012) sin kreative klasse. På samme måte som arkitektur, kan også mat være et uttrykk for identitet. Mat knyttes her til arbeidslivet, også i et forskningsperspektiv.

Coworkingområdet i Bygdeboksen er et felles kontorlokale hvor det er mulig å leie en kontorpult. Arbeidsplassene er tiltenkt de som har en fleksibel og stedsuavhengig arbeidssituasjon, for eksempel selvstendig næringsdrivende eller de som har mulighet til hjemmekontor. De retter seg slik mot personer som kan inkluderes i Florida (2012) sin kreative klasse. Coworking er en form for arbeidsfellesskap, men til forskjell fra et tradisjonelt kontorlandskap er vanligvis ikke de som jobber der ansatt i en og samme bedrift. Videre har coworking en sosial dimensjon ved seg; Moriset (2013) fremhever for eksempel at åpenhet, samarbeid, tilgjengelighet og fellesskap er sentrale verdier. Coworking er et globalt fenomen, men kan også ses på som et urbant fenomen, da disse hovedsakelig er konsentrert i større byer (Moriset 2013). De siste årene har flere slike kreative arbeidsfellesskap dukket opp i Norge, blant annet Mesh i Oslo, Digs i Trondheim og Mess&Order i Stavanger. Når Bygda 2.0 forsøker å ta det beste (her: gode ideer) fra byen til bygda, er dette et godt eksempel.

I Bygda 2.0 vil coworkingområdet i Bygdeboksen kunne gi mulighet for et sosialt arbeidsmiljø også for de som i utgangspunktet jobber individuelt med eget arbeid. Å samle ulike typer kompetanse på kontoret skal også bidra til at Bygdeboksen blir attraktivt for oppstartsbedrifter. I et blogginnlegg³³ fra Bygda 2.0: kan vi lese følgende: «Vi trenger kreative og kunnskapsrike mennesker med vilje og engasjement til å skape et spennende bo- og arbeidsmiljø». Et trekk ved Floridas kreative klasse (2012), men også det såkalte nye arbeidslivet (Rasmussen 2008), er en flytende overgang mellom arbeid og fritid siden man jobber med noe man også liker å bruke fritiden sin på. Jobben blir en del av livsstilen og kan betraktes som en del av et identitetsprosjekt, hvor identiteten blir skapt og gjenskapt gjennom våre handlinger og hva vi gjør (Giddens 1996). Gjennom avtalene som tilbys for leie av kontor plass i coworkingområdet i Bygdeboksen³⁴, kommer det frem hvordan det legges til rette for det fleksible nye arbeidslivet. Det er for eksempel mulig å leie en fast kontorpult som man har tilgang til døgnet rundt, eller en fri kontorpult hvor man er garantert plass, men ikke nødvendigvis den samme hver dag. Det er mulig å betale for tilgang til kontorpult for noen dager i måneden, eller kun på kveldene og i helgene. Dette gjør at coworkingområdet også

³³ <http://www.bygda20.no/boligutvikling/boliger-i-bygda-2-0-pa-stokkoya>

³⁴ <http://www.bygda20.no/naeringsprosjekter/bygdeboksen-pa-stokkoya-klar-til-bruk-i-august-2015>

kan være et tilbud til de mange fritidsboligbrukerne i kommunen, som på denne måten kan utvide oppholdet på hytta.

Ifølge Grimsrud (2011, sitert i Giskeødegård og Grimsrud 2014) blir det lagt svært liten vekt på jobbmuligheter i rekruttering av småbarnsfamilier til bygdene, noe som kan anses som en satsing på familier med tradisjonelle kjønnsroller, hvor mødre ikke jobber fulltid og er hjemme med barn. Grimsrud påpeker at et tradisjonelt kjønnsrollemønster på bygda kan bidra til at kvinner som finner seg til rette i en slik rolle blir værende, mens kvinner som ikke gjør det flytter fra bygda. Planene for Bygdeboksen viser at arbeid har en sentral plass i Bygda 2.0. Det kan tenkes at det vil være lettere å finne arbeid til begge to i et par, og at Bygda 2.0 dermed vil tiltrekke seg familier med en mindre tradisjonell rollefordeling. Gjennom Bygdeboksen signaliseres kreativitet og åpenhet, og gründere ønskes velkomne til å skape noe nytt. Ifølge Florida (2012) er dette kvaliteter ved attraktive steder. Aktivitetene i Bygdeboksen kan appellere til høyt utdannede og kreative personer som er mobile og vil starte opp noe eget, eller ta med arbeidet sitt. Det kan også tenkes at fokuset på arbeidsliv, entreprenørskap og kreativitet gjør det mer interessant for de som plasseres lavere i tilflytterhierarkiet, som for eksempel enslige – både yngre og eldre.

4.1.4 Å virkeliggjøre ideen Bygda 2.0

Lenge før de første byggene i Bygda 2.0 stod ferdig, har prosjektet blitt formidlet i ulike fora, blant annet gjennom bloggen, artikler i aviser og magasiner og i diverse foredrag³⁵. Gjennom formidlingen skaper gründerne en idé om Bygda 2.0.

Ifølge Giddens (1996) er det viktig for mennesket å skape en helhetlig identitet. Hvorfor utviklingen av Bygda 2.0 er viktig og riktig, argumenteres både på individnivå og samfunnsnivå (lokalt, nasjonalt og globalt). Dette viser en sammenheng og en helhet i prosjektet som kan gi troverdighet (Giddens 1996) til potensielle tilflyttere. For eksempel kan vi lese i brosjyren³⁶ at «Bygda 2.0 og MatLaben [vil] gjøre vår innsats for at mat både kan være en kilde til livsglede, men også en viktig faktor i samfunnsutviklingen». Roar forteller at det ble viktig å møte flere samfunnsutfordringer i utviklingen av Bygda 2.0, og refererer blant annet til rapporten «How to feed the world in 2050» (2009) utarbeidet av FNs organisasjon

³⁵ For eksempel konferanser som Bygdeforskningsdagen 2013 og Arkitekturdagen i Bergen 2014.

³⁶ http://bygda20.webprosjekt.com/arkiv/Bygda-2.0_Brosjyre-2012.pdf

for ernæring og landbruk. Rapporten tar opp utfordringene som følger av fraflytting i rurale strøk, og en voksende befolkningsmengde som vil føre til at matproduksjonen må øke med 70 prosent frem til 2050. Aktiviteten i MatLab er et ønske om å gjøre noe med dette, og Bygda 2.0 må derfor være en attraktiv plass å flytte til for mennesker som er interessert i å være med på å utvikle uutnyttede ressurser i havet til en mer bærekraftig matproduksjon.

Gjennom formidlingen av prosjektet kommer verdier og en mulig livsstil i Bygda 2.0 til uttrykk. Dette gir potensielle tilflyttere en anelse om hva de kan forvente seg. Gründerne beskriver Bygda 2.0 som en ramme hvor innholdet skal fylles av de som flytter inn. Selv om andre fyller Bygda 2.0 med sitt innhold, kommer det frem at gründerne ønsker at verdigrunnet skal ligge til grunn, slik som Roar forteller:

Jobben må være gjort så tydelig i forkant i forhold til hvilken retning vi skal ta for at man ikke ødelegger konstruksjonen, men at det får et organisk liv som gjør at ting er selvdrevet, og at folk begynner å ta i bruk Bygda [2.0] og gjør ting med den. Utvikler den. Det morsomste hadde jo vært hvis noen lagde noen ting der borte som satte oss i skyggen. Det ville vært det vakreste av alt. Da ville vi selvsagt hoppet rett på et nytt prosjekt (ler). (Roar)

Formidlingen av prosjektet (rammene) i forkant kan betraktes som en situasjonsdefinisjon (Thomas, sitert i Mortensen 2008). Det såkalte Thomas-teoremet vil her være relevant; «om noe defineres som virkelig, så blir det virkelig i våre konsekvenser». Dette innebærer at forestillingene og forventningene vi har påvirker handlingene våre, slik at de blir virkeliggjort. På samme måte skapes det forventninger knyttet til ideen om Bygda 2.0 som gründerne har konstruert. Tilflyttere som er interessert i denne presentasjonen og som flytter dit, er sammen med på å virkeliggjøre ideen Bygda 2.0. Gründerne understreker at Bygda 2.0 skal være organisk; de ønsker seg kreative tilflyttere, noe som gir rom for å sette sitt preg på den videre utviklingen av Bygda 2.0. Sitatet over kan tolkes som at utviklingen helst skal skje innenfor en eksisterende ramme, slik at kjernen av ideen bak Bygda 2.0 fortsatt ligger til grunn.

Gründerne ser på formidlingen som svært viktig for prosjektet, slik som Ingrid forteller:

Jeg tenker at en av de viktigste oppgaven vi har fremover, både på bosetting og på utvikling, er å vise et eksempel på hva vi selv tenker. Fordi vi har turt å satse på dette her, vi har turt å satse på nye prosjekter, fordi vi har flyttet fra byen til landet... At en hele tiden kan fortelle noen historier som gjør at andre kan se seg selv i det samme. Og når vi klarer å rekruttere flere som også kan fortelle sine historier, blir det forhåpentligvis en snøball i det. Vi skal være eksempelet.

Blant historiene som fortelles om Bygda 2.0, er noen mediereportasjer (se for eksempel Sørgård 2014) mer livsstilrettet og personlige, hvor oppmerksomheten rettes mot gründernes hverdagsliv og ikke direkte mot Bygda 2.0. Livsstilen som presenteres er i tråd med visjonene for Bygda 2.0, og slik kan de betraktes som et eksempel på at ideene for prosjektet er realistiske. Også Stokkøya Sjøsenter og Strandbaren (som drives av Roar, hans kone Torild, og Ingrid) viser dette; et godt eksempel er at kokkene på Strandbaren i flere år har eksperimentert med selvsanket tang og tare i maten som blir servert der. Dette er med på å bygge opp bildet av Bygda 2.0 som et sted hvor det er rom for nye ideer og en alternativ livsstil til den tradisjonelle rurale idyll.

4.2 Å flytte fra by til bygd

Jeg vil nå bevege meg over til tilflytterne som alle har flyttet fra en by og til Åfjord kommune. Her vil jeg ta utgangspunkt i deres fortellinger for å svare på de to forskningsspørsmålene *hva har motivert tilflyttere fra by til bygd?*, og *hvilke erfaringer har tilflytterne fra byen med å bo på bygda?*. Disse vil jeg diskutere opp mot analysen av ideene bak Bygda 2.0, teori og tidligere forskning.

Denne analysedelen er delt inn i fem underkapitler, hvor de tre første er relatert til flyttemotiv. Her ser jeg på informantenes forestillinger av urbane og rurale kvaliteter, og betydningen av arbeidsliv og natur for flytteavgjørelsen. I de to siste underkapitlene presenterer og analyserer jeg tilflytternes erfaringer med å bo på bygda, hvor blant annet noen av de rurale forestillinger bli nyansert.

4.2.1 Ingen flukt fra byen

Informantene beskriver både byen og bygda i positive vendinger, samtidig som de påpeker at det også er ulemper ved begge bostedene. Både Astrid og Dorte bruker ordene «på godt og vondt» når de snakker om trekk ved byen og bygda. Astrid sier for eksempel at hun «elsker byen som en smeltedigel, men hater stress og kø». Dette viser et nyansert bilde av byen. I forbindelse med informantenes flytteavgjørelser er det imidlertid hovedsakelig de positive sidene ved det rurale og de negative sidene ved det urbane som vektlegges.

Bauman (2006) tegner et dystert bilde av samfunnet som blant annet preges av fragmenterte fellesskap og fremmedgjøring, som igjen skaper usikkerhet. Tönnies begrep *gesellschaft*

beskriver relasjoner mellom mennesker som kan knyttes til disse trekkene ved det flytende moderne samfunn. Flytting fra by til bygda kan ses på som en respons på usikkerheten i byen, hvor bygda derimot vil representere kvaliteter ved *gemeinschaft* – det nære og tette samfunnet. Det er en utbredt oppfatning av bygda som «trygt og godt» (Villa 2005), og en forestilling om at det er bedre å vokse opp på bygda enn i byen. Som tidligere forskning viser, blir dette ofte oppgitt som et motiv for å flytte til bygda særlig for småbarnsforeldre. I et slikt perspektiv kan flytting betraktes som en flukt fra byen, fra det utrygge til det trygge. Når begrepet kontraurbanisering brukes for å forklare flyttemotiv fra by til bygda, er det nettopp ut fra et slikt idyllisk bilde av bygda. Selv om denne måten å forstå flytting på også kan ses i mitt materialet, er det likevel ikke en flukt fra byen til bygda som er illustrerende.

Villa sitt begrep *livsfasebygda* viser at bruken av bygda endrer seg i takt med livets ulike faser. Livsfaseperspektivet kan belyse blant annet hvorfor tidspunktet for flyttingen opplevdes riktig, og hvilke kvaliteter og verdier som var av størst betydning da informantene flyttet fra byen til bygda. Dette kommer til syne i Bendiks fortelling:

Jeg tror at når man har barn og har bodd i byen i lang tid, så oppstår det på et tidspunkt en metthet av byen og av alle de kulturelle tilbudene og alt det virvaret som det er i en stor by. Og så tenker man at nå skal man gjøre noe annet. (...) Det er ikke fordi jeg synes det er et dårlig miljø i storbyer, absolutt ikke, men jeg tenker at man skal kunne benytte seg av alle de tilbudene som er, og man skal synes at man bruker byen. Hvis man synes at nå blir det litt mye trafikk og støy, og ikke bruker de tilbudene som finnes, så synes jeg det er opplagt å ta en pause. (Bendik)

Bendik og kona brukte byen mindre etter at de fikk barn, og kunne derfor tenke seg å flytte. Dette er et trekk som går igjen i mitt materiale; informantene sier at de ikke lenger brukte byen like mye som tidligere og ville gjøre noe nytt. Erika påpeker for eksempel at hun var over 30 år da hun og mannen flyttet, og sier at hun hadde «på en måte gjort unna mye, lengselen etter å gå på kino eller sitte i en bar eller gå på teater. Man har holdt på med det så lenge at det er ikke det som er det viktigste». Dette viser en forhandling mellom hva som er de viktigste verdiene i hverdagen, som spiller inn på ønsket om bosted. Når Erika og mannen ble foreldre opplevde de at det var et passende tidspunkt for å flytte fra byen: «Så fikk vi et barn og så var det liksom... Skal vi gjøre noe annet? Skal vi gjøre noe før [barnet] begynner på skolen?». Småbarnsfasen blir her sett på som et egnet tidspunkt som både gjør flyttingen interessant og mulig. Dette kommer også frem hos Dorte og Carsten; de syntes at det passet godt å flytte fra byen «før ungene blir så store at det er traumatisk å rive de opp». Jeg tolker

dette som at de voksne ser på seg selv som mobile; de ønsker prøve noe nytt og opplever at de har mulighet til å flytte, samtidig som de ønsker stabilitet for barna.

Flere av mine informanter hadde små barn da de flyttet, men *trygt og godt* er ikke særskilte kvaliteter som direkte nevnes i forbindelse med det rurale. Ingen av informantene betegner byen som en utrygg oppvekstarena. Dette kan henge sammen med at de selv er vokst opp-, eller har bodd store deler av livet sitt i byen, og opplever at stedet de har bodd er trygt. Likevel kommer det frem i fortellingene at det er kvaliteter ved det urbane som de ønsker seg bort fra når barna er små, og at enkelte kvaliteter som forbindes med det rurale trekkes frem som særlig positivt for barna. Astrid forteller for eksempel at hun ønsket å flytte bort fra byen fordi det var «mye pes for barna - aktivitetsnivå og materielt press». I forbindelse med dette sier hun at «barna [ble] såpass store» at hun tenkte «nå må vi bort». Presset på det materielle blir her satt i sammenheng med det nære bomiljøet, og ikke nødvendigvis byen og det urbane. Barnas alder er også av betydning; det materielle presset oppleves sterkere når barna er blitt litt større. Alternativene til hvor familien skulle flytte var mange; Astrid sier at det kunne være en annen bydel i samme by, eller et helt annet sted. Det var altså ikke et opplagt valg at familien skulle flytte fra byen til ei bygd. Astrid snakker om institusjonalisering i forbindelse med barnas høye aktivitetsnivå kan dette relateres til en profesjonalisering av omsorg gjennom blant annet barnehage, skole, skolefritidsordning og organiserte fritidsaktiviteter. Det kan tolkes som at Astrid forbinder dette med det urbane, hvor byen fremstår med faste rammer.

Når informantene sier at de ville flytte for å prøve noe nytt, viser det at de har anledning til å flytte når de ønsker. Det er videre interessant å se hvilken betydning arbeid har hatt i avgjørelsen om å flytte fra by til bygd.

4.2.2 Arbeid - en forutsetning for flytting

Arbeid som flyttemotiv står sterkt når det gjelder flytting til distriktene (Sørli 2009). Dette blir begrunnet med mindre valgfrihet på arbeidsmarkedet i distriktene, og mindre muligheter for å pendle. Blant tilflytterne er hovedtrekket at arbeid ikke blir trukket frem som et særskilt flyttemotiv, men jobbsituasjonen er likevel av stor betydning.

Astrid sier beskrivende at «det var ikke sånn at vi måtte flytte». Dette gjelder alle informantene; de har ikke flyttet fordi de *måtte*, men fordi de *ønsket* det. Astrid er vokst opp i en familie hvor en av foreldrenes jobbsituasjon førte til at de ved flere anledninger flyttet da hun var liten. Da hun som voksen valgte å flytte fra byen til bygda med mann og barn, ønsket hun at barna hennes skulle «kjenne på lysten» til å flytte. Siden ingen måtte flytte, blir det svært viktig å legge til rette for at hele familien skal ønske å flytte og at alle skal trives. Når flyttingen ikke er motivert ut fra arbeid, men fordi foreldrene har *lyst* på en forandring, kan det tenkes at det blir tatt et enda større hensyn til barnas ønske om bosted i flytteprosessen.

Fanny fortalte at første gang hun flyttet fra byen til en annen distriktskommune, var det fordi hun fulgte en «spennende» jobbmulighet. Dette var ikke først og fremst tilfellet da hun flyttet til Åfjord noen år senere, men jobbsituasjonen synes likevel å være medvirkende for avgjørelsen:

Jeg kjenner [arbeidsgiveren] her. Og jeg hadde lyst til å prøve noe annet. Jeg hadde vært fem år i [førrige jobb i en annen distriktskommune]. Veldig mye prosjektlederansvar, veldig lite ferie – hadde nesten ikke sommerferie. Og så var det lyst ut stilling her da, og jeg tenkte at ja, jeg kan jo søke. Det er jo et nydelig sted.

(Fanny)

Fanny sier at hun hadde hatt mye ansvar og lite ferie i sin tidligere jobb, noe som kan bety at hun ønsket seg en litt roligere hverdag. Det kan se ut til at det å flytte til Åfjord kunne bidra til den forandringen hun ønsket seg. At hun fikk stillingen hun søkte på gjorde flyttingen reell. Også for Bendik spilte jobbtilbud en rolle. Han og konen hadde snakket om å arbeide i utlandet en periode, men de hadde i utgangspunktet ikke tenkt spesifikt på å flytte til ei bygd. De vurderte dette da Bendik ble tipset om sin nåværende stilling gjennom en venn:

Da [denne jobbmuligheten] oppstod var det opplagt at vi forfulgte det, men jeg hadde nok tenkt at hvis det oppstod andre muligheter så ville jeg forfulgt det, men da hadde det ikke vært sikkert at det hadde blitt så langt unna en storby som dette. (...). Man kan si at det er vanskelig å planlegge at man vil ut et sted som her.

(Bendik)

Bendik sier at han ikke hadde hatt mulighet til å flytte til Åfjord hvis det ikke hadde vært for at en konkret jobb var på plass før han flyttet. Utdannelsen gjør at det kan være vanskelig å bestemme seg for å flytte til et bestemt sted før arbeidet er på plass. De må altså være fleksible med tanke på hvilket sted de skal flytte, avhengig av hvor de får arbeid. Også Astrid har et yrke hvor det kan være utfordrende å bestemme seg for sted før arbeidssituasjonen er avklart. Hun arbeider innen kultursektoren, og om stedet hun nå bor sier hun at en «må jo

stikke fingeren i jorda - det kryr jo ikke av jobber her, hvert fall ikke innenfor min lest [kultur]». I likhet med Bendik, ble Astrid sin mann tipset om en stilling i Åfjord. Da han søkte og fikk jobben, var dette medvirkende til at de flyttet nettopp dit. Et av kriteriene Astrid hadde da de bestemte seg for å flytte til Åfjord, var at hun måtte ha mulighet til å fortsette arbeidet med næringsforetaket sitt derfra. Astrid har altså tatt arbeidet sitt med på flyttelasset, og med en del jobbreise har dette latt seg gjøre.

Informantene som arbeider i offentlig sektor har ikke hatt vanskeligheter med å finne seg arbeid. Dette gjelder for eksempel Erika, som sier at «det er jo enkelte jobber som gjør det lettere å forfølge sånne type drømmer [om å flytte fra byen]». Erika og mannen hadde i utgangspunktet ikke et spesifikt ønske om hvor de ville flytte. I likhet med Astrid, var det mannens arbeidssituasjon som gjorde at de flyttet akkurat til Åfjord. For hennes egen del har det gått fint å finne jobb samme sted. De flyttet først til en annen distriktskommune, hvor Erika søkte på en ledig stilling. Hun fikk jobben, og de flyttet dit mens mannen skulle være et år hjemme med barnet deres. De valgte begge å ta ett års permisjon fra jobbene sine i byen. I løpet av dette året skulle de bestemme seg for om de ville bli boende eller flytte tilbake til byen. De bestemte seg for å bli boende, men Erikas mann opplevde at det var svært utfordrende å finne seg jobb etter foreldrepermisjonen. Hun forteller at det var viktig for mannen å komme seg i arbeid:

Så var det problem med jobb for mannen min, for han gikk ledig lenge, og det begynte å tære på både han og familien. Og da plutselig fikk han napp på jobb her [i Åfjord], så det var årsaken til at vi brøt opp og flyttet hit. Han var rett og slett avhengig av å komme seg i arbeid. Og jeg fikk jobb her med en gang. (Erika)

Erika sin utdanning, som gjør det «lettere å forfølge sånne type drømmer», gjorde at hun fikk jobb i Åfjord «med en gang». Hennes jobbsituasjon gjorde at hun var fleksibel. Valget om å «bryte opp» fra tettstedet de først flyttet til viser hvor viktig det var for dem at begge hadde arbeid. Jobbsituasjonen spilte altså en rolle i avgjørelsen om å flytte ved begge anledningene; Erikas ansettelse gjorde det mulig for dem å flytte fra byen første gang, mens da de flyttet videre til Åfjord var det mannens jobbsituasjon som var utslagsgivende.

Utgangspunktet for flere av informantene var et ønske om å bo mer landlig, uten at de hadde spesifikke ønsker om akkurat hvor, slik som fortellingene til Bendik, Astrid og Erika viser. En konkret jobb, eller en anledning til å fortsette med arbeidet sitt på det nye stedet, har altså gjort at flere av informantene fikk mulighet til å flytte, selv om arbeidet ikke var motivet for å

flytte. Med utdanning hvor man er kvalifisert til ulike jobber i offentlig sektor, opplever flere av tilflytterne at de er fleksible når det gjelder hvor de kan flytte. Arbeid kan derfor få mindre betydning. Dette er i samsvar med funn fra Bo- og flyttemotivundersøkelsen fra 2008 (Sørлие 2009), hvor steds- og miljømotiv og familiemotiv blir vektlagt som et sterkere flyttemotiv når arbeid (og bolig) er avklart. Dette bringer analysen over til informantenes ønske om steds-kvalitet, som også henger sammen med livsfasen de befinner seg i.

4.2.3 Nærhet til naturen

Tidligere forskning på livsstilflytting har gjerne fokusert på småbrukslivsstilen, men denne er ikke fremtredende i mitt materiale. Forholdet til naturen er sentral for informantenes tanker omkring hvorfor de flyttet fra byen til bygda. De liker alle, på noe ulike vis, svært godt å tilbringe tid i naturen. Bendik sier for eksempel at han «alltid [hatt et] påskudd for å komme [seg] litt vekk fra byen», og nevner en rekke aktiviteter både på land og sjø som han er interessert i. Dette gir et livsstilsperspektiv på flyttingen (Sørhaug og Vareide 2013); bygda gir mulighet til å drive aktivt med disse aktivitetene uten å måtte reise. Baumans shoppingmetafor (2006) kan her være illustrerende; ulike livsstiler kan «shoppes» gjennom valg av forskjellige bosteder, alt etter hvilken livsstil som er ønskelig.

Nærhet til naturen blir sett på som et trekk ved bygda og det rurale. Grete sier for eksempel at hun føler hun har «mer kontakt med naturen» på bygda. Mange forteller at de bruker naturen mer etter at de flyttet til bygda enn de gjorde i byen, slik som Dorte sier: «Vi har aldri vært så mye ute! Vi har jo vært mye på tur i [byen] også, men vi har vært *vel*dig mye ute nå i år». Dette viser at de har hatt god tilgang på naturopplevelser også i byen, men på bygda er naturopplevelsene enda nærmere.

Informantene sier at de er svært glade i å gå på tur, og i mitt materiale kan det se ut til at dette er den mest utbredte måten ta naturen aktivt i bruk. De er nærområdebrukere³⁷ (Munkejord 2011) av naturen. Bendik skiller seg noe fra de andre; han sier han liker «villmarksturer» og har mer tid- og utstyrs-krevende friluftsinnteresser, som kajakkpadling, seiling og jakt. Han kan beskrives som en *overskrider* i Munkejord (2011) sin kategorisering, selv om han også er en

³⁷ Nærområdebrukerne i min studie skiller seg fra Munkejord (2005) sitt datamateriale, ved at mine informanter la vekt på naturen som et viktig motiv i forbindelse med flyttingen.

aktiv nærområdebruker. Både Bendik og de som kan betraktes som nærområdebrukere trekker særlig frem fiske som en aktivitet de liker godt. For Grete er dette en rekreativ aktivitet:

Grete: Det som er deilig med å bo [her] er at det er så kort vei til sjøen, det er bare å ta med seg fiskestangen og fiske seg en torsk til middag.

Intervjuer: Fisker dere mye?

Grete: Ja det gjør vi. Det synes jeg er det beste som finnes, da glemmer jeg både tid og rom og sted og alt, jeg. Da er jeg i flytsonen, det er veldig avslappende.

Dette viser hvordan Grete benytter seg av muligheten til å hente råvarer, men også at hun bruker denne aktiviteten for å finne ro. Dette er det flere av informantene som trekker frem. I tillegg til fiske og bærplukking, blir også sanking av hjerteskjell nevnt av flere. Ifølge Giddens (1996) kommer livsstil og identitet til uttrykk gjennom hverdagslige gjøremål og aktiviteter man foretar seg. Valg av bosted muliggjør her en livsstil hvor tilflytterne kan bruke naturen oftere til å for eksempel hente råvarer fra naturen.

Naturen som estetisk ramme (Munkejord 2011) fremstår som svært betydningsfull for informantene, og det er særlig havet som blir trukket frem. Astrid sier for eksempel at selv om hun liker godt å gå i fjellet og liker å plukke bær, så er hun en «sånn som står og titter ut på havet og hopper fra stein til stein». Betydningen av naturen som estetisk ramme kommer også til uttrykk når Fanny forteller om hvor fornøyd hun er med å bo nær sjøen. Hun sier at «det hadde nok ikke vært det samme for meg å være her et år og jobbe hvis jeg skulle bodd borte i svingen her», og sikter til et sted uten utsikt til sjøen og med bilveien like ved. En slik beliggenhet er også landlig og i samme geografiske område, men for henne hadde det vært et lite attraktivt sted å bo. Hun setter pris på at «det er full pakke når en først er her, med sandstrand og de vakre turmulighetene». Det kan ses på som at hun ønsker en hverdag på bygda som står i kontrast til byen. Hun beskriver stedet hun bor som en «perle»; det er så nært sjøen at hun både kan se og høre bølgene. Det er altså ikke bare kort avstand til å bruke naturen aktivt, men hun får også naturen tett innpå og kan oppleve den fra sin egen stue. Boligene i Bygda 2.0 bygges i strandsonen og det er lagt vekt nettopp på at naturen skal kunne oppleves også fra boligene gjennom store vindusflater ut mot havet. Blant mine informanter fremstår en slik opplevelse av naturen som viktig for at de skal trives på stedet.

Noen av informantene trekker også frem de sterke naturkreftene som en opplevelse av å være nærere naturen på bygda. For Carsten sin del var dette forlokkende da han og Dorte flyttet fra byen til bygda:

Dorte: Det har jo vært mye vær, det er jo et element også. Vi satt jo i byen og det var meldt storm, og Carsten gledet seg til litt ordentlig grisevær, men så merker vi ingen ting til det. Ingen ting som må sikres, og ingen trær som velter... Men det har vi virkelig fått i vinter. Brua ble stengt og vi satt med ungene i baksetet – hva gjør vi nå!? Og trær som lå over veien, og veien rant ut... Så vi har kommet tettere på det, og vært nødt til å forholde oss til elementene. Det har du jo likt da [henvender seg til Carsten].

Carsten: Jeg synes det har vært stas, jeg! Bare det at værmeldingen har noe å si! At man må følge med, hva skjer i morgen. Er det storm må vi tenke oss om og vi trenger fem minutter ekstra.

Naturen griper inn i hverdagen slik at de må forholde seg til naturen på en annen måte sammenlignet med i byen. Dette viser en kontrast mellom by og bygd. De kraftige naturopplevelsene kan også være med på å skape et fellesskap blant innbyggerne. Astrid sier for eksempel at når stormene kommer må «hele bygda stå sammen og ordne og styre med båter og kaier, og å rydde opp etter...». Selv om stormene kan være ødeleggende, er det noe alle må forholde seg til. Stormens ødeleggelse kan slik ses på som et interaksjonspåskudd (Henriksen 2008); innbyggerne har et påskudd til å møtes, noe som bidrar til at lokalsamfunnets fellesskap blir synlig.

I mitt materiale blir naturen omtalt svært positivt, og det er kun Dorte som trekker frem et negativt aspekt:

For meg så er det en form for trygghet og ro som er på landet, og så er det en annen form for trygghet og ro i byen for min del. Som da brua var stengt og det var orkan, og vinduene dirret: «nå sitter dere [barna] i ro, nå kan ingen skade seg, det kommer ikke noe helikopter og redder oss nå!» (latter). For et ansvar! Jeg er vant til å bo i by og at alt bare er ti minutter unna, så det har vært litt tungt å svelge for meg i vinter i hvert fall. Du, Carsten, er laget av et litt annet mer robust materiale enn meg. (Dorte)

Trygghet er noe som forbindes med et idyllisk bilde av bygda, men for Dorte fremstår byen som et trygt sted med tanke på sikkerhet, noe som blant annet begrunnes med at det er kort vei til nødetatene eller annen hjelp hvis noe oppstår. Utsagnet hennes er etterfulgt av latter, noe som kan tyde på at dette er en side ved å bo på bygda som hun muligens ikke hadde forutsett, og en utrygghetsfølelse som mannen ikke deler. Det kan tenkes at bostedet deres, i et hyttefelt langt unna fastboende naboer, gjør at Dorte har hatt en annen følelse av å bli avskåret fra fastlandet når veier har rast ut og broen blitt stengt, enn andre av informantene.

Dortes opplevelse av naturen nyanserer det idylliske bildet av bygda, et tema som jeg nå vil utdype videre.

4.2.4 Et enklere liv på bygda?

Bygda fremstilles ofte som et sted hvor man kan leve et enklere liv, i motsetning til byen med sine mange tilbud som kan utgjøre et stressmoment. Dette dikotomiske bildet tegnes også av informantene når de snakker mer generelt om forskjellene mellom by og bygd, og for flere av informantene kan det se ut til at et ønske om et enklere liv, med mer tid til familie og mindre stress, var blant motivene for å flytte fra byen. Dette blir likevel i stor grad nyansert når de forteller om deres erfaringer med å bo på bygda. Det er særlig på to områder det kommer til uttrykk en ambivalens når det gjelder bildet av et enklere liv på bygda; i forbindelse med ideen om mer tid og mindre stress, og når det gjelder det nære og tette lokalsamfunnet.

Mer tid, mindre stress?

I småbarnsfasen ble de kvalitetene som Erika og mannen assosierte med bygda viktigere enn bylivets kvaliteter. Byen har et bredere utvalg enn det som finnes på bygda, men Erika sier at det kan være et «stressmoment» å ha mange tilbud rundt seg: «Det er jo det med et enklere liv på et vis, på alle områder. Hvis man liker det da. Jeg synes jeg har et hektisk liv for det (..). Men det er ikke sånn at man bombarderes med krav og tilbud, og man blir ikke fristet til å gå ut». Som Bauman (2006) hevder, er vi i dag tvunget til å hele tiden ta valg. På bygda opplever Erika at hun slipper å ta like mange valg som hvis hun hadde bodd i byen. For henne er dette et enklere liv. Hun bruker mindre penger på bygda enn i byen, og sier at det «materialistiske jaget merker man ikke så godt». Et mindre materialistisk press var også noe Astrid ønsket seg da hun og familien flyttet fra byen.

Selv om Erika synes det kan være et stressmoment å ha mange tilbud rundt seg, liker hun godt å gå på konsert og teater. På Stokkøya ligger Strandbaren hvor det jevnlig er kulturarrangementer. Aktiviteten er større i sommerhalvåret enn om vinteren. Alle informantene har kjennskap til Strandbaren på Stokkøya og benytter seg av denne. Astrid kaller Strandbaren for «det lokale kulturhuset» hvor «det kommer kjente musikere», og Fanny sier hun har «hatt noen fantastiske konsertopplevelser der». Erika forteller:

Vi er jo selvfølgelig kjempeheldige som kan gå på konserter på Strandbaren og sånn. Sånn sett så kommer jo det urbane til oss da, sånn som vi bor akkurat her. Og det er jo

ganske unikt da, og det benytter jeg meg jo av støtt og stadig. Og da minsker jo det selvfølgelig behovet for å reise inn til byen og gå på konserter og teater og sånn.

(Erika)

Erika sier at hun slipper å «bli bombardert med tilbud», men likevel kan få noen gode kulturopplevelser, slik som hun hadde anledning til da hun bodde i byen. Også Bendik understreker at han setter pris på at de her «en gang inni mellom får et tilbud som har like så høy kvalitet som hvis du hadde bodd i en stor by». Gjennom Strandbaren, og etter hvert også Bygdeboksen, får beboere i området et kulturtilbud som beskrives som «urbant». Her det som et tilbud man gjerne måtte reist til byen for å oppleve.

I forbindelse med barnas fritid kommer også en ambivalens omkring ideen om mer tid og mindre stress på bygda til uttrykk. Astrid synes det er bra at «barna finner opp kruttet selv», og at «ikke alt er tilrettelagt og klokkeslettbasert og at man stresser vettet av seg etter jobb for å sende barna på alle [fritidsaktivitetene], og at du må begynne på turn når du er tre år...». Bygda presenteres her som et sted hvor barna kan leke fritt og utfolde seg, mens byen er tilrettelagt, klokkeslettbasert og stressende. Også Erika sier at «det holder lenge med at det er turn og fotball for ungene, for jeg synes ikke de trenger å bruke opp all tiden sin på organisert idrett når de er organisert på skolen hele dagen i tillegg». Selv om informantene trekker frem at det er positivt for barna at hverdagen ikke er gjennomorganisert, sier flere av foreldrene samtidig at de ønsker at barna selv skal ha mulighet til å velge sine fritidsaktiviteter. Dette er det største mulighet til i byen, hvor tilbudet er større. Dorte uttrykker denne ambivalensen når hun ønsker at barna skal ha større valgmulighet: «Jeg har lyst at ungene mine skal få lov til å holde på med det de ønsker, ikke bare bli dratt med på tur».

Informantene har erfart at et liv på bygda ikke nødvendigvis gir *mer tid*, slik som forestillingen om en rural idyll kan gi inntrykk av. Carsten påpeker at det blir mye kjøring i forbindelse med barnas fritidsaktiviteter. Han vil gjerne at barna skal være med på aktiviteter etter skolen, men sier at «det sitter litt langt inne» å kjøre tre kvarter hver vei på ettermiddagen når barna er små. Dette kan vise at tidsklemmen ikke nødvendigvis blir mindre av å flytte fra byen; på bygda vil det også være tidkrevende å kjøre og hente barna til og fra fritidsaktiviteter. I tillegg er det gjerne større avstand også til barnehage og skole. Også Astrid synes det blir for mye bilkjøring: «Jeg holdt på å gå bananas da vi måtte kjøpe enda en bil, en sånn rakkarfantbil, bare for å komme deg til [fritidsaktiviteter] og sånn». De store avstandene gjør at det blir mye bilkjøring som paradoksalt går på bekostning av fysisk aktivitet: «det er så

mye kjøring og sitting på bygda, så barna mine, bare for at de ikke kan sykle og gå til barnehage og skole og aktiviteter, så beveger vi oss seks timer mindre i uka». Selv om de går mye på tur, så mister de hverdagsmosjonen som ligger i de kortere transportetappene i byen hvor bilen ikke er nødvendig. Bilkjøringen kommer også i konflikt med Astrid sitt ønske om å leve en miljøvennlig hverdag.

Astrid sier også at «Åfjord er jo sentrum, alle er vant til det, men for meg synes jeg det er himla langt å skulle dra tre kvarter for å komme seg [til sentrum]». Grete er av motsatt oppfatning: «Er det noe vi mangler, som ikke finnes på øya, så kjører vi bare til Åfjord, eller så kjører vi oss en tur til byen [Trondheim] også. Det er jo ikke noe problem det heller». Gretes positive innstilling til bilkjøring og avstandene står i kontrast til de andre informantene. Oppfatning av avstander og transporttid kan ha en sammenheng med hvilken livsfase de befinner seg i. Grete har voksne barn som ikke lenger bor hjemme, og hun har ikke fast jobb. Det kan derfor tenkes at hun opplever å ha mer tid enn småbarnsforeldrene som jobber fulltid og som skal kjøre og hente barna til barnehage, skole og fritidsaktiviteter. For Grete kan det se ut til at de store avstandene og bilkjøringen er en dimensjon ved det rurale som for henne er en del av det å bo på bygda. De andre informantene trekker frem denne dimensjonen ved det rurale som negativt; de ønsker seg nærhet til naboer, kortere avstander og mindre bilkjøring. Sett opp mot ideene til Bygda 2.0, kan nettopp en fortettet bebyggelse hvor den geografiske dimensjonen ved det rurale er mindre, være spesielt attraktivt for de som befinner seg i en livsfase med barn. Selv om det fremdeles vil være samme avstand til barnehage, skole og organiserte fritidsaktiviteter for barna, vil det med en fortettet bebyggelse være flere som kan dele på kjøring og barna får lekekamerater i nærområdet. På sikt kan det også tenkes at det vil være grunnlag for oppstart av barnehage og andre tilbud i nærområdet.

Det nære lokalsamfunnet

Ideen om det nære lokalsamfunnet på bygda blir også nyansert i fortellingene til informantene. På den ene siden er det positivt med et oversiktlig samfunn, særlig for barnas del, men på den andre siden kan det nære lokalsamfunnet også oppleves for tett og gjennomsliktig. Ifølge Villa (2002) er det «å bli sett» en side ved bygda som småbarnsforeldre gjerne ønsker i denne fasen av livet. I fortellingene fra informantene får jeg inntrykk av at mange føler seg betydningsfulle i lokalsamfunnet på bygda. «Du trengs på bygda, vet du», sier for eksempel Fanny. Dorte forteller at «Alle har rollene sine, og betyr noe. Vi trenger alle, alle må komme på 17.mai! Alle må stille opp, hvis ikke blir det jo ikke noe av det! Det liker

jeg». Astrid sammenligner byen og bygda, og beskriver byen som mer fragmentert: «Du har så veldig mange lommer [i byen]... Du ser aldri lærerne etter skolen, jeg jobber i den institusjonen som er langt der borte, naboen har du kanskje aldri noe med». Dette gir uniplekse relasjoner blant innbyggerne i byen. Astrid sier at de på bygda «møtes igjen og igjen i mange sammenhenger» som gjør at hun «synes man er der som hele personer». Ved å møte hverandre i mange ulike sammenhenger på bygda, vil det oppstå flerfibret kontakt, eller multiplekse bånd blant menneskene i lokalsamfunnet. Denne typen bånd blir forstått som sterkere enn uniplekse bånd. Astrid ser på dette som et positivt trekk ved bygdesamfunnet, og som en kontrast til byen hvor man ikke er like synlig.

Fanny sier at «du kan gjøre det samme i byen også, men det kan hende det er litt lettere å bli lagt merke til på bygda. Og det er jo positivt også for barn». Anerkjennelse og det at andre verdsetter innsatsen (i tillegg til resultatet) kan fungere som en motivasjon som gjør det mer givende å engasjere seg på bygda til forskjell fra byen. Erika påpeker at det er «kort vei til alle beslutningstakere» og dermed lettere å sette i gang noe som i byen ville hatt lenger saksbehandlingstid. Hun setter dette i sammenheng med at «alle kjenner alle», noe som gjør det lettere å vite hvem man skal henvende seg til. Dette forteller også Dorte:

Hvis jeg lurar på noe her - [arbeidsgiver] ringer, hun har nærmest direktelinje til fylkesmannen og ordføreren, [knipser med fingrene] sånn! Det har du ikke sjans til i byen, der må du bare gå til en annen person som kanskje kan hjelpe deg med et eller annet – finne et ark eller noe. Mens her er det mer slik «hva gjør vi med det når det har skjedd». Det skjer ting med en gang, og det synes jeg er litt deilig. (Dorte)

Dorte opplever bygdesamfunnet som mindre byråkratisk og mer oversiktlig enn bysamfunnet. Strukturene er mindre komplekse, og man vet hvem man skal snakke med for å få ordnet noe. Dette gjør også at beslutninger og endringer skjer raskere enn i byen. Erika sier at «du får en helt annen mulighet til å få gjennomslag for ting som man brenner for» på bygda enn hun opplever i byen. Opplevelsen av at det er lettere å sette i gang ting på bygda enn i byen, kan være en stor fordel for potensielle gründere i Bygdeboksen som vil starte opp noe for seg selv.

Selv om lokalsamfunnet på bygda beskrives som positivt, er det samtidig utfordringer knyttet til et gjennomslagskraftig samfunn. Dorte og Carsten har for eksempel erfart at multiplekse bånd også kan være utfordrende. Dette gjelder særlig i forbindelse med jobben, slik Dorte forteller:

Vi er ikke vant til å være nødt til å være [yrkestittel] på butikken for eksempel. Rollene våre er litt krevende, i hvert fall når vi ikke er vant til det. Det er lettere å

jobbe en plass i byen og bo en annen plass, du reiser hjem og så er du ikke [yrkestittelen] lenger. Vi har fått kjenne litt på det. (Dorte)

Det er ulike forventninger til de ulike rollene, og i byen har ikke Dorte og Carsten vært vant til å blande rollene. Dorte og Carsten opplever her at det er utfordrende å være i yrkesrollen sin også på fritiden når de møter personer som de har en profesjonell relasjon til i jobbsammenheng. Multiplekse bånd også kan gi sterk sosial kontroll. Astrid sier for eksempel at hun «stupte rett inn i et sånt bygdedyropplegg». Hun opplevde at hun ytret noen meninger som ikke ble like godt tatt imot av alle i lokalsamfunnet. Astrid gjorde seg noen erfaringer etter denne episoden: «Jeg har lært hvordan du må ha ulike hatter. ”Det er noen du bare tar en overfladisk kopp kaffe med” (ler)». Å lære ha «ulike hatter» vil si å være tydelig på hvilke roller man opptrer i ut fra de forskjellige sosiale situasjonene. Selv om det er et tett samfunn, trenger man ikke nødvendigvis ha et tett bånd til alle.

Erika trekker frem at det nære samfunnet på bygda gjør at både voksne og barn lærer å forholde seg til mange ulike mennesker:

Du lærer deg på en helt annen måte å forholde deg til mange forskjellige typer mennesker [i et lite gjennomsliktig samfunn]. Mens i byen så vil du automatisk bevege deg i et miljø hvor den gruppa eller de folka du omgir deg med, det er en homogen gruppe mennesker, som mener det samme som deg, har på seg de samme klærne som deg. Men sånn er det ikke her. Her synes alle sammen mye mer. Og det tenker jeg også åpner for at barna blir mer tolerante, fordi de blir utsatt for forskjellige mennesker hele tiden, og må leve med det og forholde seg til det. Og når de da flytter hjemmefra er de bedre rustet til å møte ulike typer mennesker. (Erika)

Erika tegner her et bilde av bygda som mangfoldig, siden alle i samfunnet synes bedre enn i et mer fragmentert bysamfunn. I byen forholder man seg til mer homogene miljøer, ifølge Erika. Hun argumenterer for at barna kan bli mer tolerante ved å vokse opp i et gjennomsliktig samfunn. Da lærer de å forholde seg til ulike mennesker på en annen måte enn i byen. Blant annet leker barna mer på tvers av alderstrinn på bygda; dette er noe flere av informantene peker på som positivt. Det gjør også Astrid, men i motsetning til Erika etterlyser hun mer mangfold på bygda: «Det er ikke som i [storbyen] hvor du har en hel verden i klasserommet og du tar opp verdensproblematikk der og da for det er reelt». Hos Erika og Astrid kommer ulike perspektiv på mangfold/toleranse til uttrykk. Erika beskriver et mangfold på bygda i form av at alle i bygdesamfunnet blir mer synlige enn i byen, og man må forholde seg til alle. Astrid beskriver byen som mangfoldig i form av ulike måter å leve livet på, og at det er flere med ulik (kulturell) bakgrunn. Dette opplever hun ikke er tilfellet på bygda. Til felles for både

Erika og Astrid er en oppfatning av at barna har godt av å møte mange ulike mennesker, om det så er på tvers av alder, livsstil, legning eller etnisitet.

4.2.5 Midlertidig permanent

Et livsfaseperspektiv på bygda som bosted innebærer en erkjennelse av at opplevelsen og bruken av bygda kan endre seg gjennom livsløpet. Dette kan gi seg utslag i at bygda ikke nødvendigvis er like aktuelt som bosted i ulike livsfaser. En slik oppfatning kommer til uttrykk i informantenes tidsperspektiv med tanke på hvor lenge de ser for seg å bli boende på bygda. I mitt materiale er det kun Grete som sier «vi skal bo her resten av livet!». Hun og mannen hadde bestemt seg for at flyttingen skulle være permanent da de tok avgjørelsen om å flytte til Åfjord. Bostedsvalget deres kan ses i sammenheng med livsfasen de befinner seg i, som skiller seg fra de øvrige informantene. Grete er noe eldre enn de andre informantene, og barna deres er voksne og har flyttet hjemmefra.

Erika sier at hun og mannen ønsket å «gjøre noe annet enn å bo i byen for en periode». Dette viser et midlertidig tidsperspektiv. Bortsett fra Grete har informantene en åpen tilnærming til tidsperspektivet, slik som Erika forteller:

Jeg tenker ikke på at en dag skal jeg tilbake til byen eller at jeg skal bo her resten av livet. Jeg er her nå, og det er det som teller. Det som er viktig er jo å kjenne på om jeg har det bra nå, og hvis jeg har det, så er det ikke så viktig å planlegge så veldig langt frem. Da får vi heller se hva som skjer. (Erika)

Tanken om at det skal være fint her og nå kan relateres til korttidsmentaliteten som Bauman (2006) hevder er et trekk ved det flytende moderne, og som har erstattet den tidligere langtidsmentaliteten. Bendik har «helt droppet å tenke på tidsperspektiver», og sier at hvis han «en dag blir irritert over transporttiden, og ikke setter pris på den naturen [han] kjører rundt i, så må det være på tide å skifte». Å flytte tilbake til byen eller til et annet sted blir ikke sett på som et problem, men heller en løsning hvis familien ikke lenger trives. I Baumans (2006) samfunnsbeskrivelse kan informantene betraktes som *turister*; de er privilegerte, har anledning til å flytte når de ønsker det, og oppfatter at de er mobile ut fra egne ønsker og livssituasjon.

Baumans *turister* (2006) er også privilegerte i den forstand at de har anledning til å ombestemme seg og ta andre valg, som henger sammen med at de flytter av lyst og ikke nød. Flere av informantene valgte å beholde tilknytningen til byen de flyttet fra, ved å for eksempel

ta permisjon fra jobb eller leie ut boligen sin. Erika sier at på denne måten unngikk de en «bordet-fanger-situasjon», slik ble det «lett å prøve seg uten at du risikerer noe». Blant annet av hensyn til høyere priser og prisstigning på boliger i byene, kan det være vanskelig å komme tilbake på boligmarkedet etter å ha kjøpt hus på bygda (Offergaard 2015). Carsten og familien ville bo ett år i Åfjord før de skulle bestemme seg for å bli boende videre eller flytte tilbake til byen. Han forteller at de «tok permisjon fra alt – jobb og barnehage» og de leide ut leiligheten i byen i skoleåret. Slik opprettholder de muligheten til å ombestemme seg. Urry (2007) påpeker at et aspekt ved mobilitet er at man oppretter tilknytning til flere steder. Carsten har erfart at dette også kan være noe utfordrende, og sier at familien har «stått litt med ett bein på landet og ett bein i byen dette året». De har blant annet ønsket å følge opp barnas sosiale liv på begge stedene. Ved å beholde en sterk tilknytning også til stedet de flyttet fra, har de reist mye, noe som opplevdes hektisk.

Barnas trivsel er svært viktig for de av informantene som er foreldre. Tanker omkring dette spiller inn på hvor lenge de ser for seg å bli boende på bygda, slik som Bendik forteller: «Uansett hvor mye jeg setter pris på det livet her, så må jeg også si at det er barnas behov som på et tidspunkt vil være viktigere enn hva jeg personlig synes er fint». Bendik viser her hvordan familiens behov og ønsker vil variere ut fra hvilken livsfase de befinner seg i, og at bostedspreferansen vil endre seg i forbindelse med dette. Han ser for seg at det kan bli en utfordring å bo såpass landlig etter hvert som barna blir tenåringer. At bygda er et mindre attraktivt sted å bo i ungdomstiden, er noe Haugen og Villa (2008) finner i sin studie av ungdoms syn på bygda. Denne studien viser at bygdeungdom som satte pris på oppveksten sin på bygda som barn, også legger vekt på de negative sidene ved bygdelivet i ungdomstiden, som for eksempel lange avstander, dårlig offentlig transport og mangel på kulturelt mangfold. For Grete og mannen sin del, ventet de for eksempel med å flytte fra byen til den yngste tenåringen hadde fullført videregående skole, blant annet siden skoletilbudet var bredere i byen.

Hensynet til barna kan også gjøre at familiene blir på stedet lenger enn de voksne kanskje hadde valgt hvis de ikke hadde hatt barn. Astrid har selv flyttet mye, og sier at hun «bor som regel ikke lenger enn fire år på hver plass, men nå er det jo barna som er fokus». Dette viser at det mobile har vært det *normale* for henne, slik som Urry (2007) påpeker i det nye mobilitetsparadigmet. Selv om informantene fremstår som mobile og setter pris på dette, kommer det til uttrykk at stedfasthet likevel er å foretrekke, særlig når barna går på

barneskolen. Selv om informantene ikke trekker frem «trygt og godt» som en kvalitet ved selve bygda, kan det tyde på at bofasthet kan gi informantene kvaliteten «trygt og godt», både i byen og på bygda. Dette kommer til syne i Dorte og Carstens vurdering: «Nå har vi jo tatt ett år, tatt ungene ut av sine vante omgivelser, ristet rundt på ting og sluppet oss ned her, og så skal vi tilbake igjen (til byen). Vi kan ikke prøve dette en gang til, da må vi *gjøre* det. Da må vi si at vi reiser dit, og der skal vi være». Carsten og familien hadde på intervjuutidspunktet bestemt seg for å flytte tilbake til byen etter året i Åfjord.

Opplevelsen av mobilitet og det midlertidige tidsperspektivet kan ha en innvirkning på hvordan tilflytterne forholder seg til lokalsamfunnet, og omvendt. Fanny sier for eksempel: «Jeg har kanskje holdt litt tilbake selv, siden jeg visste at jeg ikke skal være her så lenge». Hun hadde på forhånd bestemt seg for å være i Åfjord i ett år, og har derfor vært litt forsiktig med å knytte seg til mange på stedet. Da Erika bodde på et mindre sted før hun flyttet til Åfjord, opplevde hun at mennesker i lokalsamfunnet holdt litt tilbake og ga uttrykk for at de var lei av at tilflyttere flyttet videre etter kort tid:

Vi ble jo sett på som noen sånne lykkejegere som bare kom for å nærmest utnytte det fine de hadde og så skulle vi dra igjen. At vi kom sånn ”drømmen om havet, vi skal bo her et år og ferdig med det”. Så folk var nok også litt skeptiske til å bli kjent med oss, fordi de visste at de drar igjen... (Erika)

De såkalte «lykkejegerne» er blant de som plasseres lavest i Grimsrud og Aures (2013) tilflytterhierarki. Begrepet viser til personer som flytter til bygda med tanke på kortsiktig opphold. Lykkejegere kan oppfattes som egoistiske; de tenker kun på sin egen lykke uten å involvere seg eller gi noe tilbake til lokalsamfunnet. Munkejord (2005) fant i en studie av Tana som bosted, at noen tilflyttere³⁸ opplevde det vanskelig å komme inn i det sosiale miljøet på stedet, siden de lokale gjerne antok at de kom til å flytte derfra etter kort tid. Selv om flere av informantene i min studie holder muligheten åpen for å flytte videre senere, ønsker de å være en del av et lokalt fellesskap i tiden de bor på bygda. Et nært lokalsamfunn var nettopp en av kvalitetene som flere ønsket seg da de flyttet fra byen. Dette gjør at de som prøver ut om de kan tenke seg å bli boende på sikt, kan betraktes som *midlertidig permanente*.

Blant informantenes fortellinger kommer det til syne et fellesskap blant tilflytterne. Erika setter dette i sammenheng blant annet med at tilflytterne er i samme situasjon:

³⁸ Munkejord bruker begrepet innflytter.

Og så kan det jo hende at de som er herfra fra før av, de har på en måte nok med sitt. De har sine venner, de har sin omgangskrets, de har gjerne hele familien rundt seg også. For de kommer fra denne plassen og her har de bodd i generasjoner. Mens vi som kommer hit, vi har jo forlatt kanskje familie og gamle venner og står litt på bar bakke. Og hvem tar vi tak i da? Da tar vi tak i andre i samme situasjon, for da har vi umiddelbart noe felles, selv om vi ikke trenger å være kjempelike, så har vi felles ståsted, så det er ganske sterkt tror jeg, akkurat det. (Erika)

Erika påpeker at tilflytterne som har funnet sammen ikke nødvendigvis er «kjempelike», men at fellesskapet oppstår blant annet på bakgrunn av en felles opplevelse av å være tilflytter på samme sted. Det kan ses på som et *lokalt fellesskap*. Astrid sammenligner vennene som også er tilflyttere med familie: «det [er] mange innflyttere som har flyttet hit og som blir en storfamilie du har søndagsmiddag med. (...) Man trenger hverandre her ute». Søndagsmiddag forbindes gjerne med familie, og siden tilflytterne ikke har familie i området, er det flere som går sammen om slike aktiviteter.

Når flere av informantene sier at de setter stor pris på at andre tilflyttere bor i samme område, kan dette relateres til gründernes ideer for Bygda 2.0. Tidligere forskning (Villa 2002, Munkejord 2005) viser at utflyttere fra bygda til byen gjerne ønsker at flere skal flytte fra byen tilbake til hjemstedet samtidig, slik at de vet at flere med lignende interesser og verdier vil bo på stedet. På samme måte kan det å vite at det er flere tilflyttere i området gjøre det attraktivt, siden man vet at andre er i samme situasjon, og kanskje også har lignende verdier. Virkemidlene som gründerne bruker aktivt (arkitektur og mat) kan signalisere hvilke interesser noen av de som bor der kan ha. Selv om Bygda 2.0 ikke var bygget da Carsten og familien flyttet til Åfjord, var prosjektet likevel av betydning: «Tankesettet var jo det som fristet mest, det som gjorde at vi spurte [gründerne] og ikke noen andre som satte opp noen leilighetskompleks et annet sted». Carsten og kona syntes prosjektet virket spennende og tok kontakt med gründerne som var behjelpelige i flytteprosessen.

Et behov for gode (utleie)boliger

Til nå har det kommet frem at informantenes tidsperspektiv på flyttingen ikke nødvendigvis er permanent, og flere vil å se om de trives ett års tid før de bestemmer seg for å bli boende lenger. Flere leide ut boligen sin i byen da de flyttet, og ønsker av den grunn å leie bolig på det nye stedet fremfor å kjøpe, i hvert fall i første omgang. Gjennom å leie boligen kan det oppleves som lettere både å flytte til bygda og eventuelt flytte tilbake til byen hvis man ikke trives.

Informantene opplever, i likhet med gründerne bak Bygda 2.0, at det er en mangel på *gode* (utleie)boliger i området. Astrid setter den lave tilgjengeligheten av boliger i sammenheng med fraværet av boplikt i kommunen:

Det er utrolig utfordrende å skaffe plass å bo her for det er ikke boplikt, det at vi fikk [boligen] var jo et mirakel for vi konkurrerer med folk som vil ha sommerhus. (...) Alt blir til sommerhus, alt går i arv. Og det er vanskelig å leie hvis du må ut om sommeren. (Astrid)

Stokkøya og området rundt er et attraktivt område for hytteeiere, og Astrid har erfart at hus blir kjøpt opp og benyttet som fritidsbolig. Hvis man da er ute etter å finne leiebolig, kan dette være vanskelig hvis eieren ønsker å benytte seg av fritidsboligen sin i sommersesongen. Mangel på tilgjengelige boliger kan være flaskehals i tilflyttingsarbeid i kommuner (Grimsrud og Aure 2013). Som tidligere vist, har Roar vurdert å innføre en slags frivillig boplikt i Bygda 2.0. Dette vil kunne hindre at enkelte kjøper opp boliger der for så å benytte de som fritidsbolig.

Flere av informantene leier fritidsboliger, og har fått erfart at disse ikke nødvendigvis egner seg godt som helårsboliger. Dorte sier at «det var jo ikke enkelt» å finne et sted å bo; de leide først et gammelt sommerhus som var i «veldig dårlig stand». Carsten forteller at de fort fant ut at boligen måtte ha en god standard:

Vi innså jo det at hvis vi først skulle prøve å bo på landet et år, så skulle vi i hvert fall ikke sitte igjen med at vi ikke ville bo på landet fordi vi hadde hatt en kjip vinter i et iskaldt hus. Da skulle vi ha det komfortabelt, og litt som vi hadde det i byen. Så nå leier vi en hytte som var ferdig i fjor. (Carsten)

Det var altså ikke aktuelt for Carsten å gå ned i boligstandard da de flyttet fra byen. Hytten de leier er ikke stor, men er nybygd og med god standard. Fanny bor også i en liten fritidsbolig. Hun fremstår fornøyd med boligen, men forteller om kalde vintermorgener: «Det er jo kjempefint, men det er jo ei hytte da! Så det er jo 13 grader om morgenen. (...). Det er jo ikke akkurat en helårsbolig...». At hun midlertidig har gått ned i boligstørrelse blir ikke trukket frem som noe negativt. Det ser ut til at boligens størrelse ikke er av særlig betydning, så lenge boligen har en god standard. Det er et fåtall av informantene som bor i store eneboliger, selv om dette er den vanligste formen for bolig i spredtbygde strøk. Blant informantene er det kun Grete som nevner bolig som et av flyttemotivene. Hun ønsket å flytte fra byggefeltet i byen og til en enebolig på bygda med større avstand til nærmeste nabo:

Vi var lei av å ha veldig mange folk rundt oss, vi bodde i et byggefelt [i byen]. (...) Det høres kanskje litt sært ut, men vi kjenner at vi er så veldig ferdig med denne småbarnsperioden, så vi har lyst til å bo der vi ikke hører unger som hyler på trampoliner, og det er på en måte det vi har flyttet fra. Så vi vil bo for oss selv i en enebolig. (Grete)

Grete og mannen ønsker seg nå mer stillhet og ro i hverdagen; for henne innebærer dette å bo lenger fra nærmeste nabo, og i en enebolig. For henne blir disse ønskene mulig ved å bo på bygda og ikke i byen. Dette kan ses i sammenheng med livsfasen Grete befinner seg i; barna hennes er voksne og har flyttet hjemmefra. Begrepet anti-urbanisering, som er en av de tre formene for kontraurbanisering som Mitchel (2005) skisserer, kan være beskrivende for flyttemotivene til Grete. Hun har flyttet fra den hektiske byen og ønsker avstand til naboer. Dette er ikke tilfellet for de andre informantene; de trekker frem mangel på naboer som noe negativt, i tillegg til at de setter pris på bylivet. De kan dermed ikke omtales som anti-urbane, og heller ikke de to andre av Mitchels (2005) former for kontraurbanisering er beskrivende. «Eks-urbanitet» omfatter et ønske om å bo ruralt men fremdeles bynært med mulighet for å pendle til jobb i byen. Ingen av informantene pendler til byen på jobb. «Displaced» urbanisering innebærer flytting hvor jobb eller større hus er flyttemotiv, og ikke stedets muligheter for en annen livsstil. Bortsett fra Grete fremstår ikke større bolig eller en bestemt jobb som flyttemotiv, men som nevnt, må dette være på plass før de kan flytte.

Et ønske om å bo nærmere naboer kan her ses i sammenheng med livsfase; de som har barn påpeker at det kan være utfordrende å ikke ha nabobarn rundt seg. Flere av informantene sier at de skulle gjerne ha mulighet til å tilbringe tid med venner uten å alltid måtte være avhengig av å kjøre bil. Noen forteller at de om sommeren gjerne har syklet lange avstander når de vil treffe venner for å ta et glass vin. En rapport fra NIBR (Ruud et al. 2014) om boligpreferanser i distriktene finner at et sosialt bomiljø er noe som blir vektlagt. I rapporten kommer det frem at særlig småbarnsfamiliene oppgir at de vil ha en opplevelse av å bo romslig med god «plass» rundt seg, samtidig som de ønsker naboer i samme livsfase. Blant mine informanter kommer ikke ønsket om å bo romslig utpreget til uttrykk, men et sosialt bomiljø er derimot noe de savner. Rapporten fra NIBR finner heller ingen tendens til at de unge familiene i studien ønsker å kjøpe leiligheter i distriktene, noe som også skiller dem fra de av mine informanter som befinner seg i samme livsfase. Boligene som bygges i Bygda 2.0 er relativt små og skal bygges tett ved hverandre. Det kan det se ut til at små boliger (eie eller utleie) er

av interesse for noen av informantene i min studie, men på grunnlag av tidligere forskning vil dette ikke nødvendigvis være like attraktivt for tilbakeflyttere.

At mindre utleieboliger ikke er blitt prioritert på bygda, kan ha en sammenheng med den dominerende forestillingen om den tradisjonelle rurale idyll, og en oppfatning av at de som flytter til bygda ønsker seg en stor enebolig med romslig uteområde eller et lite småbruk. Dette er også en boligstruktur som har appellert til tilbakeflyttende småbarnsfamilier, men som sannsynligvis i mindre grad appellerer til målgruppen som Bygda 2.0 sikter seg inn mot. En rapport (Ruud et al. 2014) om boligpreferanser i distriktene viser at det er behov for små boliger som egner seg for tilflyttere som er usikre på om de ønsker å etablere seg i kommunen. Lite variasjon i boligtilbudet kan gjøre det mindre aktuelt å bosette seg på bygda. Når attraktive leieboliger, slik Bygda 2.0 planlegger, fremstår som et reelt valg, kan det tenkes at denne valgmuligheten blir tatt i betraktning av personer som tidligere ikke vurderte det å bosette seg på bygda som et alternativ. Dette viser en gjensidig påvirkning mellom aktør og struktur, hvor gründerne bak Bygda 2.0 ikke bare reproducerer, men også fornyer og skaper endring gjennom sin praksis.

5 AVSLUTNING

Utgangspunktet for denne oppgaven var å utforske et alternativt bygdeutviklingsprosjekt som tar sikte på å gjøre bygda mer attraktiv for blant annet tilflyttere fra byen. Formålet har vært å identifisere hvordan Bygda 2.0 skal gjøre bygda mer attraktiv for en målgruppe som i dag ikke finner bygda attraktiv nok til å flytte. Dette har jeg gjort ved å analysere ideene som ligger bak prosjektet som har vært i byggefasen. Siden Bygda 2.0 ikke var bygget ved studiens start, inkluderte jeg tilflyttere som hadde flyttet fra byer til Åfjord kommune, for å si noe om tilflytting fra by til bygd, og for å belyse planene for utformingen av Bygda 2.0.

I dette avsluttende kapittelet vil jeg oppsummere studiens viktigste funn. Jeg vil først svare kort på hvert av de tre forskningsspørsmålene. Videre vil jeg ta for meg oppgavens hovedproblemstilling, og reflektere over hvordan funnene i denne konkrete studien kan brukes til å si noe mer generelt om hvordan alternative tilflyttingsprosjekt kan gjøre bygda mer attraktiv for tilflyttere fra byen. Til sist vil jeg på bakgrunn av arbeidet mitt komme med noen forslag til videre forskning på feltet.

5.1 Oppsummering av funn

For å oppsummere studiens funn vil jeg først svare kortfattet på hvert av forskningsspørsmålene, før jeg svarer på studiens hovedproblemstilling.

Hvordan ser gründerne for seg at Bygda 2.0 kommer til å gjøre bygda mer attraktiv?

Bygda 2.0 sikter seg inn mot en målgruppe som ikke finner bygda attraktiv nok i dag, eller som allerede bor på bygda, men som kan tenke seg en annerledes boform. Gründerne ønsker å legge til rette for et mer sosialt ruralt nærområde gjennom Bygda 2.0. Ved å bygge fortettet vil det være kort vei til naboer, og dermed redusere noen av de store geografiske avstandene i hverdagen. Boenhetene som bygges er relativt små, noe som kan bidra til et alternativ til de vanligvis store eneboligene som er utbredt i rurale områder. Prosjektet har fått dispensasjon til å bygge i strandsonen, og byggene kan dermed plasseres helt nede i sjøkanten. Store vinduer med utsikt mot sjøen gjør at naturen kan oppleves også hjemmefra. Det vil være mulighet til å velge mellom å kjøpe eller leie bolig i Bygda 2.0. Ved å tilby utleieboliger ser gründerne for seg at terskelen for å flytte kan bli lavere for potensielle tilflyttere, fordi det gir tilflytterne mulighet til å prøve å bo på stedet en stund før de eventuelt bestemmer seg for å bli boende. Gjennom aktivitetene i Bygdeboksen henvender gründerne seg til kreative og kunnskapsrike personer som er interessert i å starte opp gründervirksomhet, eller jobbe med egne (eller

eksisterende) prosjekt. Arbeidslivet inkluderes i Bygda 2.0, og skal gjøre stedet interessant for de med høyere utdanning og som i stor grad finner seg arbeid i byen etter endt utdanning. I tillegg bruker de virkemidler som arkitektur og mat; slike preferanser er med på å uttrykke identitet og livsstil. De vil med dette skape et alternativ til særlig den tradisjonelle rurale idyllen, som mange bygdeutviklingsprosjekt tar utgangspunkt i.

Hva har motivert tilflyttere fra by til bygd?

Litteraturen som omhandler flytting fra by til bygd tar ofte utgangspunkt i muligheten bygda gir for en annen livsstil enn i byen, gjerne ved å flytte til et småbruk. Ofte fremstilles et slikt flyttevalg som en flukt fra byen. Dette er beskrivende for Grete og mannen sitt flyttevalg, men er ikke dekkende for de øvrige informantene. De liker godt bylivet, men i den fasen av livet de befant seg i på flyttetidspunktet, hadde de anledning til å prøve noe nytt, og ønsket en forandring for en periode. De opplevde at de ikke lenger benyttet seg like mye av byens tilbud som tidligere. Bygda forbindes med noen kvaliteter, blant annet mer tid og nærhet til hverandre, som fremstod som særlig ønskelig på flyttetidspunktet. Dette gjelder både de som hadde små barn da de flyttet, og de som hadde voksne barn som nylig hadde flyttet hjemmefra. I analysen har det vært fruktbart å se flytteavgjørelsen i et livsfaseperspektiv; hvilke kvaliteter som er viktigst i hverdagen vil variere i ulike livsfaser. Dette innebærer også et midlertidig tidsperspektiv på flytteavgjørelsen.

Nærhet til naturen, med vakkert landskap og muligheter til å benytte naturen enda mer enn i byen, blir trukket frem som et viktig flyttemotiv. Flere av kvalitetene som informantene forbinder med bygda er også noe de assosierer med nærhet til naturen (som for eksempel ro). Vakker natur finnes i hele Norge, og i denne studien kommer det frem nettopp at det ikke var ett spesifikt sted tilflytterne ønsket å flytte til. Med unntak av Grete, har ingen av informantene slekt eller stedstilhørighet til Åfjord kommune fra før. Hvorfor de valgte å flytte akkurat til Åfjord kan i flere av tilfellene ses i sammenheng med at lokale personer (deriblant gründerne bak Bygda 2.0) har strukket ut en hånd og hjulpet til å legge til rette for de som kommer flyttende. Noen har også opplevd at andre i byen har tipset om stedet eller ledige stillinger i området. Når det gjelder arbeid er dette en forutsetning for at informantene hadde mulighet til å flytte. Flere av informantene har en utdanning som gjør at de opplever at det er enkelt å finne jobb.

Hvilke erfaringer har tilflytterne fra byen med å bo på bygda?

I forbindelse med flytteavgjørelsen var det de positive sidene ved bygda og de negative ved byen som ble vektlagt. Informantenes erfaringer med å bo på bygda nyanserer særlig forestillingen om et enklere liv på bygda. Informantene forteller at de store geografiske avstandene gjør at de bruker mye tid på å kjøre til jobb og fritidsaktiviteter for barna. Forestillingen om det nære lokalsamfunnet på bygda blir også nyansert. Blant annet trekker flere frem at det kan være utfordrende med multiplekse bånd på bygda, når man i stor grad er vant til uniplekse bånd i byen. Samtidig blir det tette samfunnet hvor «alle kjenner alle» sett på som positivt for barnas del. Informantene forteller også at det er både lettere og mer givende å engasjere seg på bygda sammenlignet med byen. Dette settes i sammenheng med et lite og oversiktlig samfunn, hvor man vet hvem som skal kontaktes for å sette noe i gang, og engasjement blir synlig og satt pris på i lokalsamfunnet.

Informantene har også erfart at det har vært vanskelig å finne en god bolig til leie, og at sommerhus ikke nødvendigvis er godt egnet som helårsbolig. Grunnen til ønsket om å leie bolig er fordi de ville prøve å bo på bygda et år for så å ta stilling til om de skulle bli boende eller flytte tilbake. Strategien for flere har vært å beholde tilknytningen til byen ved blant annet å leie ut boligen det første året.

5.2 På hvilken måte kan alternativ bostedsplanlegging gjøre bygda mer attraktiv for tilflyttere fra byen?

Det er flere kvaliteter ved Bygda 2.0 som kan bidra til å dekke det tilflytterne savner og som de finner problematisk ved bygda i dag. Bygda 2.0 vil tilby utleieboliger med fleksible løsninger og god boligstandard. Dette har vært utfordrende å finne for tilflytterne i min studie. I tillegg til god standard, kommer det frem at informantene ønsker å bo tett på naturen når de har flyttet til bygda. Bygda 2.0 skal bygge fortettet, men planene viser at den fortettede bebyggelsen ikke skal gå på bekostning av utsikt og nærhet til havet. Den fortettede bebyggelsen vil videre kunne danne grunnlag for et nærmiljø som kan dekke flere behov; blant annet vil det gi naboer, og for eksempel samkjøring kan bidra til mindre kjøring i forbindelse med barnas fritidsaktiviteter. På grunnlag av analysen av datamaterialet mitt vil jeg videre heve blikket og svare mer generelt på oppgavens hovedproblemstilling.

Teoretikerne som rammer inn denne studien, Bauman (2006), Giddens (1996), Florida (2012), Sheller og Urry (2005), argumenterer alle for at dagens samfunn er preget av mobilitet. Dette

kommer også til uttrykk blant informantene mine, som opplever at de er mobile og har mulighet til å flytte hvis de selv ønsker. Ifølge Urry og Sheller (2007) er mobilitet det normale, og med utgangspunkt i dette påpeker Grimsrud og Aure (2013) at bofasthet ikke nødvendigvis må være idealet. I tilflytterhierarkiet viser Grimsrud og Aure (2013) at blant annet single plasseres lavt på grunn av antakelsen om at de vil flytte videre etter kort tid. Ved å heller ta høyde for at flytting er vanlig, kan alternativ bostedsplanlegging gjøre det mer attraktivt for tilflyttere som vurderer å bosette seg på bygda i perioder av livet. Samtidig er det noen potensielle utfordringer i forbindelse med utleieboliger på et sted hvor man ønsker å bygge et nært fellesskap.

Utleieboliger gir mulighet til å prøve ut et liv på landet, og samtidig beholde tilknytningen til stedet en flytter fra, blant annet gjennom å leie ut egen bolig i byen. Dette gjør flytteprosessen enklere og mindre «endelig», da en reduserer risikoen for å ta et galt valg. For tilflytteren som oppfatter seg som mobil, vil dette kunne anses som en fordel. En ulempe for den mobile tilflytteren vil kunne være mindre involvering i det lokale fellesskapet, siden en selv (og lokalsamfunnet antar at man) muligens flytter videre. Kjøp av bolig på bygda kan derimot signalisere at man kommer til å bli værende en stund, og dermed muligens også har et ønske om å involvere seg mer i fellesskapet. En begrensning for den mobile tilflytteren vil være at en ved å kjøpe en bolig får en opplevelse av stedfasthet som gjør at en kanskje blir boende lenger enn en hadde gjort hvis en hadde leid en leilighet. Med bedre muligheter til å velge mellom eie- og leieboliger, vil noen antakelig gå fra å leie til å eie, mens andre vil leie en periode og så flytte videre. Hvis rettetmuligheten oppleves som reell, kan det tenkes at flere vil prøve ut et liv på bygda og se om de trives. Terskelen for å flytte gjøres lavere, noe som kan bidra til å skape et dynamisk ruralt miljø. Ved å legge til rette for de som kan betraktes som midlertidig permanente, henvender man seg også til de som befinner seg lavere i tilflytterhierarkiet, og kan slik treffe målgrupper som det er satset mindre på i tilflyttingsarbeid. I utvalget mitt er det ingen unge «kreative» voksne uten barn, men i lys av Floridas (2012) teori om den kreative klasse, vil det ligge en teoretisk forventning om at alternative bygdeutviklingsprosjekt som signaliserer at det er akseptert å flytte videre, kan utgjøre et attraktivt ruralt sted.

Å formidle en visjon og en idé om stedet kan skape en situasjonsdefinisjon (Thomas, sitert i Mortensen 2008) som gjør at de som ikke kjenner stedet får et inntrykk av hva de kan forvente seg. Dette kan gjøres gjennom bruk av virkemidler som potensielle tilflyttere kan

identifisere seg med (som arkitektur og mat i Bygda 2.0). I mitt materiale kommer det frem at tilflytterne finner et fellesskap med andre tilflyttere på bakgrunn av at de er i samme situasjon, og har lignede interesser. Dette underbygges også av tidligere forskning som blant annet viser at det er mer interessant for utflyttere å vende tilbake til hjemstedet hvis andre også gjør det (Villa 2002), fordi de da vil være flere med lignende interesser og verdier. For tilflyttere uten familie kan det dermed tenkes at det vil være attraktivt å vite at det er flere som befinner seg i samme situasjon og at det er noen med de samme verdiene og interessene på stedet. Steder hvor man kan møtes utenfor hjemmet, uformelle tredjeplasser (Oldenburg 1999), slik som Bygdeboksen og Strandbaren i Bygda 2.0, kan være av særlig interesse for tilflyttere.

I et sosialkonstruktivistisk perspektiv er det ulike forestillinger av hva det rurale er. Ifølge Grimsrud og Aure (2013) står den dominerende rurale idyllen så sterkt som bygdeutviklingsstrategi at andre alternativer kan komme i skyggen. Ved å spille på det beste fra byen (urbane kvaliteter) og det beste fra bygda (rurale kvaliteter), skiller Bygda 2.0 seg ut som et alternativt bygdeutviklingsprosjekt som kan nå potensielle tilflyttere som ikke identifiserer seg med en tradisjonell bygdeidyll. Ifølge Lønning (2008) er det å være genuint åpen for nyskaping og endring en viktig forutsetning for å lykkes i bygdeutviklingsarbeid. Gründerne bak Bygda 2.0 skaper et bilde av stedet som kreativt, åpent og ikke tradisjonsbundet – et bilde som de forsterker gjennom sin egen gründervirksomhet.

5.3 Veien videre

Da jeg påbegynte denne studien var området som skal utgjøre Bygda 2.0 kun et steinuttak for fyllmasse brukt i brobyggingen over til Linesøya. Bygdeutviklingsprosjektet besto av konkrete ideer formidlet til publikum gjennom ulike medier. Av denne grunn inkluderte jeg tilflyttere fra byen som allerede hadde flyttet til området og som var kjent med prosjektet, for å belyse hvorvidt ideene i bygdeutviklingsprosjektet stemmer med de flyttemotivene (forventningene) og erfaringene tilflytterne har. Når jeg nå avslutter oppgaven står Bygdeboksen og to utleieenheter ferdig. En åpenbar vei videre vil være å utforske caset etter hvert som flere flytter inn, med tanke på flyttemotiv, forventninger og erfaringer med å bo i Bygda 2.0. Ut fra målgruppen til Bygda 2.0, vil de som flytter inn gjerne være tilflyttere som ikke har funnet bygda attraktiv nok tidligere. Det vil videre være interessant å se videre på naboskap i Bygda 2.0, og hvordan Bygdeboksen fungerer som arbeidsplass og møteplass for beboere i området.

6 LITTERATURLISTE

- Aasetre, Jørund (2010). En rekreativ koloni: Bygdeutvikling på middelklassens premisser. *Plan: Tidsskrift for samfunnsplanlegging, byplan og regional utvikling*, (5): 58-62.
- Aass, Kjersti Lunnan (2015). -Det var et skikkelig luksusproblem, hva skulle vi bruke all plassen til? *Aftenposten, Bolig*, 20. juni, s. 2.
- Aure, Marit, Bjørg Langset og Kjetil Sørli (2011). Flyttemotiver og bostedsvalg. *Plan: Tidsskrift for samfunnsplanlegging, byplan og regional utvikling*, (5): 42-48.
- Aure, Marit, Bjørg Langset og Kjetil Sørli (2012). Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet (NIBR-rapport 2012:22). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Baldersheim, Harald (2014). Den gode heimstaden – kva kjenneteikn har den? Stadskvalitetar i den norske heimstadsmentaliteten. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 55 (1):55-78.
- Bauman, Z. (2006). *Flytende modernitet* (2. utg.). Oslo: Vidarforlaget.
- Benson, Michaela og Karen O' Reilly (2009). Migration and the search for a better way of life: a critical exploration of lifestyle migration. *The Sociological Review*, 57 (4): 608–625.
- Berg, Nina Gunnerud og Hans Kjetil Lysgård (2004). Ruralitet og urbanitet - bygd og by. I Nina Gunnerud Berg, Hans Kjetil Lysgård og Anders Løfgren (red.). *Mennesker, steder og regionale endringer* (s. 61-76). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Brandth, Berit og Marit S. Haugen (2008). Fra melkefjøs til gårdsturisme. Fleksible bønder på en ny arena. I Reidar Almås, Marit S. Haugen, Johan Fredrik Rye og Mariann Villa (red.). *Den nye bygda* (s. 285-302). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Bringslid, Mary Bente (2012): Bygdeutvikling når alternativet er avvikling. I Mary Bente Bringslid (red.). *Bygdeutviklingas paradoks* (s. 7-36). Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Bjørn, Stein (2012). Høybygget i byen får nytt liv ved havet. *Adresseavisen*, 15. mars, s. 8.
- Bø, Inge (2005). *Påvirkning og kontroll. Om hvordan vi former hverandre*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Chapman, Annelise, Pierrick Stévant og Wenche Emblem Larssen (2015). Potensial for makroalger som mat i nordisk sammenheng (Møreforskning rapport nr. 15-06). Hentet fra <http://www.moreforsk.no/publikasjoner/rapporter/marin/potensial-for-makroalger-som-mat-i-en-nordisk-sammenheng/1074/2892/>
- CNN (2012, 1. juni). Best affordable beach resorts. Hentet fra <http://edition.cnn.com/2012/06/01/travel/best-affordable-beach-resorts/index.html>

- Florida, Richard (2012). *The Rise of the Creative Class. Revisited*. New York, USA: Basic Books.
- Flyvbjerg, Bent (2007). Five misunderstandings about case-study research. I Clive Seal, Giampietro Gobo, Jaber F. Gubrium og David Silverman (red.). *Qualitative Research Practice* (s. 390-404). London: SAGE publications.
- Flø, Bjørn Egil (2010). Bygda - forståing og implikasjoner. *Plan: Tidsskrift for samfunnsplanlegging, byplan og regional utvikling*, (5): 20-25.
- Flø, Bjørn Egil (2013). Me og dei andre: Om lindukar, Framstegspartiet og bygda som sosial konstruksjon. *Sosiologisk tidsskrift* 21(2): 152-168.
- FNs organisasjon for ernæring og landbruk (2009). *How to Feed the World in 2050* (Rapport). Hentet fra http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/docs/expert_paper/How_to_Feed_the_World_in_2050.pdf
- Fosso, Eli Jeanette (2004). Unges flytting - et spørsmål om identitet og myter om marginale og sentrale steder? I Nina Gunnerud Berg, Britt Dale, Hans Kjetil Lysgård og Anders Løfgren (red.). *Mennesker, steder og regionale endringer* (s. 119-135). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Giddens, Anthony (1996). *Modernitet og selvidentitet. Selvet og samfundet under senmoderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Giskeødegård, Marte F. og Gro Marit Grimsrud (2014). Kjønnsperspektiv på rekruttering av innbyggjarar (Møreforskning rapport nr. 14-52). Volda: Møreforskning.
- Glaeser, Edward L. (2004). Review of Richard Florida's *The Rise of the Creative Class* (Anmeldelse). Hentet fra <http://creativeclass.com/rfcgdb/articles/GlaeserReview.pdf>
- Granovetter, Mark S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6): 1420-1380.
- Gravås, Asbjørn (2010). Entreprenørpris til Stokkøya. *Adresseavisen*, 13. november, s. 28.
- Grimsrud, Gro Marit (2011). How well does the 'counter-urbanisation story' travel to other countries? The case of Norway. *Population, Space and Place* 17(5): 642-655.
- Grimsrud, Gro Marit og Marit Aure (2012). Målgrupper, aktiviteter og budskap i distriktskommunenes tilflyttingsarbeid. Resultater fra en spørreundersøkelse (ideas2evidence rapport 12-1). Bergen: ideas2evidence.
- Grimsrud, Gro Marit og Marit Aure (2013). Tilflytting for enhver pris? En studie av tilflyttingsarbeid i norske distriktskommuner (ideas2evidence rapport 2013:4). Bergen: ideas2evidence.
- Hauge, Arne og Asgeir Skogholt (2009). Floridas teorier som grunnlag for attraksjon og bolyst. Gammel vin på nye flasker eller nøkkelen til regional utvikling? (ØF-notat nr. 2009:02). Lillehammer: Østlandsforskning.

- Haugen, Marit Synnøve og Egil Petter Stræte (2011). På sporet av det rurale. I Marit Synnøve Haugen og Egil Petter Stræte (red.), *Rurale brytninger* (s. 11-21). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Haugen, Marit Synnøve og Mariann Villa (2008). Idyllisk eller kjedelig? Slik ungdom ser Bygda. I Reidar Almås, Marit S. Haugen, Johan Fredrik Rye og Mariann Villa (red.). *Den nye bygda* (s. 139-155). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Henriksen, Ida Marie (2008). *Bygda i byen. En kvalitativ studie om bomiljø i Ilsvika* (Masteroppgave, NTNU). Hentet fra http://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/3158/bygda_i_byen.pdf
- Heggen, Kåre (2008). Jentene frå Ulvik, Jondal og Hornindal. I Reidar Almås, Marit S. Haugen, Johan Fredrik Rye og Mariann Villa (red.), *Den nye bygda* (s. 175-194). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Hompland, Anders (2011): Innflytterplaga i bygdebyen revisisted. I Marit Synnøve Haugen og Egil Petter Stræte (red.). *Rurale brytninger* (s. 25-41). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Isaksen, Arne (2005). *Den kreative klassen og regional næringsutvikling i Norge* (Arbeidsnotat nr. 2005:22). Oslo: NIFU STEP.
- Isbrekken, Ane Teksum (2009). Følelser i fjæra. *Dagbladet*, 26. juli, s. 36.
- Iseard, Nicola (2012, 13. april). 10 great new European beach hotels and places to stay. Hentet fra <http://www.theguardian.com/travel/2012/apr/13/top-10-beach-hotels-campsites-apartments-europe>
- Kommunal- og Regionaldepartementet (2013). 2,7 millionar kroner til tre bulystprosjekt i Sør-Trøndelag (Pressemelding). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/27-millionar-kroner-til-tre-bulystprosjekt/id731903/>
- Kothe-Næss, Tomas (2014). Bygger tett og urbant i fjæra. *Adresseavisen*, 1. april, s. 2.
- Krogsrud, Øystein (2013). Hyttebygger innfører boplikt. *Dagens Næringsliv, Morgen*, 16. mai, s. 38.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2012). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Lundemo, Trygve (2012). Idédugnad for mer moderne bygder. *Adresseavisen*, 4. september, s. 4.
- Lønning, Dag Jørund (2008). Frå Permanens til Endring. Ein alternativ bygdeutviklingsmodell med utgangspunkt i Heraklit sine 2500 år gamle tanker. I Reidar Almås, Marit S. Haugen, Johan Fredrik Rye og Mariann Villa (red.) *Den nye bygda* (s.409-436). Trondheim: Tapir akademisk forlag.

- Lønning, Dag Jørund og Håvard Teigen (2009). *Tilflytting til småsteder og distrikt. Kva tiltak verkar? Ein kunnskapsstudie av utviklingsrelevante norske bidrag frå perioden 1999-2009* (NF-notat nr 2009:1012). Bodø: Nordlandsforskning.
- Meld. St. 13 (2012-2013). *Ta heile Noreg i bruk*. Oslo: Distrikts- og regionaldepartementet.
- Mitchell, Clare J. A. (2004). Making sense of counterurbanization. *Journal of Rural Studies* 20(1): 15-34.
- Moriset, Bruno (2013). Building new places of the creative economy. The rise of coworking spaces. *2nd Geography of Innovation International Conference 2014*. Hentet 3. mai 2015 fra <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00914075/document>
- Mortensen, Nils (2008). Thomas, William I. I Olav Korsnes (red.). *Sosiologisk leksikon* (s. 312-313) (2. utgave). Bergen: Universitetsforlaget.
- Munkejord, Mai Camilla (2005). Det gode liv i Deatnu/Tana. En undersøkelse om Tanaværingers tanker om Tana som bosted og om Tanas omdømme (HiF-rapport nr 2005:6). Finnmark: Høgskolen i Finnmark.
- Munkejord, Mai Camilla (2011). Ute i naturen: Fortellinger om betydningen av friluftsliv for innflyttere. I Marit Synnøve Haugen og Egil Petter Stræte (red.). *Rurale brytninger* (s. 121-139). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Mæland, Henry (2005). Mange vil ha, men få vil selje! Småbruk som ressurs for busetting (rapport nr. 2005:222). Telemark: Telemarksforskning.
- Nilsson, Linda Lund (2015). Bredbåndskolonistene. De flyttet til verdens ende. Fordi de kunne ta verden med seg. *Dagbladet, Magasinet*, 25. april, s. 48.
- NOU 2011:3 (2011). *Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet*. Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet.
- Offergaard, Stefan (2015). Tre ganger høyere prisstigning på boliger i byen enn på bygda. *Nationen*, 11. mars, s. 4-5.
- Okkenhaug, Knut (2010). Tar verden til Stokkøya. *Adresseavisen*, 28. august, s. 23.
- Oldenburg, Ray (1999). *The Great Good Place: cafes, coffee shops, bookstores, bars, hair salons and other hangouts at the heart of a community*. New York: Marlowe and company.
- Olufsen, Lars (2014). Den nye bygda. *Plan: Tidsskrift for samfunnsplanlegging, byplan og regional utvikling*, (6): 40-43.
- Opland, Egil M. (2014). Unge familier sier farvel til byen. *Adresseavisen*, 26.april, s. 10.
- Rasmussen, Bente (2008). Kunnskapsorganisasjoner –postbyråkrati eller markedsstyrt?, *Nordiske Organisasjonsstudier*, 10 (3): 7-28.

- Ruud, Marit Ekne, Lene Schmidt, Kjetil Sørli, Ragnhild Skogheim, Guri Mette Vestby (2014). Boligpreferanser i distriktene (NIBR-rapport 2014:1). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Rye, Johan Fredrik (2006). Lokal kapital og arvelig bofasthet. Rurale ungdommers bostedspreferanser. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 6(1): 3-24.
- Rye, Johan Fredrik (2007). Kjønnsperspektiv på flytteforskning om ungdom. *Barn* (1): 81-101.
- Sheller, Mimi and John Urry (2006). The new mobilities paradigm. *Environment and Planning A* 38(2): 207-226.
- Schiefloe, Per Morten (2003). *Mennesker og samfunn. Innføring i sosiologisk forståelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schjøll, Anne Charlotte (2015). Flyttet til åpent landskap. *Tønsbergs blad*, 5. mai, s. 2.
- Skirbekk, Sigurd & Tjora, Aksel (2014). Gemeinschaft. I *Store norske leksikon*. Hentet 30. mai 2015 fra <https://snl.no/Gemeinschaft>
- Skorstad, Egil J. (2002). *Organisasjonsformer. Kontinuitet eller forandring?* Oslo: Gyldendal.
- Statistisk sentralbyrå (2014). Tall fra Statistikkbanken: Flyttestatistikk.
- Styregård, Per (2013). På spaning etter næsta livsstil. *Dagens Industri, Idé*, 21. mars, s. 46.
- Sørhaug, Christian og Knut Vareide (2013). Livsstilmigrasjon. Et forprosjekt om livsstilmigrasjon som ressurs og utfordring for distriktskommuner (TF-notat nr 2014:18). Telemark: Telemarksforskning.
- Sørgård, Kathrine (2014). Orkesterplass mot storhavet. *Aftenposten, Bolig*, 29. mars, s. 2.
- Sørli, Knut (2006). Bosetting, flytting og regional utvikling. I Ivar Frønes og Lise Kjølørød (red.). *Det norske samfunn* (s. 330-356). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sørli, Kjetil (2009). Bolyst og stedsattraktivitet - motiver for å flytte og bo i distriktene (NIBR-notat 2009:111). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Thagaard, Tove (2002). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thorsnæs, Geir (2014). Åfjord. I *Store norske leksikon*. Hentet 2. juni 2015 fra <https://snl.no/Åfjord>
- Tjora, Aksel (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Urry, John (2007). *Mobilities*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Vareide, Knut og Lars Ueland Kobro (2012). Skaper kultur attraktive steder? (TF-notat nr 2012:1). Telemark: Telemarksforskning.
- Valvåg, Herbjørg (2003). Moturbanisering som postmoderne fenomen. *Plan: Tidsskrift for samfunnsplanlegging, byplan og regional utvikling*, (06): 10-13
- Villa, Mariann (2002). Livsfasebygda - når sosialt behov endrar seg. I Reidar Almås, Marit S. Haugen and Jahn Petter Johnsen (red.). *Bygdeforskning gjennom 20 år* (s. 227-242). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Villa, Mariann (2005). *Bygda som bustad* (Doktoravhandling, SVT-fakultetet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet). Trondheim: Tapir Trykk.
- Villa, Mariann (2012). Småsamfunn tek sats. I Mary Bente Bringslid (red.), *Bygdeutviklingas paradoks* (s. 37-61). Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Wiborg, Agnete (2005). Flere unge til distriktene? Muligheter og utfordringer for økt til(bake)flytting av unge voksne (NF-notat nr. 2005:1003). Tromsø: Nordlandsforskning.
- Wiborg, Agnete (2008). Flertydige bilder og ambivalent tilhørighet. I Reidar Almås, Marit S. Haugen, Johan Fredrik Rye og Mariann Villa (red.), *Den nye bygda* (s. 157-174). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Åsebø, Synnøve (2010). Havmat i havgap – Sjømatuksess på Stokkøya. *Verdens Gang*, 6. juni, s. 32.

VEDLEGG I: Informasjonsbrev til informantene

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet «Bygda 2.0»

Bakgrunn og formål

Prosjektet er en mastergradsstudie ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap på Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Temaet for oppgaven er bygdeutviklingsprosjektet Bygda 2.0 på Stokkøya, og jeg vil finne ut hva det er ved prosjektet som gjør dette til et attraktivt sted å flytte.

Jeg ønsker å komme i kontakt med personer som er interessert i prosjektet og som kan tenke seg å flytte til Bygda 2.0 når prosjektet har innflytningsklare boliger.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Studien vil være basert på intervjuer med personer som har vist interesse for prosjektet. Som deltaker innebærer dette å stille opp på ett personlig intervju etter nærmere avtale. Spørsmålene vil blant annet omhandle Bygda 2.0 og din interesse for prosjektet.

Jeg vil gjøre lydopptak fra intervjuene som i etterkant vil skrives ut, og lydbåndopptakene vil slettes.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun jeg og min veileder, Marit S. Haugen ved Norsk senter for bygdeforskning, vil ha tilgang til personopplysningene. Navn og lydopptakene vil lagres adskilt.

I masteroppgaven vil deltakerne få fiktive navn, og jeg vil i størst mulig grad unngå å bruke opplysninger som kan virke gjenkjennende. Prosjektet skal etter planen avsluttes innen utgangen av 2014. Lydopptak og navnelister vil bli slettet når oppgaven er ferdigstilt.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med meg:

Marianne Skaar
Telefon: XXXXXXXX
xx@gmail.com

Eller min veileder, Marit S. Haugen
Telefon: xxxxxxxx
xx@bygdeforskning.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

VEDLEGG II: Intervjuguide for tilflyttere allerede bosatt i Åfjord kommune

Bakgrunn

- Alder
- Oppvekst
- Utdanning
- Bosted i dag
- Yrke/jobbsituasjon
- Familie
- Fritid, interesser, sosialt
- Tilknytning til bosted/Åfjord kommune

By og bygd

- Erfaringer med byliv og bygdeliv (Frier? Slekt? Jobb?)
- Oppfatninger/forestillinger by og bygd?
 - Positive/negative?
 - Fordeler/ulemper?

Ideelle bostedet?

- Ulike livsfaser, ulike preferanser?
- Nåværende boligsituasjon: leie/eie, stort/lite, sted, avstander, naboskap
- Urbant/landlig? Preferanser?

Flytting til Stokkøya/Åfjord kommune

- Flyttemotiv/hvorfor flytte?
- Hadde du arbeid da du kom hit?
- Hvorfor Stokkøya (og ikke et annet sted)?
- Viktige kvaliteter
- Ulemper og fordeler, noen omprioriteringer?
- Tidsperspektiv?
- Fortell: hvordan er det å bo her?

Stokkøya Sjøsentrum, Strandbaren

- Noen betydning for din avgjørelse om å flytte til Stokkøya?

- Betydning for andre beboere på Stokkøya?

- Møtested
- Kulturtilbud
- Restaurant

Bygda 2.0

- Når hørte du først om Bygda 2.0?
- Informasjon fra hvor? (Blogg? Avisartikler? Nettverk? ++?)
- Første tanker om prosjektet Bygda 2.0
 - Hva er (mest) interessant/tiltrekkende for deg?
 - Hva tror du andre synes er mest tiltrekkende?

- Hvem tror du Bygda 2.0 appellerer til?

Hvem tror du (faktisk) kommer til å flytte hit?

Virkemidlenes betydning: Mat, arkitektur, bærekraftig utvikling,
samarbeidspartnere

Arbeid

Bygdeboksens betydning

Andre arbeidsplasser? Vanskelig å få jobb?

Utfordringer? Fordeler?

Noen ulemper med Bygda 2.0? Utfordringer?

Hva ønsker/håper du (som bosatt i området) at Bygda 2.0 skal føre til?

Bygda 2.0 beskrevet som en «ramme»: ønsker du å involvere deg?

Din «plass» i Bygda 2.0?

Avsluttende kommentar?

Noen spørsmål du synes jeg burde stilt?

VEDLEGG III: Intervjuguide for personlig intervju av gründerne bak Bygda 2.0

Bakgrunn

- Oppvekst: sted, familie
- Skolegang, utdanning, hva var fremtidsplanene?
- Tidligere jobber
- Tilknytning til Stokkøya

I dag

- Familie
- Bosituasjon
- Jobb (din + samboer/ektefelle)
- Interesser
- Sosialt, fritid, ferie
- Fortell litt om hvordan det er å bo og jobbe på Stokkøya
 - Hva er positivt? utfordringer?

By og bygd

- Erfaringer med byliv og bygdeliv (Frierer? Slekt? Jobb?)
- Oppfatninger/forestillinger by og bygd?
 - Positive/negative?
 - Fordeler/ulempes?

Fremtidsplaner?

VEDLEGG IV: Intervjuguide for felles intervju av gründerne bak Bygda 2.0

Stokkøya Sjøsentert & Strandbaren, Kysthusene

Betydning for lokalmiljøet? Møtested?

Reaksjoner fra naboer/kommune/andre? (Før og nå)

Samarbeid med lokale aktører, produsenter? Hvem er initiativtakerne her?

Betydning for utviklingen av Bygda 2.0?

Bygda 2.0: Gründervirksomhet

Ideen bak?

Inspirasjon?

Fra opprinnelig ide til konkret arbeid? Hvordan startet dere arbeidet?

Arbeid

Hvordan jobber dere med utviklingen av Bygda 2.0?

Arbeidsdeling

Skaffe finansiering?

Mål for arbeidet deres? Når er deres jobb med Bygda 2.0 ferdig?

Motivasjon: Hva driver dere?

Utfordringer (ønsker å høre fra begge!)

Motstand?

Tilknytning til Stokkøya

Å være entreprenør blant egne (Roar) vs. tilflytter (Ingrid)?

Samarbeidspartnere: hva har disse betydd for prosjektet?

Hvordan kommer dere i kontakt med samarbeidspartnerne?

Hvem tar initiativ?

- Arkitektene (Frankrike, Argentina, Japan, Norge)
- HiST, NTNU, Sintef
- Kommunen
- Bulyst-prosjekt
- Åfjord utvikling

Bygda 2.0: Samfunnsutviklingsprosjekt

Bygda 2.0 beskrevet som en «ramme»: hvilke ønsker har dere for innholdet?

Målgruppe

Hvem henvender prosjektet seg til?

Hvem appellerer Bygda 2.0 til?

Hvem har vist (faktisk) interesse?

Fra hvor? Potensielle (ny)tilflyttere? Tilbakeflyttere? Åfjordinger?

«Disse tror vi (..) sannsynligvis i stor grad [befinner seg] i utlandet».

Hvorfor?

Forskjeller og likheter: norske og utenlandske interessentene?

Konkrete planer om å flytte til Bygda 2.0?

Hva har de vist (særlig) interesse for?

Skepsis til aspekter av prosjektet?

Virkemidler i Bygda 2.0: mat, arkitektur

For hvem er dette viktig?

Hvorfor er dette viktig?

Rekruttering/markedsføring

Hvordan nå ut til potensielle tilflyttere?

Hvordan kom dere i kontakt med de som har vist interesse?

Ulike strategier for norske og utenlandske?

Blogg

Annet materiell

Avisoppslag

Økonomi, finansiering av utbyggingen av Bygda 2.0

Søknader om bygdeutviklingsmidler: føringer for utformingen av prosjektet?

Hva skal til for at dere betrakter prosjektet som vellykket?

Ønsker/tanker etter at Bygda 2.0 står ferdig (bo der selv? Jobb?)

«Pilotprosjekt» - Overføringsverdi: hva kan andre bygder lære?